

קובץ י' שבט

A project of:

Young Yeshivah

Special thanks to:

ועד הנחות לה"ק

Israel Book Shop Publications

מכתבים

ב"ה, ראש חודש שבט, ה'תשי"א.
ברוקלין, נ.י.

אל אנ"ש, תלמידי התמימים, וכל הקרובים
לחסידות וחסידים די בכל אתר ואתר
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לקראת בא יום הגדול והקדוש הוא יום עשירי בשבט, יום הילולא
של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ — הנני לעורר
אודות מאמרו שנתן להדפיס ליום ההסתלקות, הוא ד"ה באתי לגני —
יו"ד שבט תש"י.

אשר בטח תלמדו אותו בליל ויום ההילולא.

ובלשון נשיאנו במכתביו (קונטרס ג, קונט' לו):

מסוגל הוא היום הזה להתקשר בעץ החיים, אשר כאו"א מאנ"ש
יזכה שיאיר עליו ועל כל ב"ב שיחיו זכות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ,
אשר מסר ונתן נפשו הק' עלינו להדריכנו במעגלי צדיקי יסוד עולם הוד
כ"ק אבותינו רבותינו הק' צוקללה"ה נבג"מ זי"ע להושע בכני חייא
ומזונא רויחא.

אנ"ש ותלמידי התמימים יחיו, התעוררו נא ובאו לחצרות ה', בבתי
כנסיות ובתי מדרשות, אל התפלה ואל למודי השיעורים ברבים, והתועדו
באהבת רעים לחזק את הלמודים בתמיכת לומדי תורה ועוסקים בעבודת
השי"ת.

אנ"ש ותלמידי התמימים, וכל הנוטלים חלק בדרכי החסידים
והחסידות עמדו הכן כולכם, אתם נשיכם בניכם ובנותיכם, לקבל ברכת
הוי' בשפעת חיים ופרנסה טובה ונחת מיוצאי חלציכם, אשר ישפיע
השי"ת לכם ולנו על ידי התעוררות רחמים רבים ממקור הרחמים
והחסידים האמתים, ע"ד מכניסי רחמים, אשר יעורר כ"ק מו"ח אדמו"ר
הכ"מ בעל ההילולא, וברוכים תהיו בכני חייא ומזונא רויחא.

מנחם מענדל שניאורסאהן

נדפסה בסה"מ תשי"י בתחלתו. לקו"ש חייא ע' 216. אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א
ח"ד אגרת תתפד.

ב"ה, ראש חודש שבט, ה'תשי"א.

ברוקלין, נ.י.

אל אנ"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים
או השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע הכ"מ,
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט
הבע"ל, הוא יום היאָרצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, הנני בזה
להציע:

בשבת קדש שלפני היאָרצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק — יקראו בתורה בחדרים שונים,
אבל לא להוסיף על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה — בריצוי רוב המנין —
או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היאָרצייט, ונכון לחלק
שיתפלל אחד ערבית, שני — שחרית, שלישי — מנחה כדי לזכות בזה
מספר יותר גדול של אנ"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל — נר של שעה.
בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (בבוקר — אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים)

הנני בזה: ראה ג"כ מכ' כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ע"ד היאָרצייט הראשון של אביו כ"ק
אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (חכמי ישראל בעש"ט ע' לג [ולאח"ז באגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ
ח"א ע' קלח]).

יקראו .. אבל לא להוסיף: הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בשם אביו. ועיין שו"ת צ"צ
חא"ח סל"ה.

של שעה: ר"ת הקיצו וירננו שזכני ע'פר.

חמשה נרות .. (יסיים): ראה קונטרס ב' ניסן ה'תש"ח, וה'תש"ט.

נדפסה בסה"מ תשי"י בתחלתו. ספר המנהגים ע' 95. לקוי"ש חיי"א ס"ע 216 ואילך.
אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ד אגרת תתפא.

מכתב ראש חודש שבט, ה'תשי"א

המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז דמקואות. אח"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר. בלחש — איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית — יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד) בע"פ. ואם אין מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה — פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעד עצמו ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח — יקרא כל אחד פ"ג (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ — יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"ג אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי — בו ביום) על מנת לקראותו על ציון שלו.

במשך המעט לעת — ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעט לעת — לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעט לעת — לבאר לבני ביתו ש' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו.

במשך המעט לעת — לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבמה"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת כל ישראל שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת תהלים, לימוד חומש עם פירש"י — ובמקומות המתאימים — גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. — אם באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך התועדות.

במשך המעט לעת — לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוצר החרדי — ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום, גם במקום כינוסי הנוצר שלעת עתה עדיין אינו חרדי — ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את

מכתב ראש חודש שבט, ה'תשי"א

תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה בכל המרחץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היאָרצייט ובפרט ביום הש"ק שלאחריו.

* * *

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאינו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

LETTERS

OF THE REBBE

Day of Hiskashrus

B"H, Rosh Chodesh Shvat, 5711,
Brooklyn, N.Y.

To *Anash*, the students, the *temimim*, and all those who share closeness with *Chassidus* and chassidim in all places. G-d bless you all.

Greetings and blessings,

In anticipation of the great and holy day, the tenth of Shvat, the *hillula* of my revered father-in-law, the Rebbe, I would like to inspire you with regard to the study of the *maamar* which he prepared for publication on the day of his passing, the *maamar* entitled *Basi LeGani, YudShvat, 5710*.

You will certainly study it on the night and day of his *hillula*.

To quote our *Nasi* in his letters (*Kuntres 3* and *Kuntres 36*):

This day is uniquely suited to bond oneself with the Tree of Life. Every member of the chassidic brotherhood can be found worthy to have the merit of my revered father-in-law, the Rebbe, shine upon him and all the members of his household. For he sacrificed his holy life for us, to lead us in the paths of the *tzaddikim*, the foundations of the world, our fathers, the saintly Rebbeim, and this will enable us to be delivered with regard to children, health, and abundant sustenance.

Anash and the students, the *temimim*, rouse yourselves and come to the courtyards of G-d — the synagogues and the houses of study — to prayer and to the public [Torah] study sessions. Hold *farbrengens* with brotherly love to strengthen Torah study by supporting the students of Torah and those who are involved in the service of G-d.

Anash, the students, the *temimim*, and all those who participate in the paths of the chassidim and *Chassidus*: All of you, stand prepared, you, your wives, your sons, and your daughters, to receive G-d's blessings — the outpouring of life, plentiful sustenance, and satisfaction from your descendants — that G-d will pour out to you and to us through the arousal of abundant mercies from the source of true mercy and kindness, following a motif similar to that implied by the hymn *Machnisei Rachamim*, which my revered father-in-law, the Rebbe, whose *hillula* is being celebrated, will

arouse. May you be blessed with children, health, and abundant sustenance.

Menachem Mendel Schneerson

Customs of Yom Hillula

By the Grace of G-d
Rosh Chodesh Shvat, 5711
Brooklyn, N.Y.

To *Anash*, to the students of Tomchei Temimim, and to those who have a bond or a relationship with my revered father-in-law the saintly Rebbe, of blessed memory:

G-d bless you all.

Greeting and blessings:

In reply to the many questions that have been asked about a detailed schedule for the Tenth of Shvat, the *yahrzeit* of my revered father-in-law, the Rebbe, I would hereby suggest the following:

1. On the *Shabbos* before the *yahrzeit* each chassid should attempt to be called for an *aliyah* to the Torah.
2. If there are not enough *aliyos* the Torah should be read a number of times in different rooms. However, *no additions* should be made to the number of *aliyos* at each reading.
3. The congregation should see to it that the *Maftir* should be the most respected congregant, as determined by the majority; alternatively, the choice should be determined by lot.
4. The congregation should choose someone to lead the prayers on the day of the *yahrzeit*. It is proper to divide the honour, choosing one person to lead *Maariv*, a second to lead *Shacharis*, and a third

- *Minchah*. In this way a greater number of *Anash* will have the privilege.

5. A *yahrzeit* candle should be lit that will burn throughout the twenty-four hours. If possible, the candle should be of beeswax.
6. Five candles should burn during the prayer services.
7. After each prayer service (and in the morning, [this means] after the reading of *Tehillim*), the *sheliach tzibbur* should study (or at least conclude the study of) chapter 24 of *Mishnayos Keilim* and chapter 7 of *Mishnayos Mikvaos*. He should then recite the *Mishnah* beginning "Rabbi Chananyah ben Akashya...", followed silently by a few lines of *Tanya*, and *Kaddish deRabbanan*.
8. After *Maariv*, part of the *maamar (Basi LeGani)* that was released for the day of the demise should be recited from memory. If there is no one to do this from memory, it should be studied from the text. This should also be done after *Shacharis*, and the *maamar* should be concluded after *Minchah*.
9. Before *Shacharis*, a chapter of *Tanya* should be studied. This should also be done after *Minchah*.
10. In the morning, before prayer, charity should be given to those institutions that are related to our *Nasi*, my revered father-in-law, of sainted memory. Donations should be made on behalf of oneself and on behalf of each member of one's family. The same should be done before *Minchah*.
11. After *Shacharis* and the recitation of the *maamar*, each individual should read a *pidyon nefesh*. (It goes without saying that a *gartl* is worn during the reading.) Those who had the privilege of entering the saintly Rebbe's study for *yechidus*, or at least of seeing his face, should - while reading the *pidyon nefesh* - picture themselves as standing before him. The *pidyon nefesh* should then be placed between the pages of a *maamar* or *kuntreis*, etc., of his teachings, and sent, if possible *on the same day*, to be read at his graveside.
12. In the course of the day one should study chapters of *Mishnayos* that begin with the letters of his name.

13. In the course of the day one should participate in a *farbrengen*.
14. In the course of the day one should set aside a time during which to tell one's family about the saintly Rebbe, and about the spiritual tasks at which he toiled throughout all the days of his life.
15. In the course of the day, people (to whom this task is appropriate) should visit synagogues and houses of study in their cities and cite a statement or an adage drawn from the teachings of the saintly Rebbe. They should explain how he loved *every* Jew. Furthermore, they should make known and explain the practice that he instituted of reciting *Tehillim* every day, studying the daily portion of *Chumash* with the commentary of *Rashi*, and, where appropriate, studying the *Tanya* as he divided it into daily readings throughout the year. If possible this should all be done in the course of a *farbrengen*.
16. In the course of the day, people (who are fit for the task) should visit centres of observant youth - and, in a neighbourly spirit, should make every endeavour to also visit centres for the young people who are not yet observant - in order to explain to them the warm love that the saintly Rebbe constantly had for them. It should be explained to these people what he expected of them; they should be told of the hope and the trust that he placed in them - that they would ultimately fulfil their task of strengthening the observance of Judaism and disseminating the study of Torah with all the energy, warmth and vitality that characterize youth.

If prevailing conditions allow, all the above should of course be continued during the days following the *yahrzeit*, and particularly on the following *Shabbos*.

May G-d hasten the coming of our Redeemer, and then "those who repose in the dust will awaken and sing joyful praises." And our *Nasi* among them will give us wondrous tidings, and lead us along the path that leads up to the House of G-d.

[Signed:] Menachem Mendel Schneerson

מאמרים

ד"ה באתי לגני ה'תש"י

בס"ד, ש"פ בא יו"ד שבט, ה'תש"י

יאצ"ט כבוד אמו וזנתו הרבנית הצדקנית מרת רבקה נ"ע זי"ע

באתי לגני אחותי כלה, ואיתא במדרש רבה (במקומו) לגן אין כתיב כאן אלא לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה, ועל ידי חטא עץ הדעת נסתלקה השכינה מארץ לרקיע, וע"י חטא קין ואנוש נסתלקה השכינה מרקיע א' לב' וג', ואח"כ בדור המבול נסתלקה מרקיע ג' לד', וכדאיתא במד"ר ע"פ וישמע את קול הוי' אלקים מתהלך בגן א"ר אבא מהלך אין כתיב כאן אלא מתהלך, קפיץ ואזיל קפיץ ואזיל, ואח"כ עמדו שבעה צדיקים והורידו את השכינה למטה, אברהם זכה והוריד את השכינה מרקיע ז' לו', ויצחק מו' לה', עד כי משה שהוא השביעי (וכל השביעי* חביבין) הורידו למטה בארץ. ועיקר גילוי אלקות הי' בבית המקדש, דכתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד, וזהו צדיקים יירשו ארץ וישכנו לעד עליה, דצדיקים יירשו ארץ שהוא ג"ע, מפני מה לפי שהם משכינים (היינו ממשכים) בחינת שוכן עד* מרום וקדוש, שיהי' בגילוי למטה. וזהו באתי לגני לגנוני למקום שהי' עיקרו בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה. והענין הוא דהנה תכלית הכוונה בבריאת והתהוות העולמות, דנתאוהו הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, שיהי' גילוי אלקות למטה ע"י עבודת האדם, ע"י אתכפיא ואתהפכא, דנשמה תרד למטה להתלבש בגוף ונה"ב, והם יעלימו ויסתירו על אור הנשמה, ובכ"ז תפעול הנשמה בירור וזיכוך הגוף ונה"ב, וגם חלקו בעולם. וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כאו"א, והוא ע"י העבודה בעבודת הבירורים בבחינת אתכפיא ואתהפכא, וכמאמר כד* אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין. והנה מ"ש בכולהו עלמין, הכוונה על מדריגת האור דהוא בכולהו בשוה, והיינו אור הסובב כל עלמין שמאיר בכל העולמות בשוה, דבעולמות הרי יש חילוקי מדריגות, דאינו דומה עולמות עליונים לעולמות תחתונים, דבעולמות העליונים מאיר האור בגילוי, ובעולמות התחתונים האור אינו מאיר בגילוי כ"כ, ויש שהאור בא בבחינת העלם והסתר, ויש בזה חילוקי מדריגות, וכמ"ש אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה

וכל השביעין: ויקרא רבה פכ"ט, יא. - ראה ג"כ סד"ה החודש הזה ש"ת. שוכן עו: להעיר בענין עד מזה"ב ר"פ וראו ובביאורי הזהר שם. לקו"ת ד"ה אלה פקודי פ"ו וביאורו פ"ד. וכמאמר כד: ראה תניא פכ"ז. לקו"ת ר"פ פקודי. שם פ' חוקת ד"ה על כן יאמרו פ"ב.

שמים, ואיתא במדרש* נטה ימינו וברא שמים ונטה שמאלו וברא ארץ, וידוע דיד ימין מורה על האור והגילוי יותר, וזהו וימינו טפחה שמים, דשמים הכוונה עולמות העליונים שם הגילוי בבחינת ימין שהוא גילוי האור, והאור עצמו הוא בבחינת גילוי, וארץ הכוונה עולמות התחתונים הם מבחינת שמאל שאין האור בגילוי כ"כ, וגם האור עצמו בא בבחינת העלם והסתר, כידוע ההפרש בד' עולמות, דכתיב כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שהם ד' עולמות אבי"ע, בזה האור אינו כמו שהוא באצילות, כמו שהוא בבי"ע, דאצילות הוא* בבחינת גילוי ההעלם, ואצילות מלשון אצלו וסמוך, וכן פי' אצילות מלשון הצלה והפרשה, דאצילות ע"ה בחינת עולם, אבל בכללותו הוא בכלל עולמות האין סוף, משא"כ בריאה שהוא התחלת המציאות בבחינת יש מאין. וזהו כל הנקרא בשמי ולכבודי, דשמי וכבודי הוא המיוחד בי עדיין, שקאי על עולם האצילות שהוא עולם היחוד וההתכללות, שהוא שם בתכלית הגילוי, דאינו דומה כלל לכמו שהוא בעולמות בי"ע, ובבי"ע עצמן יש חילוקי מדרגות בהגילוי אורות כמו"ש בעולם הבריאה, ועולם היצירה ועשי', אמנם כ"ז הוא בהאור שבא להחיות את העולמות בבחינת ממלא כל עלמין, אבל בהאור שהוא למעלה משייכות אל העולמות, והוא בחינת אור הסוכ"ע, שבא בבחינת סובב ומקיף לעולמות, הרי מאיר בכל העולמות בשוה. וזהו בכולהו עלמין, והיינו שאור זה הנה אופן המשכתו הוא בכל העולמות בשוה. אמנם בכדי להמשיך אור זה בכולהו עלמין, הוא ע"י העבודה בעבודת הברורים בבחינת אתכפיא ואתהפכא דוקא, וזהו כד אתכפיא סט"א, כאשר פועל בעבודתו להיות אתכפיא סט"א ואתהפכא חשוכא לנהורא, הנה יתרון האור הוא מהחושך דוקא, והיינו דכאשר החושך נהפך לאור, הנה נעשה יתרון האור, שהאור מאיר בגילוי עד אשר יאיר למטה ממש, והיינו שנמשך האור באופן כזה, אשר אופן המשכתו הוא בכל העולמות בשווה. וזהו כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, בחינת האור, שנמשך* אור הסובב כל עלמין שאופן המשכתו בבחי' סובב ומקיף בכל העולמות בשוה, וא"כ מאיר גם למטה כמו"ש למעלה. וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד ע"י העבודה דבחינת

ואיתא במדרש: ראה פדר"א פי"ח. זח"ב כ, א, לו, א. פה, ב.
דאצילות הוא: ראה בכ"ז תו"א פ' בראשית ביאור לד"ה כי כאשר השמים. שם ר"פ וירא. ביאור דואלה המשפטים ועוד.
אסתלק . . . שנמשך: נק' המשכה זו בוחר ל' אסתלק . . . שהוא בחי' גילוי אור הסוכ"ע כו' בבחי' רוממות (תו"א ס"פ ויקהל עיי"ש).

אתכפיא ואתהפכא חשוכא לנהורא, הנה נעשה עי"ז יתרון האור, דאסתלק
יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין שמאיר ומתגלה אור הסובב.

קיצור. עיקר שכינה בתחתונים. יבאר דכוונת בריאת העולמות שיהי' דירה
בתחתונים, ונעשה ע"י אתכפיא ואתהפכא שממשיך אור הסובב,
שזהו בכולהו עלמין בשוה.

ב) והנה זאת היתה העבודה במשכן ומקדש בעבודת הבירורים דבחינת
אתכפיא המביא ומעלה לבחינת אתהפכא חשוכא לנהורא, ולכן
אחת העבודות שהי' במקדש הוא ענין עבודת הקרבנות, שהוא עבודה רוחני'
שבנפש, וזהו ענין השתתפות הכהנים והלויים בעבודתם ושירם וזמרם בעת
הבאת הקרבן, שזהו עבודה רוחני'. וענין עבודת הקרבן בעבודה בנפש האדם
הוא, דכתיב* אדם כי יקריב מכם קרבן להוי' מן הבהמה מן הבקר ומן כו',
דלכאורה יוקשה דאם הי' כוונתו בזה רק לבאר משפטי הקרבן הול"ל אדם מכם
כי יקריב קרבן להוי' הנה כך וכך יהי' משפט הובאת הקרבן והלכותיו ומפני מה
אומר אדם כי יקריב מכם וכו', אלא ידוע הכוונה בזה הוא שבא גם לבאר כללות
ענין הקרבנות בעבודה בנפש האדם, וזהו אדם כי יקריב, האדם כאשר יתקרב
לאלקות, הנה מכם הוא קרבן להוי', מכם ובכם תלוי הדבר להיות קרבן להוי',
היינו להיות קרוב אל הוי', דידוע דקרבנות* הם ענין קירוב הכחות והחושים,
ובא בזה לבאר, דכאשר בא להתקרב לאלקות, הוא מכם, והיינו שתלוי הדבר
בכם, דאל יאמר אדם איך אתקרב אל אלקות, ובפרט כאשר יודע מהותו
העצמי שהוא בשפלות ומלוכלך בכמה ענינים לא טובים, וא"כ הוא בתכלית
הרחוק מאלקות ואיך אתקרב לאלקות, וע"ז הוא אומר מכם, בכם הדבר תלוי,
דכאו"א מישראל יכול לאמר* מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק
ויעקב, ואין בזה הגבלות כלל, ואין שום דבר המונע ומעכב חלילה, לעלות
ולהגיע ולהתקרב לאלקות, ואין הקב"ה בא בטרונאי* עם בריותיו, ומתגלה
ומאיר בכאו"א לפי כחו ויכולתו. כדאיתא במד"ר* וכשאני מבקש איני מבקש
לפי כחי אלא לפי כוחו, לפי הכח של כל או"א, דעי"ז הנה בכח כאו"א לעלות

דכתיב אדם: ראה קונטרס לימוד החסידות פי"ב. ד"ה טעמה תש"ט (קונטרס סב) פ"ב ואילך.

דידוע דקרבנות: ראה ד"ה טעמה הנ"ל, וש"ב.

יכול לומר: תנא דבי אלי' רבה פכ"ה.

ואין . . . בטרונאי: ע"ז ג, א. וראה ספר המאמרים אידיש בתחלתו.

כדאיתא במד"ר: במדבר רבה פי"ב, ג.

ולהגיע למדרגה היותר נעלית. וזהו אדם כי יקריב, דבכדי שהאדם יתקרב לאלקות הוא מכס, שבכס הדבר תלוי, והיינו מכס קרבן להוי', דמכס תקריבו את הקרבן להוי', דאין הכוונה רק הקרבן של הבהמה בלבד, כ"א מכס ממש, והוא מן הבהמה, הבהמה שבלבו של אדם, שהוא הנה"ב. מן הבקר ומן הצאן, הן המה הפרטי מדריגות דישנם בנה"ב, וכידוע הענינים בזה, דאינו דומה האופני הבירורים בכאו"א, דישנו שהנה"ב שלו הוא שור נגח ובעל מדות גסות ביותר, ויש שהוא צאן שהוא בהמה דקה, אף שגם זה בכלל בהמה, אבל הוא בדקות עכ"פ (וכמבואר באריכות* בקונטרס התפלה, תר"ס), וזהו שאומר אשר תקריבו את קרבנכם. והנה בהקרבן הגשמי הוא שמביאין בהמה גשמי' על גבי המזבח, והי' האש שלמעלה, וכדאיתא ביומא (כא, ע"ב) רבוצה כארי (גחלת שנפלה מן השמים בימי שלמה והיתה על המזבח, רש"י). ובוהר איתא* ארי' דאכיל קורבנין, הנה כמו"כ הוא בעבודה בנפש האדם, הרי יש אש שלמעלה, והוא הרשפי אש שבנפש האלקית, וכמאמר רשפיה רשפי אש שלהבת י"ה, ואיתא במד"ר (הובא בילקוט) כאש שלמעלה, שאין האש מכבה למים ואין המים מכבין לאש, והיינו שבטבע הנפש האלקית הרי יש בו רשפי אש האהבה לאלקות, והוא בדוגמא אש שלמעלה שאין המים מכבין אותו, והמים הם מים רבים* בריבוי הטרדות בטרדת הפרנסה ובלבולים שונים בטרדות שונות המבלבלים בתורה ועבודה. ובכ"ז הנה גם הנהרות לא ישטפוה, לפי דרשפי אש האהבה שבנה"א הוא בדוגמא אש שלמעלה דאין המים מכבין אותה, ובוה צריך להיות ההקרבה של הנפש הבהמית, שגם הוא יהי' לו אהבה לאלקות, וכמ"ש ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך, וארו"ל בשני יצריך, דגם הנה"ב יהי' לו אהבה לאלקות, דזה בא ע"י התלבשות הנה"א בנה"ב, דתחלה הרי* הנה"ב אין לו שום ידיעה והרגש בעניני אלקות כלל, אמנם ע"י התלבשות הנה"א, ומתבונן בהתבוננות אלקי דגם הנה"ב יוכל להשיגו, הנה עי"ז נעשה התקרבות הנה"ב (וכמ"ש במ"א שנעשה חקיקה כללית בהנה"ב דאלקות הוא ג"כ דבר המובן והמושג גו'), הנה אח"כ הוא רב תבואות בכח שור, שמתהפך מבהמיותו ועולה ונכלל ברשפי אש התשוקה שבנפש האלקית, וכמו שע"י קרבן הגשמי הרי מתברר הניצוצי דצ"ח, הנה כמו"כ ע"י ההקרבה ברוחני' הרי מתברר

וכמבואר באריכות: ראה ג"כ שיחת שמח"ת תרס"א (בס' תורת שלום), ד"ה משכני (השני) תש"א. ובוהר איתא: ראה זח"א ו, ב. זח"ב רעה, א. זח"ג יז, א. ועוד. מים רבים: בארוכה ראה תו"א ר"פ נת. המשך מים רבים תרל"ו. ועוד. דתחלה הרי: להעיר מהמשך ר"ה ה'תש"י פ"ב, יג, כא ואילך.

ומתהפך החשוכא דנה"ב לנהורא. וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, דבתוך כל אחד ואחד הרי ע"י עבודתו בבחינת אתכפיא, והעיקר המביא לידי אתהפכא כו', הנה כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, בחינת האור והגילוי, שהוא בחינת סוכ"ע כו'.

קיצור. יבאר ענין הקרבנות בעבודה דאדם כי יקריב צ"ל מכם קרבן, אש שלמעלה ואש מלמטה אהבה דנה"א ודנה"ב. אהבה דנה"ב באה ע"י התלבשות נה"א בנה"ב.

ג) **ובזה** יובן מה שהמשכן הי' מעצי שטים דוקא, דלהיות שעיקר העבודה במשכן ומקדש הוא לאתהפכא חשוכא לנהורא, שזהו ענין עבודת הקרבנות כנ"ל (ובפרט* מעשה הקטרת), וע"י העבו' שבמקדש הנה עי"ז האיר גילוי אלקות בעולם, ולכן הי' מעצי שטים, דהנה שטה* פי' נטי', דהיינו שיש דבר שהוא אמצעי, וההטי' לאיזה צד, למעלה או למטה נק' שטה, וכן פי' שטות, דשטות הוא ההטי' מהדיעה והחכמה, ידיעה והשגה הוא דרך המיצוע, וההטי' מזה נק' שטות. והנה יש שטות דלעו"ז, וכמ"ש כי תשטה אשתו, ופי' רש"י תט מדרכי הצניעות, וכתוב וישב ישראל בשטים, הוא ענין* השטות דלעו"ז וכמארז"ל אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות, ורוח הזה מכסה על האמת, ורוח שטות הוא רוח הקליפה וסט"א, ונק' שטות ע"ד מלך זקן וכסיל, והם המכסים על האור והגילוי, דאלקות הוא אמת וחיים, וכמ"ש והוי' אלקים אמת הוא אלקים חיים, והרוח שטות מכסה על האמת והחיות אלקי', ולכן נק' בשם קליפה, וכמו הקליפה המכסה על הפרי, כן הרוח שטות מכסה מעלים ומסתיר על האור דגילוי אלקות. וזהו הסיבה מה שאפשר אשר האדם יכול להיות ח"ו עובר עבירה, דלכאורה איך אפשר הדבר אשר יבוא האדם לידי עבירה, והוא רק לפי שאינו מרגיש* שבזה הוא נפרד מאלקות, ונדמה לו אשר עודנו ביהדותו, ואם יודע את האמת כמו שהוא שע"י החטא ועון נעשה נפרד מאלקות הרי לא הי' עושה את דבר העבירה ר"ל בשו"א, לפי שבטבע כל ישראל שאינו רוצה בשו"א ואינו יכול כלל להיות נפרד מאלקות, והראי' דכאשר בא לידי נסיון וכופין אותו ח"ו על ענין של כפירה דאז א"א

ובפרט מעשה: ראה תו"א פ' וישב רד"ה בכ"ה בכסלו. אות"ת פ' תולדות הגהה לרד"ה ראה רית בני. דהנה שטה: ראה בכהנ"ל המשך וככה תרל"ז פט"ל ואילך. קונטרס ומעין. בשטים... השטות: סנהדרין קו, א. ספרי במדב"ר ותנחומא ס"פ בלק. שאינו מרגיש: ראה תניא פכ"ד כה. קונטרס ומעין מ"ב ואילך.

לטעות ולחשוב שאינו נעשה נפרד מאלקות ה"ה משליך חייו מנגד, ומקבל עליו כל המיני יסורין ח"ו ומוסר נפשו על קדושת שמו ית', וכן נראה במוחש ממש גם אפילו בדרגות הפחותות בקל שבקלים ופושעי ישראל דעלולים למסור נפשם על קדושת שמו ית', לפי דאז הרי יודע ומרגיש בנפשו, ואינו רוצה ח"ו להפרד מאלקי ישראל, דכזה להיות ח"ו וח"ו נפרד מאלקי ישראל אין ביכולת שום בר ישראל, אבל בשארי דברים, היינו בשארי עבירות ר"ל, הרי אינו יודע ואינו מרגיש שנעשה עי"ו נפרד מאחודותו ית', ונדמה לו כי הוא עוד ביהדותו כאשר הי', וזה בא מהרוח שטות דסט"א שמכסה על האור והגילוי שלא יורגש בו, פי' דהרוח שטות גורם לו להאדם העדר ההרגש, והיינו שתוקף החמדה* בתאווה והחמימות דנה"ב גורם לו הקרירות והעדר ההרגש בענינים הרוחני, פי' דיא צוגעבונדקייט און צעקאָכטקייט אין עניני חמדה ותאווה ברתיחה, זה מקרר ההרגש (דעם דערהער און געפיל) בענינים הרוחני, ער איז אזוי פיל איבערגעגעבען בעניני תאוותיו ורצונותיו החומרי' והגשמי' אז דער רוחני'דיקער הרגש איז בא אים בתכלית ההעלם וההסתר, והיינו שנעשה בלתי מרגיש כלל, ואינו מרגיש להנועם והעריבות והטוב והעילוי בקיום המצות, וכן אינו מרגיש הפחיתות בריחוקו מאלקות שנעשה עי" חטא ועון, ובד"כ הוא כיסוי הנה"ב שמכסה על הנה"א, דהנה הנה"א הוא אלקות בעצם מהותו, ובפרט הניצוץ שבו* (הוא הניצוץ פרטי השייך אל גופו הפרטי כו'), שע"י הוא מרגיש בכל הענינים האלקי', ומרגיש מאד בדבר שהוא מנגד לאלקות, והיינו דדבר שאינו אלקות בגילוי אינו רוצה בו, ובפרט בדבר שהוא מנגד על אלקות, ובורח מזה כבורח מדבר המזיק, וכאדם הבורח ממות, דברור לו להנה"א דמיתה רוחני' ר"ל הוא קשה יותר מיתה גשמי' ח"ו, וכל תשוקתו וחפצו הוא באלקות, ולעשות כלים לאלקות, וכל גסות וחומרי' ישות ומציאות הנה"ב, ה"ה מכסה ומסתיר ומעלים על ההרגש דנה"א, ובפשיטות הוא אז דער געשמאק פון וועלט (עולם שהוא העלם) איז מכסה ומסתיר אויף דעם הרגש אלקי, שזהו היפך הכוונה ממש, ממה שהיתה כוונה העליונה בבריאת העולמות דנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים עי" עבודת האדם בגוף ונה"ב,

שתוקף החמדה: להעיר מד"ה ויאמר משה תש"ט (קונטרס סג) פי"ב יג.

הניצוץ שבו: אולי הכוונה למ"ש בע"ה שער דרושי אבי"ע פ"א (הובא בלקו"ת ד"ה ושמתי כדכד השני פ"ב): יש ניצוץ קטן מאד שהוא בחינת אלקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא כו' הנק' יחידה עכ"ל. ויותר נ"ל שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל. ועייג"כ לקו"ת פ' אמור ד"ה ונקדשתי פ"ה. דרך חיים פ"ה. קונטרס העבודה פ"ה.

ולהיות בעולם זה דוקא ולבררו ולזכור, ובפועל בא להיפך ח"ו, שהעולם מסתיר אצלו על אור האמת, ונתעבה ונתגשם כל כך עד שנחסר אצלו כל חוש מההרגש (הנק' פילען) בענינים הרוחניים שזה בא בסיבת הנה"ב, שהוא קבוע ומושרש בעניני העולם, וזהו כל מהותו וענינו, ובהם היגה ויחשוב וידבר בחיות בהרגש, מיט א גרויסען גישמאק, אשר הרגש זה בכללותו ובפרט ענין הנועם (דער גישמאק) שיש לו בזה הוא שולל את ההרגש ברוחני, והעיקר הוא מפני הקרירות של הנה"ב, די עצם קאלטקייט שלו אין ענינים רוחני' מפני שהוא בהמי בעצם מהותו, דשמו מוכיח עליו נפש הבהמי, כל חיותו וההרגשתו הוא רק בענינים בהמי', וכמו שאנו רואין במוחש דיש אנשים כאלו אשר לבד זאת שהם ריקים מחכמה תורה ומדות ישירות הנה מעשיהם כמעשה בהמה ממש, שדורסים ומלעיגים ר"ל מענינים הרוחני' אשר אין להם שום מושג כלל, וה"ה כבהמה ממש, ההולכת ודורסת מבלי הבחן כלל, אם הוא עפר ועץ או גוף אדם, שהוא מפני העדר ההרגש, דבהמה הרי אין לה דעת, כמו"כ ישנם אנשים כאלו שהם כבהמה ממש, ולועגים על התורה ומצות (ומהם הבוחרים להם דרכים שונים מצוה זו הם מקיימים, ובוזה אינם רוצים לקיימה כו'), והדומה, דכ"ז הוא בא מהעזות והקרירות דנה"ב אשר זה הוא הסיבה והגורם מה שאדם בא לידי עבירה ר"ל שהוא רוח שטות דסט"א והכיסוי דנה"ב שהם מעלימים ומסתירים על אור האמת עד שנעשה היפך הכוונה העליונה, דכוונה העליונה שנברא העולם בכדי לבררו ולעשותו כלי לאלקות, וע"י כיסוי הנה"ב הנה בא ההיפך ממש, שהעולם לא די שאינו מתברר ומזדכך הנה עוד מעלים ומסתיר על אור האמת, וזהו הרוח שטות שמכסה על האמת.

קיצור. יבאר דרוח שטות, תוקף התאוה ונה"ב בכלל, מכסים על האמת וגורמים העדר הרגש האלקות ועילוי המצות, ופחיתות הריחוק מהם.

ד) **אמנם** זה שהנה"ב מכסה על הנה"א, והיינו הרוח שטות, שמכסה ומעלים על אור האמת והגילוי והיינו דאָס וואָס וועלט איז מעלים אויף אלקות, הוא רק על המדות דנה"א אבל לא על העצמות דנה"א. דהנה כתיב יעקב חבל נחלתו, דהתקשרות הנשמה באלקות הוא חבל* השזור מתרי"ג

הוא חבל: ראה אגרת התשובה פ"ה וא"ו.

נימין, דהחבל הוא הנשמה עצמה, דנשמתו של אדם הוא החבל המקשרו באלקות, ולזאת הנשמה עצמה שזורה מתרי"ג נימין, וכדאיתא בסש"ב פנ"א, דהנשמה כלולה מתרי"ג כחות, וטעם הדבר הוא דארו"ל (סנהדרין פ"ד מ"ה) חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, דעולם הוא מלשון העלם, דכל או"א חייב לומר דהעלם וצמצום הראשון נברא בשבילי, בכדי לבררו ולזככו, והאדם הוא בציור רמ"ח אברים ושס"ה גידים שהם במספר תרי"ג, דלכן כל המדרי' בהשתל' הם במספר הזה, ולכן הנה גם בהנשמה הרי יש ג"כ תרי"ג כחות, שבהם תלויים התרי"ג מצות, וחבל זה דנשמה הרי מתקשר באלקות, וכמו החבל שראשו אחד קשור למעלה וראשו השני קשור למטה הרי עי"ז נעשה ההתקשרות להיות לאחדים, הנה כמו"כ הוא ג"כ בחבל דנשמה, שראשו האחד קשור למעלה, והוא התקשרות אות ה' תתאה בהג' אותיות יה"ו, וראשו אחד קשור למטה, והוא בהארת הנשמה המתלבשת בגוף האדם להחיותו, וזהו יעקב חבל נחלתו, דגם במדריגות הנמוכות שהם בבחינת עקביים הנה ע"י חבל דנשמה ה"ה קשורים בהעצמות, וכביכול שהם (נש"י) נחלתו של מעלה, ועי"ז הם קשורים בתכלית ההתקשרות. והנה ענין הכפירה ר"ל או עבירה שהיא בכרת ח"ו הלא הם נוגעים לעצם ההתקשרות, היינו בכללות ההתקשרות שהם עצם הנשמה ועצם הנפש, וע"ד דכתי' כי עוונתיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם, דאלקיכם פי' אלקה שלכם, והיינו האלקות שבנשמה, וענינים אלו ה"ה נוגעים בכללות ההתקשרות, וידוע* דעל עצם הנשמה הרי אין שום דבר המעלים ומסתר, ולזאת כאשר בא איזה דבר הנוגע בכללות התקשרות נפשו, שיכול להיות נפרד עי"ז מאלקות ח"ו וכנ"ל דאיש ישראל אינו רוצה בשום אופן ואינו יכול ח"ו להפרד מאלקות ולכן נרגש אצלו דבר זה, אבל בשארי עבירות ח"ו שאינם בכרת ה"ה נימין פרטים, ולכן אינם נרגשים אצלו כ"כ. והגם דבעברו על אחת ממצות הוי' אשר ציוה לעשותן ואינו עושה, או עושה אחת ממצות הוי' אשר ציוה לבלתי לעשותן, הרי עי"ז נפסק הנימה פרטית (דבפרט זה ה"ה כל העצמות של הפרט הזה), ועוד יותר שפועל חלישות בכללות החבל, ובכ"ז הנה להיותם רק נימין פרטים הרי אינו נרגש אצלו כ"כ, והיינו שבזה הנה המדות דנה"ב מעלימים ומסתירים על המדות דנה"א, והיינו שאינו נרגש אצלו האור והחיות האלקי, וזהו הסיבה שבא לידי עבירה ר"ל,

וידוע: ראה תניא פי"ט. קונטרס העבודה פ"ה.

והיינו הרוח שטות דסט"א שמכסה ומעלים על אור האמת, שאינו נרגש אצלו האור האלקי, וכה הנה יורד ר"ל מדחי אל דחי עד שבא לעשות דבר איסור ר"ל והוא מצד הרוח שטות כנ"ל.

קיצור. ימשיך דרוח שטות מכסה רק על מדות דנה"א ולא על עצמותה ועצם ההתקשרות.

ה) והנה כשם שיש הטי' למטה מן הדעת שהוא נק' בשם שטות דקליפה, הנה כמו"כ ישנו הטי' למעלה מן הדעת, והוא שטות דקדושה. והענין הוא דהנה ארו"ל (כתובות יז ע"א) אמרו עליו על ר' יהודא בר' אילעאי שהי' נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה וכו' רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת (שלוש בדין, זורק אחת ומקבל אחת, רש"י), א"ר זירא קא מכסיף לן סבא (שמזלזל בכבוד ת"ח ונוהג קלות ראש בעצמו, רש"י), כי נח נפשי' אפסיק עמודא דנורא בין דידי' לכולא עלמא וכו', א"ר זירא אהני לי' שוטי' לסבא (שוט של הדס שהי' מרקד בו, רש"י) ואמרי לי' שטותי' לסבא (שהי' מתנהג כשוטה, רש"י), ואמרי לה שיטתי' לסבא (שיטתו ומנהגו, רש"י), דשטות זו ה"ה למעלה מן הדעת, שהוא מדריגה גבוה ונפלאה במאד מאד, דאיש ואשה הרי זכו הרי שכינה שרוי ביניהם, דאיש הוא אש י' ואשה הוא אש ה', וכאשר זכו אז ה"ה י"ה כו', (ובא בגילוי בנין עדי עד כו'), א"כ ה"ז מדריגה גבוהה, לכן בשביל זה זכה לגילויים נעלים ביותר דאפסיק עמודא דנורא כו', שזהו בחינת גילוי אור בגילוי ממש כו'. וביאור הענין הוא דהנה אוא"ס הרי לית מח' תפיסא ביי כלל, והוא למעלה מגדר השגה, דכל השגה הנה גם היותר נעלית הרי הוא בגדר השגה עכ"פ, אבל מה שאינו בגדר השגה הרי א"א שיותפס בהשגה כלל, וכדאיתא בסש"ב פי"ח ולגבי הקב"ה שהוא למעלה מן השכל והדעת ולית מחשבה תפיסא ביי כלל הכל כפתיים אצלו יתברך כדכתיב ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך וגו' כלומר שבוה שאני בער ובהמות אני תמיד עמך, דבכדי להגיע לעצמותו ית' הוא ע"י ביטול הרצון שלמעלה מטעם ודעת, ולכן נק' בחינה ומדריגה זו בשם שטות, וזהו ג"כ מה שהנביא נק' בשם משוגע, וכמ"ש מדוע בא המשוגע הזה, דהנה בעת התגלות הנבואה הי' צ"ל בהפשטת הגשמי*, והיינו הפשטת השכל והמדות ולהיות בבחינת ביטול שלמעלה מטו"ד, דזהו

בהפשטת הגשמי: תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח בשם ר"מ פ' משפטים. וראה זח"ב ח"ב קטז, ב. - ועייג"כ טוש"ע אר"ח סצ"ח. שו"ע רבנו שם והל' ת"ת פ"ד ס"ה.

ג"כ ענין הפשטת הלבושים בעת הנבואה, וכמ"ש בשאול ויפשט גם הוא את* בגדיו ויתנבא, דהלבושים הם באים מצד חטא עה"ד דקודם החטא כתיב ויהיו שניהם ערומים כו' ולא יתבוששו, וע"י חטא עה"ד נתחדש ענין הלבושים, וידוע דעיקר החטא הוא ההרגש המעורב בטו"ר, וכתיב וידעו כי עירומים הם שנתחדש בהם ההרגש המעורב בטו"ר, שזהו ג"כ ענין הלבושים, ההרגש המעורב בטו"ר, ובשרשו הוא הרגש השכל והמדות, ולכן בעת הנבואה הי' צ"ל הפשטת הלבושים שהו"ע הפשטת ההרגש דשכל ומדות, והיינו להיות בבחינת ביטול הכחות והחושים, וכמבואר ברמב"ם בהלכות יסוה"ת, מיסודי הדת לידע שהא-ל ית' מנבא בנ"א, והנבואה חלה על חכם וגיבור המתגבר על יצרו, ואין יצרו מתגבר עליו בשום דבר, וכמבואר שם בארוכה, ולכן נק' בחינה זו שטות, שזהו ההטי' למעלה מן הדעת וההשגה, ולהיות שהעבודה במשכן ומקדש הוא לאהפכא חשוכא לנהורא דהחושך עצמו יאיר, והיינו דמהשטות דלעו"ז יהי' בבחינת שטות דקדושה. לכן הי' המשכן מעצי שטים דוקא, והיינו הלמעלה מן הדעת המתברר ונעשה מן הלמטה מן הדעת. וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוך כאו"א, וזה בא ע"י עבודת האדם בעבודת הברורים שלו, שפועל לאהפכא חשוכא לנהורא, והיינו להפוך את הלמטה מן הדעת דעולם (פון וועלט), שיהי' מזה למעלה מן הדעת, דישנם כמה דברים באדם שהוא נוהג ועושה כן וויילע אזוי טוט וועלט, והדברים האלה הם כמו חוק שבלתי מזיזים אותו ממקומו לפי דכן הוא הנהגת העולם, וכמו בכמה עניני נימוס והדומה כו', הנה את זה צריכים להפכו אל הלמעלה מן הדעת בעבודה, וכמו עד"מ זמני האכילה וזמני השינה, הנה מצד ההרגש העולם הם קבועים בעתים וזמנים, וגם כשצריך להתעסק במו"מ ומ"מ הנה זמנים האלו ע"פ הרוב בלתי ניזוזים ובלתי נידחים כלל ועיקר, וזמני הקביעות של תורה ותפלה הם נדחים ואין להם קבע, ויש שהם נדחים ח"ו לגמרי, הנה האדם אשר נותן איזה חשבון לנפשו, האם יש איזה חכמה בהנהגה כזו, דמי הוא היודע עתו וזמנו, וכדאיאת במד"ר* אין אדם שליט לומר המתנינו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצוה לביתי כו' ואיך יתן כל נפשו על דבר שאין בו ממש כלל, ועל העיקר מה שהיתה הכוונה בירידת נשמתו למטה הוא שוכח לגמרי, והוא רק מצד הרוח שטות שמכסה על האמת,

את: בכתוב (ש"א יט, כד) ליתא תיבת "את". אבל כפנים הוא בגכ"ק דתרג"ה, משא"כ בומעין (מאמר כו פרק א').

וכדאיאת במד"ר: דברים רבה פ"ט, ג.

הנה זאת תהי' עבודתו להפוך שטות זה דעולם, ויעמוד על נפשו ויקבע לו עתים לתורה, ואז הנה ושכנתי בתוכם, שיאיר לו גילוי אור אלקי בנפשו, וזהו כד אתכפיא סט"א, שע"י שפועל להפוך את השטות דנה"ב און דעם קאך פון וועלט אל הקדושה בקיום התורה והמצות, אז אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, שמאיר ומתגלה אור הסובב כל עלמין.

קיצור. יבאר שטות והטי' למעלה מטעם ודעת דקדושה, וכמו הפשטת הרגש השכל והמדות בעת הנבואה. המשכן מעצי שטים, אתהפכא דשטות דלעו"ז לשטות דקדושה. ועד"ז בעבודת כאו"א.

מאמרים

ד"ה באתי לגני ה'תשי"א

בס"ד, יו"ד שבט, תשי"א*

כותב כ"ק מו"ח אדמו"ר¹, במאמרו ליום הסתלקותו, יו"ד שבט השי"ת:

באתי לגני אחותי כלה², ואיתא במד"ר (במקומו³) לגן אין כתיב כאן אלא לגני, לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה. עכ"ל. ולהבין דיוק הלשון עיקר שכינה, הנה בפ"י שכינה מבאר כ"ק אדמו"ר הזקן⁴ שנק' שכינה ע"ש ששוכנת ומתלבשת, מלשון ושכנתי בתוכם⁵, שהוא ראשית התגלות או"ס. והנה ממה שכותב⁶ שראשית התגלות או"ס נק' בשם שכינה, מובן מזה שענין שכינה הוא למעלה מעלה מאצ"י ג"כ, גם בבחי' האור שלפני הצמצום, שהרי ראשית ההתגלות הוא באור א"ס שלפני הצמצום, וכמוש"כ כ"ק אדמו"ר האמצעי⁷ כי הארת הקו וחוט לגבי עצמיות או"ס נק' בשם שכינה. כי ענין שכינה הוא בכל מקום לפי ענינו. לגבי אצ"י הנה המל' נק' בשם שכינה. וגם בזה מה שמל' דאצ"י נק' שכינה מבאר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק⁸ שזהו דוקא כמו שנעשית בחי' עתיק לעולם הבריאה, אבל בהיותה באצ"י היא מיוחדת עמהם (עם הספירות דאצ"י) ולא שיך לשון שכינה. ומ"מ אי"ז סותר למ"ש לעיל שהקו נק' בשם שכינה, כי שכינה שנאמר בדרז"ל היינו מל' דאצ"י, ואף גם זאת רק כשנעשית בחי' עתיק לבריאה דוקא, אבל בשרשה, היינו כמו שהוא לגבי או"ס, הנה גם הקו נק' בשם שכינה. ואחד הטעמים מה שהקו נק' בשם שכינה לגבי או"ס, כתב כ"ק אדמו"ר מהר"ש⁹ לפי שהקו כוונת המשכתו בשביל שיתלבש בעולמות ונש"י, ולכן הנה גם בראשיתו נק' בשם שכינה. ולמעלה יותר שכינה בשרשו הראשון למעלה מהצמצום, מבאר כ"ק אדמו"ר נ"ע¹⁰ שגילוי האור כמו שהוא לפה"צ, נק' בשם שכינה. שבכללות האור

(א) בתניא פמ"א ופנ"ב.

(ב) בביאור ע"פ הוי' לי בעוזרי (הובא בד"ה וככה הגדול [תלר"ז] פכ"ז) נדפס באוה"ת האזינו ע' א'תתכה⁶.

(ג) בלקו"ת שה"ש ביאור דשחורה אני רפ"ב [ח, ב].

(ד) בד"ה וככה שם.

(ה) המשך רס"ו ד"ה קדש ישראל [ע' תקטז ואילך]. ועייג"כ ד"ה וידבר אלקים אכה"ד תרצ"ט [סה"מ תרצ"ט ע' 175].⁷

(* יצא לאור בשעתו, "רי"א ניסן, ה'תשי"א".

בהוצאה זו ניתוספו ע"י המו"ל מראי מקומות לפסוקים מחז"ל וכו' (בהערות הממוספרות).
המאמר מיוסד בעיקרו על הפרק הראשון מד"ה באתי לגני השי"ת.

(1) רד"ה באתי לגני השי"ת (סה"מ השי"ת ע' 111).

(2) שה"ש ה, א.

(3) שהש"ר עה"פ.

(4) תרומה כה, ח.

(5) בתניא פנ"ב שם.

(6) ובשניונים — מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ד ע' רלה. וראה גם ביאורי הזוהר להצ"צ ח"ב ע' תתיט ואילך.

סה"מ תרנ"ז ע' קצט ואילך. עטר"ת ס"ע ק ואילך.

(7) והוא מיוסד על ד"ה וידבר אלקים תרס"ח (סה"מ תרס"ח ע' קסא).

שלפני הצמצום יש בו ג' מדריגות, עצם האור והתפשטות האור, ובהתפשטות האור ב' מדריגות גילוי האור כמו שהוא לעצמו שזהו מקור אור הסובב, וגילוי האור לעצמו השייך להעולמות שזהו מקור אור הממלא, וגילוי האור הזה נק' בשם שכינה. ואף שהוא לפני הצמצום וא"א שיהי' מקור לעולמות, שלכן הוצרך להיות הצמצום, וצמצום הראשון שהוא בבחי' סילוק דוקא, מ"מ נק' בשם שכינה. וזהו דיוק הלשון עיקר שכינה בתחתונים היתה, היינו שגילוי השכינה בתחתונים, הוא לא השכינה כמו שהוא לגבי אצ"י, היינו מל', גם לא כמו שהוא לגבי אוא"ס, היינו הקו, כ"א עיקר ופנימיות השכינה היתה בתחתונים דוקא, כי האור¹ שנתלבש בעולמות ה"ה בא בסדר והדרגה. ולמעלה מאיר בגילוי יותר, וכל מה שנמשך ומשתלשל מתמעט האור. וכן הוא בכלל באור דסדר השתלשלות. ואף שקודם החטא הי' גם למטה האור בגילוי, מ"מ הי' גם אז גילוי האור יותר למעלה. וכמארז"ל² נטה ימינו וברא שמים נטה שמאלו וברא ארץ. אלא הכוונה על האור שלמעלה מעולמות, עיקר שכינה.

ב) והנה זה דעיקר שכינה בתחתונים היתה, מבואר מהמדרש דתחתונים קאי על עוה"ז הגשמי, וכמו שמבאר דע"י חטא עה"ד נסתלקה השכינה מארץ לרקיע, וע"י מתן תורה על הר סיני באתי לגני לגנוני. ועיקר הסילוק שנעשה ע"י החטא הוא בחטא עה"ד דוקא. וכמו שבענין החטא, הרי עיקר החטאים הי' חטא עה"ד, שהרי ע"י חטא עה"ד הי' נתינת מקום לשאר החטאים, וחטא עה"ד הי' סיבה וגורם להחטאים דקין ואנוש וכו', כמו"כ הוא בפעולת החטא, דהסילוק שנעשה ע"י החטא הנה עיקר הסילוק הוא מה שנסתלק ע"י חטא עה"ד מעוה"ז התחתון דוקא דכשם שעיקר שכינה בתחתונים הוא בעוה"ז דוקא, הנה כמו"כ הוא בהסילוק דעיקר הסילוק הוא מה שנסתלקה מהארץ דוקא, שזה נעשה ע"י חטא עה"ד, שע"ז נסתלקה השכינה מארץ לרקיע, וזהו ג"כ הטעם שאינו מצרף (בהמאמר) חטא עה"ד עם החטאים דקין ואנוש וחושב זה בפ"ע, לפי שבהחטאים דקין ואנוש נסתלקה השכינה מרקיע לרקיע, מה שאין כן בחטא עה"ד שנסתלקה מארץ לרקיע, שלבד זאת שהסילוק מהארץ, זה בעיקר נוגע לנו, הנה זהו גם עיקר ענין הסילוק.

ו) ומשיך (במאמר) ואח"כ עמדו ז' צדיקים והורידו את השכינה למטה, אברהם זכה והוריד את השכינה מרקיע ז' לו' כו' (ומקצר בזה ומסיים) עד כי משה שהוא השביעי (וכל השביעיין חביבין³) הורידו למטה בארץ. דעיקר ענין ההמשכה הוא ע"י משה, שהרי משה דוקא הורידו למטה בארץ, דכשם שבענין הסילוק מלמטלמ"ע הרי העיקר הוא בחטא עה"ד שנסתלק מהארץ כנ"ל, הנה כמו"כ הוא בענין ההמשכה מלמעלה למטה, עיקר ענין ההמשכה הוא למטה בארץ דוקא, דלבד זאת שההמשכה למטה בעיקר נוגע לנו, הנה זהו גם עיקר ענין ההמשכה. וזה נעשה ע"י משה דוקא. והטעם לזה מבאר בהמאמר במוסגר, כי כל השביעיין חביבין.

(1) בארוכה בד"ה איכה פ' דברים, עת"ר [סה"מ עת"ר ע' רטן].
 (*1) ראה פד"ר פ"ח. זח"א ל, א. זח"ב כ, א. לו, א. פה, ב.

ג) והנה מלשון רז"ל וכל השביעין חביבין ולא כל החביבין שביעין, מוכח מזה שעיקר המעלה הוא זה שהוא שביעי, ומפני זה שהוא שביעי מצד זה הוא חביבותו, היינו שחביבותו אינו מצד ענין התלוי בבחירתו רצונו ועבודתו, כ"א בזה שהוא שביעי, שזה בא מצד התולדה, ובכ"ז הנה כל השביעין חביבין. ולכן זכה משה שניתנה תורה על ידו. והנה ביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר (בתחילת בואו לאמריקה)¹⁰ שגם בענין השביעין חביבין ניכר מעלת הראשון, שהרי כל ענין שביעי הוא שהוא שביעי לראשון. וביאר אז מעלתו של הראשון שזהו אברהם אבינו, מפני עבודתו, ושהיתה עבודתו במס"נ. ואינו מסתפק בזה עדיין, ומוסיף עוד (אף דלכאורה אי"ז נוגע שם לגוף הענין) דאופן המסירת נפש שלו הי' שלא חיפש מס"נ, שזהו ההפרש בין המס"נ דאברהם אבינו להמס"נ דר"ע, דהמס"נ דר"ע הי' וואָס ער האָט געזוכט מס"נ, מתי יבוא לידי ואקיימו, משא"כ באברהם הנה המס"נ שלו הי' בדרך אגב. דאברהם ידע שעיקר העבודה הוא כמ"ש¹¹ ויקרא שם בשם הוי' אל עולם, א"ת ויקרא אלא ויקריא¹¹, אַז יענער זאָל אויך שרייען, ואם נצרך לזה בדרך אגב מס"נ, הנה גם זה ישנו. וכ"כ גדלה מעלת עבודתו והמס"נ שלו, עד אשר גם משה מה שזכה שניתנה תורה על ידו הוא מטעם כי השביעין חביבין, שהוא שביעי לראשון. והקב"ה א"ל (למשה) במקום גדולים (אברהם) אל תעמוד¹². והנה אף כי גדלה חביבות השביעי ואין זה בא לא ע"י בחירה ולא ע"י עבודה, כי אם פאָרטיקערהייט מצד התולדה, מ"מ אין בזה הגבלה שנאמר שנפלאות הוא, ואינו שייך אלא ליחידי סגולה, כ"א ע"ד שמבואר בתנא דב"א (פ"ט ופכ"ה) ומובא בדא"ח שכל ישראל ואפי' עבד ואפי' שפחה¹³ יכולים להגיע להשראת רוה"ק, וכל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב. אלא שמ"מ דאָרפמען ניט זיין גענאָרט ביי זיך, וצריך לידע אשר במקום גדולים אל תעמוד. וכל מעלת השביעי הוא שהוא שביעי לראשון אַז ער קען דורכפיהרן עבודתו ושליחות הראשון דאל תקרא ויקרא אלא ויקריא. וזהו החביבות השביעי שהוא הממשיך השכינה, ולא עוד אלא שממשיך עיקר השכינה. ועוד יותר שממשיך בתחתונים.

והנה זה תובעים מכאור"א מאתנו דור השביעי, דכל השביעין חביבין, דעם היות שזה שאנחנו בדור השביעי הוא לא עפ"י בחירתנו ולא ע"י עבודתנו, ובכמה ענינים אפשר שלא כפי רצוננו, מ"מ הנה כל השביעין חביבין, שנמצאים אנחנו בעיקבתא דמשיחא, בסיומא דעקבתא, והעבודה — לגמור המשכת השכינה, ולא רק שכינה כ"א עיקר שכינה, ובתחתונים דוקא.

10) סד"ה החדש הזה לכם, ה'ש"ת [סה"מ ה'ש"ת ע' 29 ואילך].
 11) בתדב"א פ"ט איתא דאפילו עועזו. ולכאורה קשה מב"ב (טו, ב) דמוכח שם דלכו"ע אין שכינה שורה על עועזו. ועיי"ש בחדא"ג ובמה שציין שם. ועיין אגרת תימן להרמב"ם דמשמע דאפ"ל נביא גם מעועזו. וצ"ע.

9) ברכות סא, ב.
 10) וירא כא, לג.
 11) סוטה י, א.
 12) דב"ר פ"ב, ז.

ד) **והנה** אחרי שמבאר בהמאמר דעיקר שכינה בתחתונים היתה וגם אח"כ המשיכה משה (השביעי) לארץ דוקא אומר: ועיקר גילוי אלקות הי' בבית המקדש (ומביא ע"ז הפסוק) דכתיב⁴ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כאו"א מישראל¹³, וזהו (ג"כ מש"כ¹⁴) צדיקים יירשו ארץ וישכנו לעד עלי' צדיקים יירשו ארץ שהוא ג"ע, מפני שהם משכינים (היינו ממשכיכים¹⁵) בחינת שוכן עד מרום וקדוש¹⁶ (הענין הזה דשוכן עד אינו מבאר בהמאמר, ומבואר הוא בלקו"ת¹⁷ ע"פ מאמר הזהר¹⁸) שיהי' בגילוי למטה, וזהו באתי לגני לגנוני למקום שהי' עיקרו בתחילה דעיקר שכינה בתחתונים היתה. והענין הוא (ביאור הענין להבין מפני מה היתה עיקר שכינה בתחתונים דוקא) דהנה תכלית הכוונה בכריאת והשתלשלות העולמות, דנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים¹⁹.

והנה רבנו הזקן מבאר בזה²⁰ אשר תכלית השתלשלות העולמות וירידתם אינו בשביל עולמות העליונים, הואיל ולהם ירידה מאור פניו ית', ואא"ל שהכוונה הוא בשביל הירידה. דהנה ידוע דהבריאה הוא רק בכח העצמות, וכמ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיה²⁰ אשר מהותו ועצמותו שמציאותו הוא מעצמותו ואין לו עילה קודמת ח"ו, הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש. היינו שההתהוות אינה מהגילויים כי אם מהעצמות, וא"כ א"א לומר שתכלית ההתהוות היא בשביל עולמות העליונים, שהרי גם עולם האצי"ו הוא גילוי ההעלם²¹ וא"כ זהו ירידה מאור פניו ית', כי כשהי' אורות האצי"ו בהעלם היו במדרג' גבוה הרבה יותר. ועוד שכיון שזהו רק גילויים הרי אא"ל שהעצמות הוא בשביל גילויים, אלא שהתכלית הוא עוה"ז התחתון. וכמ"ש אדמו"ר האמצעי בפרשה זו²² (פ' בשלח) בענין הפרש בין עולמות העליונים לעוה"ז, דבעוה"ז נרגש שמציאותו מעצמותו (וכמבואר בהמשך דר"ה דהאי שתא²², הפרש בין נברא ואור, דאור הוא רא"י על המאור, דכשאנו רואים אור, האור עצמו מראה ומגלה שיש מאור, משא"כ יש הנברא הנה לא זו בלבד שאינו מגלה בורא, אלא עוד זאת שהוא מעלים ומסתיר על זה, ואדרבה

(ט) בתניא פל"ו.

(י) בביאורי הזהר בשלח ד"ה כגונא דלעילא קרוב לסופו [מג, ג].

13) הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פרק ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך תרומה כה, ח. של"ה סט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חלק כו ע' 173 הערה 45.

14) תהלים לו, כט. שהש"ר שבעה 3. ב"ר פי"ט, ז. במדב"ר פי"ג, ב.

15) ראה גם מהרז"ו לב"ר שם. מתנות כהונה ומהרז"ו לבמדב"ר שם.

16) ע"פ נוסח התפלה. ובשהש"ר שם: שוכן עד וקדוש שמו (ישעי' נו, טו).

17) פקודי ד, סע"ד ואילך. ז, ב ואילך.

18) ח"ב ר"פ וארא. וראה ביאורי הזהר שם.

19) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו.

20) קל, ריש ע"ב.

21) ראה תו"א בראשית ג, א. וירא יד, א. משפטים עו, ב. ובכ"מ.

22) המשך ר"ה תרצ"ד — יצא לאור בשנת תשי"א. ולא"ז נדפס בסה"מ תשי"א ע' 4 ואילך (ראה שם

ע' 37 ואילך).

נרגש שמציאותו מעצמותו (אלא שמצד השכל מוכרח שאינו כן)²³. ואף שזהו רק בהרגשתו, מ"מ הנה זה גופא שיהי' נדמה עכ"פ שמציאותו מעצמותו זהו מפני ששרשו מהעצמות שמציאותו מעצמותו. נמצא מובן שהכוונה בהבריאה וההשתלשלות אינה בשביל עולמות העליונים שענינם גילויים, כ"א הכוונה הוא עוה"ז התחתון, שנדמה לו שאינו גילוי כ"א עצמי, היינו מציאותו מעצמותו, וע"י העבודה בו, ע"י אתכפיא ואתהפכא, נתגלה העצמות, בשבילו הי' בריאת והשתלשלות העולמות.

ה) **והנה** לא מיבעי²⁴ להשיטה שמביא אדמו"ר הצ"צ⁽⁸⁾ שגם הכלים דאצי' הוא גילוי ההעלם, דלשיטה זו הרי בודאי אין הכוונה בשביל האצי' כי הרי זה ירידה ורק גילויים, אלא גם להשיטה השני' שמביא שם שהכלים הם בריאה יש מאין, הנה מבואר בכ"מ²⁵ שמה שאנו אומרים שהכלים הם בריאה יש מאין אין הכוונה יש מאין ממש, כ"א זהו דוקא לגבי האור, מפני ששורש הכלים מהרשימה שהיא בחי' העלם ולכן גם מציאותן הוא באופן שמקורם בהעלם, ולכן לגבי האור הם כמו בריאה יש מאין, אבל לגבי הרשימה הם גילוי ההעלם, א"כ מובן דאין הכוונה עולמות העליונים כ"א העבודה בעוה"ז דאתכפיא ואתהפכא. ואף שעכשיו הנה על ידי עשיית המצוות מוסיפים אורות באצילות²⁶, וא"כ אין אנו אומרים שגם עכשיו עיקר הכוונה העוה"ז דוקא, הנה ע"ז מבאר אדמו"ר מהר"ש⁽²⁾ שאורות אלו באצי' הם שם כמנוחים בקופסא, כי אינם בשביל אצי', כי אם לצורך עולם התחתון ואינם מתגלים באצי'. וזהו מה שמבאר אדמו"ר נ"ע⁽³⁾ בענין מה שאא"ל שהכוונה הוא בשביל עולמות העליונים הואיל ולהם ירידה מאור פניו ית', שהפי' בזה הוא דעולמות עליונים ענינם גילויים שזהו ירידה וגם שהעצמות מובדל מענין הגילויים, אלא התכלית הוא עוה"ז התחתון, שכך עלה ברצונו ית' להיות נח"ר לפניו ית' כד אתכפיא סט"א²⁸ ואתהפכא חשוכא לנהורא²⁹, וכמו שמבאר בהמאמר³⁰, שכל העבודה

(יא) בדרוש ג' שיטות (נדפס בסוף ספה"צ להצ"צ ח"ב [אוה"ת ענינים ע' רנט ואילך]). ועיין ד"ה וידבר אלקים אכה"ד תרס"ד [סה"מ תרס"ד ע' רל ואילך (בהוצאת תשנ"ד — ע' פ ואילך)]. הגהות לד"ה פתח אלי' שבתא — תרנ"ח [ע' ט ואילך]. ד"ה אדם כי יקריב תרס"ו [המשך תרס"ו ע' קצא ואילך].
 (יב) בד"ה פזר נתן תרמ"ב²⁷. ועיין הגהה שני' בתניא פ"מ. ד"ה ארדה נא, תרנ"ח [סה"מ תרנ"ח ע' לג].
 (יג) ד"ה מצותה משתשקע, תרע"ח [סה"מ תרע"ח ע' קיב ואילך]. ועייג"כ ד"ה ארדה נא, תרנ"ח [סה"מ תרנ"ח ע' לח].

(23) ראה גם סה"מ עזר"ת ע' קנ.
 (24) ראה סה"מ תרס"א ס"ע קנח ואילך.
 (25) ראה דרוש ג' שיטות והגהות לד"ה פתח אלי' שבהערה יא. סה"מ תרס"א שם. ובכ"מ.
 (26) ראה עץ חיים שער לט (שער מ"ז ומ"ד) דרוש יא סימן טז. תניא קונטרס אחרון קנה, א. ובכ"מ. וראה מקומות שבהערה הבאה.
 (27) בהמשך מי יתנן תרמ"ב פרק יד. והוא מיוסד על ד"ה פזר נתן במאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הר"פ ז"ל ע' נדנח. ועם הגהות — אוה"ת במדבר ח"ד ע' א'תפו ואילך.
 (28) בתניא פכ"ז ובלקו"ת ר"פ פקודי מציין לזהר ח"ב קכח, ב (ובלקו"ת שם מציין גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תוי"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג.
 (29) ראה זהר ח"א ד, א.
 (30) פרק ג ואילך [סה"מ ה'ש"ת ע' 114 ואילך].

הוא להפוך השטות דלעו"ז לשטות דקדושה, ועי"ז נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני³¹, ועי"ז ממשיכים שיהי' לו ית' דירה בתחתונים³², וכמו הדירה הרי האדם דר בה בכל עצמותו ומהותו³², הנה כמו"כ הוא בתחתונים שהם דירה לו ית', הכוונה שממשיכים לא רק גילויים כ"א נמצא בהם עצמות א"ס ב"ה. וזהו תכלית בריאת ההשתלשלות העולמות.

ו) **והנה** בסיום המאמר³³ מבאר, אשר להיות כי מה שעיקר שכינה בתחתונים, הנה עיקר הגילוי מזה הי' בבית המקדש, הנה זהו הטעם שהמשכן הי' מעצי שטים דוקא, מפני שהכוונה הוא להפוך השטות דלעו"ז און דעם קאך פון נפש הבהמית לשטות דקדושה, וכמארז³⁴ אהני' לי' שטותי' לסבא, עבודה ובטול שלמעלה מטעם ודעת. והנה כל הענינים שתבע מאתנו כ"ק מו"ח אדמו"ר וכמו"כ שאר הנשיאים קיימו זה בעצמם, והוא ע"ד דרז"ל עה"פ³⁵ מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמור³⁶, וכן מה שהוא מצווה לישראל הוא עושה, ועד"ז הוא בהוראות נשיאינו שמה שתבעו מהמקושרים ושייכים אליהם הנה הם בעצמם קיימו ועשו כן. ומה שגילו לנו שקיימו זה, הוא כדי שיהי' לנו יותר נקל לקיימם. וכמו בהענין דאהבת ישראל שיש בזה כמה וכמה סיפורים מכא"א מהנשיאים. ולדוגמא מכ"ק אדמו"ר הזקן שהפסיק³⁷ בתפילתו והלך וקצץ עצים ובישל מרק והאכיל בעצמו ליולדת, מפני שלא היו אנשים שם בבית. מכ"ק אדמו"ר האמצעי, איך שנכנס אליו אחד ליחידות והתאונן על הענינים שאברכים מתאוננים עליהם. וגלה אדהאמ"צ את זרועו וא"ל הלא תראה שצפד עורי על עצמי גו'³⁸ וכ"ז הוא מהח"נ שלך³⁹. אשר מובן הפלאת ורוממות מעלת כ"ק אדמו"ר האמצעי בכלל ובפרט מאלו ששייכים לענינים כאלו, ומ"מ הי' ההתקשרות עמהם כל כך עד שמצד הענינים שלהם שהיו שלא כדבעי למהוי, פעל עליו חלישות הבריאות ביותר, עד שצפד עורו על עצמו. מכ"ק אדמו"ר הצ"צ, איך שהלך קודם התפלה

(ד) שמות רבה פ"ל, ט. ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. — וזהו אתדל"ע שקדמה לאתדל"ת, קדשנו במצותיו ואח"כ כל השונה כו' הקב"ה שונה כנגדו, ציצית שלמטה מעוררים ציצית שלמעלה בתוס' אורות וכו', באתדל"ת אתדל"ע³⁶. וזהו מש"כ בפנים וכן מה שהוא כו'. ועיין תו"א ביאור לד"ה כי עמך מקו"ח [לה, ג], ובכ"מ.

(31) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד.
(32) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה חלק א ע' תפט (ועם הגהות וכו') — אוה"ת שה"ש חלק ב ע' תרעט ואילן. אוה"ת בלק ע' תתקצו ואילן. סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שנג. תרס"ב ע' שלה. המשך תרס"ו ס"ע ג. שם ע' תמה.
(33) פרק ה (סה"מ ה'ש"ת ע' 117-18).
(34) כתובות יז, א.
(35) תהלים קמו, יט.
(36) ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שכו.
(37) ראה "רשימות" חוברת קעט ("חורף תרצ"ה, ויין") ע' 9. וש"נ.
(38) ע"פ איכה ד, ח.
(39) ראה בית רבי ח"ב רפ"ג בהערה.
(40) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 98. סה"מ תשי"א ע' 153. אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' תקכב.

באתי לגני, יו"ד שבט, ה'תשי"א

ללות גמ"ח לאיש פשוט שהי' נוגע לו בפרנסתו⁴⁰. מכ"ק אדמו"ר מהר"ש, שפעם⁴¹ נסע ביחוד מקוהרָאָרט לפֿאַרזי ונפגש שם עם אברך אחד ואמר לו: יונגערמאַן יין נסך איז מטמטם המוח והלב, זיי אַ איד. והלך האברך לביתו, ולא שקט עד שבא לכ"ק אדמו"ר מהר"ש, חזר בתשובה ויצאה ממנו משפחת יראים וחרדים. אשר ידוע שאצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש הי' הזמן יקר במאד, עד שגם אמירת החסידות הי' בקיצור, ובזמנים ידועים הנה בשעה השמינית בבוקר הי' כבר אחרי התפלה, ובכ"ז נסע נסיעה רחוקה ושהה שם משך זמן בשביל אברך כו'. מכ"ק אדמו"ר נ"ע בתחילת נשיאותו, אשר גזרו אז גזירה חדשה והי' צריך לנסוע ע"ד זה למוסקבה. ואמר לו אחיו הגדול הרז"א נ"ע, הזמן יקר אצלך ואין אתה יודע היטב שפת המדינה⁴² (הרז"א הי' מלומד בשפות) וגם אתה צריך לחפש היכרות, ולכן אסע בענין זה כפי הוראותיך. אבל כ"ק אדמו"ר נ"ע לא הסכים ע"ז ונסע בעצמו והצליח. וכן ישנם כמה סיפורים מכ"ק מו"ח אדמו"ר אודות השתדלותו לעשות טובה ואפילו לאיש פרטי, ברוחניות או בגשמיות. והניח את עצמו ע"ז, לא רק הגשמיות שלו כ"א גם הרוחניות שלו, אף שזה שהי' מטיב עמו הנה לא זו בלבד שלא הי' כלל בסוג של חברך בתורה ומצות⁴³. אלא שהי' שלא בערכו כלל.

ז) **והנה** ע"י אתכפיא ואתהפכא לשטות דקדושה עי"ז ממלאים כוונת הבריאה, שהיא להיות לו ית' דירה בתחתונים, וזה שע"י אתכפיא ואתהפכא נעשית דירה בתחתונים, באתי לגני, הוא במדריגה יותר נעלית מקודם החטא. דכמו בסותר בנין הקודם ע"מ לבנות, הרי פשיטא שבנין החדש צ"ל במדרי' יותר נעלית מבנין הקודם, כמו"כ מוכרח לומר שע"י אתכפיא ואתהפכא נעשית דירה במדריגה יותר נעלית, וכמבואר בהמאמר⁴⁴ דע"י דאתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין²⁸, היינו האור שהוא בכולהו עלמין בשוה. ואף שהלשון בהמאמר הוא אור הסובב כ"ע, מ"מ אי אפשר לומר שהכוונה הוא שנמשך אור שהוא בגדר העולמות אלא שהוא סובב ומקיף עליהם, אלא הכוונה שנמשך אור נעלה שאינו בגדר עולמות כלל. ולכן קורא לגילוי אור זה בשם אסתלק⁴⁵. ולכן גם פטירת צדיקים נק' בשם הסתלקות, כי הסתלקות הוא גילוי אור נעלה ביותר. דהנה יש ב' אגרות באגה"ק⁴⁶ שמבארים ענין ההסתלקות. ובאגרת הב' ענין ההסתלקות מבואר שם בענין פרת חטאת. דהענינים הנעשים בפנים אין יכולים לברר גקה"ט, כ"א ענין הנעשה בחוץ

(טו) ס' התולדות מהר"ש ע' עז בארוכה⁴¹.

(41) נדפס גם בספר השיחות תש"ה ע' 30 ואילך.

(42) ראה אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ד ע' רמה: השפה המדינית חסרה לי. וברשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שם בשוה"ג: הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק הבין שפת המדינה היטב, ולא הי' צריך למתורגמן כלל, גם בדברים עיונים כשהיו קוראים לפניו בשפת המדינה הי' מבין, אך לא חפץ לדבר בשפה זו. ושאלתיו מדוע אינו מדבר בשפה הרוסית.. עניני ג' טעמים כו'. עי"ש.

(43) ראה תניא פרק לב.

(44) פרק א (סה"מ הי"ט ע' 111-12).

(45) ראה תו"א ויקהל פט, ד.

(46) סכ"זרכ.

דוקא, פרה הנעשית בחוץ. ולזה מדמין מיתתם של צדיקים⁴⁷. והנה עתה אין פרה אדומה, כי מפני חטאינו הי' צ"ל דוקא גלינו מארצינו⁴⁸, אבל אירע סילוקן של צדיקים. והנה בענין סילוקן של צדיקים יש בזה ב' מאדו"ל⁴⁹: שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו. קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בהמ"ק. אשר ע"י כל זה אסתלק יקרא דקוב"ה. ופי' ענין הסתלקות פירשו כל הרבנים⁴⁹ כ"ק אדמו"ר הזקן, כ"ק אדמו"ר האמצעי, כ"ק אדמו"ר הצ"צ, כ"ק אדמו"ר מהר"ש, כ"ק אדמו"ר נ"ע וכ"ק מו"ח אדמו"ר, שאין הכוונה בפי' תיבת הסתלקות שהוא עלי' למעלה ח"ו, כ"א הכוונה שהוא נמצא למטה אלא שהוא בבחי' רוממות. וזה תובעים מאתנו, דור השביעי לכ"ק אדמו"ר הזקן, וכל השביעין חביבין, אַז הגם אַז מ'האָט דאָס ניט פאַרדינט און ניט אויסגעהאָרעוועט, מ"מ כל השביעין חביבין והעבודה דדור השביעי הוא להמשיך השכינה למטה ממש. להפוך השטות דנה"ב, אשר ידע אינש בנפשי' אַז ער האָט דאָס, און דעם קאָך פון נה"ב וואָס ער האָט דאָס און אפשר אַמאָל נאָך נידעריקער, לעשות מזה ולהפוך את זה לשטות דקדושה.

(ח) **וזהו** ענין צדיקא דאתפטר⁵⁰, דאף שכבר היו כמה העלמות והסתרים וכמה קושיות וענינים בלתי מובנים, הנה כל זה לא הספיק. ובכדי שיהי' אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, הי' ג"כ ענין סילוקן של צדיקים, שזה קשה לא רק כחורבן כ"א יותר מהחורבן. ותכלית הכוונה בזה הוא שעיי"ז יהי' אסתלק יקרא דקוב"ה. וזה תובעים מכל אחד מאתנו שידעו אַז מ'געפינט זיך אין דור השביעי, שכל מעלת השביעי הוא שהוא שביעי לראשון, שהנהגת הראשון הי' שלא חיפש לעצמו כלום ואפילו לא מס"נ. כי ידע שכל ענינו הוא כמ"ש ויקרא שם בשם הוי' אל עולם. ודוגמת הנהגת אברהם אבינו שהוא — געקומען אין אַזעלכע ערטער וואָס מ'האָט דאָרטן ניט געוואוסט פון ג'טליכקייט, ניט געוואוסט פון אידישקייט און ניט געוואוסט אפי' פון אלף בית און זייענדיק דאָרטן האָט מען זיך אָפּגילייגט אָן אַ זייט, און אל תקרא ויקרא אלא ויקריא, וידוע⁵¹ שבהלימוד במדת אל תקרא, שתי הקריאות קיימות. וגם בזה הרי מפורש בתושב"כ ויקרא. מ"מ צריך לידע אַז אויב ער וויל אים זאָל אַיינגיין דער ויקרא, מוז זיין דער ויקריא. דאָרפסטו זעהן אז יענער זאָל ניט נאָר וויסן נאָר אויך אויסרופען. הגם אַז ביז איצט האָט יענער ניט געוואוסט פון גאָרניט, אָבער איצט דאָרפסטו זעהן אַז ער זאָל שרייען אל עולם, ניט אל העולם⁵², היינו שאלקות הוא ענין בפני עצמו ועולם ענין בפני עצמו, אלא שאלקות מושל ושולט על העולם, כ"א שעולם ואלקות הוא כולא חד.

(טז) ר"ה יח, ב. איכה רבה א, לו.

(יז) ראה לקר"ת ס"פ תבוא [מב, ד. מג, ג]. סד"ה אנכי ה"א תערג [המשך תער"ב ח"א ע' רנז].

(47) מו"ק כח, רע"א. ירושלמי יומא פ"א ה"א.

(48) ע"פ תפלת מוסף דיו"ט.

(49) תו"א ויקהל שם. אוה"ת שלה ח"ו ע' איתשפא. סה"מ תרע"א ע' קנו ואילך. ועוד.

(50) ראה זהר ח"ג עא, ב. נתבאר באגה"ק שם (סימן זך וביאורו).

(51) הליכות אלי סימן ג. ועוד.

ט) ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לאמר, אעבוד עבודת אברהם אבינו, מ"מ אפס קצהו שייך לכאו"א ומחוייב בזה"ח וניתנו לו הכחות על זה ע"י ההנהגה שהראנו הראשון וממנו ואילך עד, ועד בכלל, ההנהגה שהראנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהם סללו את הדרך ונתנו לנו כחות על זה. וזהו גופא החביבות דדור השביעי שכמה כחות ניתנו ונתגלו בשבילנו. וע"י העבודה באופן כזה יומשך עיקר שכינה למטה בעוה"ז הגשמי והחומרי, ויהי עוד במדר"י נעלית יותר גם מקודם החטא, וכמ"ש⁵² במשיח ונשא מאד יותר מאדם הראשון ואפילו⁵³ כמו שהי' קודם החטא⁵⁴. וכ"ק מו"ח אדמו"ר אשר את חלינו הוא נשא ומכאובינו סבלם⁵⁴, והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו⁵⁵, הרי כשם שראה בצרתנו, הנה במהרה בימינו ובעגלא דידן יגאל צאן מרעיתו מגלות הרוחני וגלות הגשמי גם יחדיו, ויעמידנו בקרן אורה. אבל כל זה הוא עדיין רק גילויים, ועוד יותר — שיקשר ויאחד אותנו במהות ועצמות א"ס ב"ה. וזהו פנימיות הכוונה של ירידת והשתלשלות העולמות וענין החטא ותיקונו וענין סילוקן של צדיקים שע"ז יהי' אסתלק יקרא דקב"ה. וכשיוציאנו מהגלות ביד רמה⁵⁶ ולכל בני ישראל יהי' אור במושבותם⁵⁷ יהי' אז ישיר משה ובנ"י גו'⁵⁸ הוי' ימלוך לעולם ועד⁵⁹, (וכמו שהוא בנוסח התפלה) וגם בלשון תרגום⁶⁰ הוי' מלכותי' קאים לעלם ולעלמי עלמיא. ומסיימים והי' הוי' למלך וגו' הוי' אחד ושמו אחד⁶⁰, שלא יהי' חילוק בין הוי' ושמו⁶¹, שכ"ז נעשה ע"י סילוקן של צדיקים, שקשה יותר גם מחורבן בהמ"ק. וכיון אַז מ'איז שוין די אַלע ענינים דורכגעאָנגען, הנה עכשיו אין הדבר תלוי אלא בנו — דור השביעי. ונזכה זעהן⁶² זיך מיט'ן רבי'ן דאָ למטה אין אַ גוף ולמטה מעשרה טפחים⁶², והוא יגאלנו.

(יח) ראה תו"א ר"פ וארא [נה, א] וס"פ ויצא [כג, סע"ג ואילך].
 (יט) ראה לקוטי תורה להאר"ז פ' תשא. ס' הלקוטים פ' שמות. ולכאורה צ"ע מס' הגלגולים פ"ט הובא בלקו"ת פ' צו ד"ה והניף [יו, א]. ואולי יש ליישב עפ"מ"ש בס' הגלגולים פ"ז הובא בלקו"ת שה"ש בסופו [גא, ג].

(כ) ראה לקו"ת שה"ש ד"ה הנך יפה רפ"ב [יג, ד].
 (כא) ראה סו"ס חסידים (הובא בגליון הש"ס לכתובות קג, א). במדבר פ"ט, יג.

(52) ישע"י נב, יג.
 (53) ראה גם סה"מ תרל"ה ח"א ס"ע רסה ואילך. תרח"ץ ע' ר.
 (54) ישע"י נג, ד.
 (55) שם, ה.
 (56) ע"פ לשון הכתוב — בשלח יד, ח.
 (57) ע"פ לשון הכתוב — בא י, כג.
 (58) בשלח טו, א.
 (59) שם, יח.
 (60) זכרי' יד, ט.
 (61) ראה פסחים נ, א.
 (62) תוכן ביטוי זה — נתבאר בשיחת מוצש"ק פ' בשלח, יו"ד שבט תשל"ז קרוב לסופה.

משניות

Mishnah *Rosh HaShanah, chapter 4*

משנה ראש השנה פרק ד

(1) If the Festival of Rosh HaShanah occurred on Shabbat [since the sounding of the shofar on the Festival is a Rabbinical *sh'vut*, rather than a Biblical prohibition, and since *sh'vut* does not apply in the Temple] they used to blow the shofar in the Temple [and in Jerusalem (Bartenurah according to Rambam)] but not in the provinces [outside Jerusalem, the Rabbis forbade sounding the shofar on Shabbat in case one come to carry it four cubits in a public domain]. After the Temple was destroyed Rabban Yohanan ben Zakkai enacted that the shofar should be blown [on Shabbat] in any place that a Bet Din convened [even if the town did not have a permanent Bet Din]. Rabbi Elazar said: Rabban Yohanan ben Zakkai enacted this only for [a Bet Din of seventy-one, which at that time was in] Yavneh. The Sages said to him: [He enacted] in Yavneh and also in every place where there is [a permanent] Bet Din [the *halachah* follows this view].

(2) [In Jerusalem they would sound the shofar on Shabbat as long as the Bet Din was in session in the Temple, which was for the first six hours of the day, whereas in Yavneh, they would blow only in the presence of the Bet Din.] Also in another regard was Jerusalem superior to Yavneh: That every city that could see [Jerusalem, excluding a city situated in a valley] and hear [Jerusalem, excluding a city situated high above in a mountain] and was close by [i.e., within the Shabbat boundary of Jerusalem] and accessible [to Jerusalem, excluding a city which was separated from Jerusalem by a river], they would blow the shofar [on

רבנו עובדיה מברטנורא

א יום טוב של ראש השנה. במקדש היו תוקעים. שתקיעת שופר אינה מלאכה, ורבנן הוא דגזור עלה גזירה שמא יטלנו בידו ויעביטנו ארבע אמות ברשות הרבים, ובמקדש לא גזור דאין איסור שבות דרבנן במקדש: **אבל לא במדינה.** לא בירושלים, ולא בגבולין. והרמב"ם מפרש שירושלים כולה קרויה מקדש, ושאר ארץ ישראל קרויה מדינה: **בכל מקום שיש בו בית דין.** ואפילו אינן קבועין אלא שבמקרה באו שם, ותוקעין בו: **אלא ביבנה.** שהיתה שם סנהדרי גדולה בימיו. וכן בכל מקום שגלתה שם סנהדרי גדולה. אבל לא בבית דין של עשרים ושלשה: **אמרו לו** וכו'. איכא בין אמרו לו לתנא קמא, דתנא קמא סבר, כל מקום שיש בו בית דין ואפילו באקראי. אמרו לו סברי, אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין קבוע כמו ביבנה, אבל בית דין של אקראי לא. והלכה כאמרו לו: **ב ועוד זאת היתה ירושלים.** מתניתין חסורי מחסורא והכי קתני, בירושלים היו תוקעין בכל העיר כל זמן שבית דין יושבין. **ועוד זאת היתה ירושלים.** מתניתין חסורי מחסורא והכי קתני, בירושלים היו תוקעין

א יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעים, אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי, שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין אמר רבי אלעזר. לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד. אמרו לו, אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין: **ב ועוד זאת היתה ירושלים יתרה על יבנה,** שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא, תוקעין. וביבנה לא היו

Shabbat], whereas in Yavneh they would blow only in the presence of the Bet Din.

(3) Originally, the lulav was held in the Temple for seven [days], and in the provinces [including Jerusalem] on the first day [only, this deduced from the verse: “On the first day you must take

for yourselves ... And you must rejoice **before the Lord** for a seven day period” (Leviticus 23:40), thus before the Lord, i.e., at the Temple, it is for a seven day period]. After the destruction of the Temple Rabban Yohanan ben Zakkai enacted that the *lulav* be held in the provinces for seven days, in remembrance of the Temple. And [he also enacted] that it is prohibited [to partake of any *chadash*,] the entire day of waving [of the omer, meal-offering, i.e., the sixteenth of Nissan (see Leviticus 23:10 ff.). When the Temple stood, the new crop would be permitted right after the omer was offered, assumed to be no later than midday (see Menahot 10:5). After the destruction of the Temple, while Biblically, the new crop would be permitted at day break of the sixteenth].

(4) Originally they would accept testimony regarding the new moon during the entire [thirtieth] day [of the month even at the end of the day; thus if witnesses came right before sundown on the thirtieth day after Ellul's new moon, the Bet Din would declare that it was Rosh HaShanah that very day. Because of this, Rosh HaShanah would be kept on the entire thirtieth from Elul just in case witnesses would come later in the day. If witnesses did not come that day then the next day was automatically Rosh HaShanah and the day before was retroactively proven to be a normal weekday. The Levites would sing the **שיר של יום** — the special hymn corresponding with each day of the week along with the twice daily Tamid offerings. On the thirtieth of Elul, since usually witnesses would not come early in the morning, they would sing the corresponding weekday hymn upon offering the morning Tamid, and since almost always witnesses would come before the afternoon Tamid it was established to sing the Rosh HaShanah hymn upon offering the afternoon Tamid]. On one occasion [on the thirtieth day of Elul] the witnesses were late in coming and the Levites

רבנו עובדיה מברטנורא

תוקעין בכל העיר אלא בפני בית דין. ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה כו'; **שכל עיר שהיא רואה**. ירושלים. פרט ליושבת בנחל שאע"פ שהיתה קרובה לא היו תוקעין בה; **ושומעת**. פרט ליושבת בראש ההר; **וקרובה**. פרט ליושבת חוץ לתחום; **ויכולה לבוא**. פרט למפסיק לה נהר; **ג לולב ניטל במקדש שבעה**. דכתיב (ויקרא כג) ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים; **ובמדינה**

יום אחד. דכתיב (שם) ולקחתם לכם ביום הזה לולב ושיטה וענף תאנה וענף זית וענף אלון וקחתםם מיום אחד. **אחד**. דכתיב (שם) ולקחתםם לכם ביום הזה לולב ושיטה וענף תאנה וענף זית וענף אלון וקחתםם מיום אחד.

made a mistake in the daily hymn [of the afternoon Tamid. Since no witnesses had yet come they didn't know which hymn to sing and thus didn't sing at all]. The Sages then enacted that the Bet Din should not accept testimony [regarding the new moon] only until [nine and a half hours into the day] the [time of the]

afternoon [Tamid offering thus the Levites would always sing the weekday hymn, unless witnesses had come before then] and if witnesses would come from the [time of the] afternoon [Tamid] offering and onward [they weren't accepted. Though this would cause to delay proclaiming Rosh HaShanha till the next day, nevertheless,] they would keep that [entire first] day holy and the next day holy [i.e., two days, starting from the evening of the twenty-ninth]. After the Temple was destroyed [removing the reason for the enactment since the Tamid offering was no longer offered], Rabbi Yohanan ben Zakkai enacted that they could [once again] accept testimony of the new moon the entire day. Rabbi Yehoshua ben Korha said: Rabbi Yohanan ben Zakkai also enacted that even if the head of the Bet Din is in another place [though it is usually the head of the Bet Din who proclaims Rosh Hodesh (see above 2:7), nevertheless,] the witnesses only go to

רבנו עובדיה מברטנורא

לאכול מן החדש. וטעמא מפורש בפרק לולב הגזול: **ד ונתקלקלו הלויים בשיר.** של תמיד של בין הערבים ולא אמרו בו שיר כלל. לפי שרוב פעמים היו העדים באים קודם המנחה לפיכך תקנו שיר של יום טוב בתמיד של בין הערבים. ובתמיד של שחר שרוב פעמים עדיין לא באו עדים ולא ידעו אם יתקדש היום אם לאו, לא תקנו לו שיר של יום טוב אלא שיר של חול היו אומרים. ואותו פעם שהגיע שעת הקרבת תמיד של בין הערבים ועדיין לא באו עדים, לא ידעו הלויים אם יאמרו שיר של חול או שיר של יום טוב, ולא אמרו שיר כלל: **נוהגים אותו היום קודש.** דמשחשיכה ליל שלאחר עשרים ותשעה באלול נהגו בו קודש, שמה יבואו עדים מחר ויקדשוהו בית דין, ונמצא שבלילה ליל יום טוב הוא וכן למחר כל היום עד המנחה. ואם באו עדים קודם המנחה בית דין מקדשין את החדש ונודע שיפה נהגו בו קודש. ואם מן המנחה ולמעלה באו עדים, ואע"פ שאין בית דין מקדשין אותו היום ויעברו את אלול ויקדשוהו למחר, אף על פי כן נוהגין אותו בקדושה ואסור במלאכה, דילמא אתי לולולי ביה לשנה הבאה ויעשו בו מלאכה כל היום, ואמרי, אשתקד נהגנו בו קודש בחנם ומן המנחה ולמעלה חורנו ונהגנו בו חול: **שאפילו ראש בית דין בכל מקום.** שנצרך לפרוש ממקום הועד למקום אחר. והרי עיקר מצות [קידוש] החדש תלויה בו, כדתנן בפרק ב' לעיל, ראש בית דין

the assembly place [of the Bet Din to testify, and the court would proclaim Rosh Hodesh without the head of the Bet Din present].

(5) The order of the blessings [in the Rosh HaShanah Mussaf prayer are as follows]: He recites the [blessing of] Patriarchs [מגן אברהם], the [blessing of] powers [אתה גבור] the [blessing of the] sanctification of the Name [אתה

קדוש, but does not yet conclude [המלך הקדוש]; rather,] he includes the verses of Kingship [עלינו וכו'] with them [and only then ends with [המלך הקדוש] but he does not blow [the shofar]. He then recites the sanctification of the day [אתה בחרתנו] through [מקדש ישראל ויום הזכרון] and blows, [says] the remembrance verses [אתה זוכר through [זוכר הברית] and blows [a second time], and then recites the shofar verses [שומע קול תרועת אתה נגלית] and blows [a third time]. The Rabbis instituted reciting these verses before blowing the shofar based on the verse of [אתה זכרון תרועה] — “A remembrance through *teruah*” (Leviticus 23:24), “remembrance” alludes to [זכרון תרועה] and the verse “You shall blow ... and it should be a remembrance ... I am the Lord your G-d” (Numbers 10:10), teaches that wherever there is [זכרון תרועה] and [שופרות] there should also be [מלכות]. He then says the blessing of the Temple [sacrificial] service [אתה רצה] through [ולך הנאה להודות מודים] the one of thanksgiving [המחזיר שכינתו לציין] and the blessing of the priests [through [אתה בשלום] עמו]. These are the words of Rabbi Yohanan ben Nuri. Rabbi Akiva said to him: If he does not blow the shofar for the Kingship verses why should he say them? Rather, he recites the blessing of the Patriarchs, the [blessing of powers [אתה גבור], the sanctification of the Name, and then includes the Kingship verses along with the sanctification of the day, and then blows the shofar. He [then] recites the remembrance verses and

רבנו עובדיה מברטנורא

אומר מקודש, מכל מקום לא יהיו צריכין עדים לילך אחריה, אלא למקום הועד שהסנהדרין יושבין שם ילכו, וסנהדרין מקדשין אותו בלא ראש בית דין: ה' אבות. מגן אברהם: אתה גבור: קדושת השם. קדוש קדוש קדוש: קדושת היום. אתה בחרתנו: זכרונות ותוקע שופרות ותוקע. מקראי ילפינן להו, דכתיב (ויקרא כג) זכרון תרועה, ודרשו ר"ל, זכרון אלו זכרונות, תרועה אלו שופרות, ואמר קרא (במדבר י) והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם. מה תלמוד לומר אני ה' אלהיכם, לימד על כל מקום שיש שם זכרונות ושופרות, יהיו מלכות עמהם: אמר ר' עקיבא

הולכין אלא למקום הועד: ה סדר ברכות, ואמר אבות וגבורות וקדושת השם, וכולל מלכות עמהן, ואינו תוקע. קדושת היום, ותוקע. זכרונות, ותוקע. שופרות, ותוקע. ואמר עבודה והודאה וברכת כהנים, דברי רבי יוחנן בן נורי. אמר לו רבי עקיבא, אם אינו תוקע למלכות, למה הוא מזכיר אלא ואמר אבות וגבורות וקדושת השם, וכולל מלכות עם קדושת היום, ותוקע. זכרונות,

blows [a second time]. Then he says the shofar verses and blows [a third time]. He then says the blessing of the Temple [sacrificial] service, the one of thanksgiving and the blessing of the priests [the *halachah* follows Rabbi Akiva].

(6) We do not recite less than ten Kingship verses [three from the Torah, three from Writings, three from the Prophets and a concluding verse from the Torah], ten remembrance verses, and ten shofar verses. Rabbi Yohanan ben Nuri says: If he recites three from each set [i.e., one each from Torah, writings, and Prophets] he has fulfilled his obligation [the *halachah* follows Rabbi Yohanan ben Nuri]. We don't mention [any] Kingship, remembrance, or shofar verses that allude to punishment. He begins with the Torah [verses, then writings] and concludes with the Prophet [verses]. Rabbi Yose says: If one concludes with the Torah [verses he has done correctly, but if he concludes with the Prophets] he has [nevertheless] fulfilled his obligation.

(7) Of those who pass before the Ark [to lead the services] on the Festival of Rosh HaShanah: it is the second [hazzan, the one who recites mussaf,] who blows the shofar [this was instituted during the presecution of Jews by rulers who forbade the blowing of the shofar and would spy on the congregations during the entire *shachrit* service]. However, regarding [the other Holidays when one recites]

רבנו עובדיה מברטנורא

בר'. והלכה בר' עקיבא: ו מעשרה מלכיות. שלשה פסוקים משל תורה, ושלשה משל כתובים, ושלשה משל נביאים, ואחד משל תורה שמשלים בו: שלש שלש. אחד של תורה, ואחד של כתובים, ואחד של נביאים. והלכה בר' יוחנן בן גורי: מלכיות וזכרונות ושופרות של פורענות. כגון אם לא ביד חזקה אמלך עליכם (יחזקאל ב) ויזכור כי בשר המה (תהלים עח). תקעו שופר בגבעה (הושע ה). וכיצא בהן. וזכרון יחיד, כגון זכרה לי אלהי לטובה (נחמה ה). אע"פ שהוא לטובה אין מזכירין אותו. וכן הלכה: רבי יוסי אומר אם השלים בתורה יצא. בגמרא מפרש למלתיא דר' יוסי הכי, ומשלים בתורה, ואם השלים בנביא יצא. והלכה בר' יוסי: ז השני מתקיע. המתפלל תפלת המוספין מתקיע, ולא המתפלל תפלה של שחרית ובשעת השמד תקנו כן, שגזרו שלא יתקעו, והיו אורבים להם כל שש שעות של זמן תפלת השחר, לכך העבירו התקיעות מתפלת השחר לתפלת המוספים: ובשעת ההלל. משום דאין אומרים הלל בראש השנה וביום הכפורים קתני ובשעת ההלל,

ותוקע. שופרות, ותוקע. ואומר עבודה ויהודא וברכת כהנים: ו אין פותחין מעשרה מלכיות, מעשרה זכרונות, מעשרה שופרות. רבי יוחנן בן גורי אומר, אם אמר שלש שלש מכלן, יצא. אין מזכירין זכרון מלכות ושופר של פורענות. מתחיל בתורה ומשלים בנביא. רבי יוסי אומר, אם השלים בתורה, יצא: ז העובר לפניי התיבה ביום טוב של ראש השנה, השני מתקיע ובשעת ההלל הראשון

Hallel, the first [*hazzan* who leads the *shachrit* prayer] recites the Hallel.

(8) One may not go beyond the Shabbat boundary because of the shofar of Rosh HaShanah [either to hear, or bring one] nor may one clear debris to search for one. One may not climb a tree, ride an animal, or swim in water [to get one]. It may not be cut either with an implement [such as a knife] that is prohibited by Rabbinical law, [since it is not usual to use a knife to

cut a horn — this is considered a labor performed with a **שינוי**] or with an implement that is [usually used to cut a horn and is thus] prohibited by Biblical law. However, if one wishes to put water or wine into it he may do so [since this only improves the sound this is not considered as fixing it and is not prohibited as **מתקן מנא**]. We don't prevent young children [who have reached the age of education in *mitzvot*] from blowing the shofar [even on Shabbat]. Rather we [may even] work with them until they learn [how to blow, and the Rabbis only instituted the prohibition of handling a shofar on Shabbat in case one come to carry it four cubits in a public domain (see above Mishnah 1), where he is engrossed in fulfilling the actual mitzvah]. One who is merely practicing [blowing the shofar] does not fulfill his obligation and one who hears from one practicing does not fulfill his obligation.

(9) The order of the [shofar] blasts are three sets [one for **מלכיות**, one for **זכרונות**, and one for **שופרות**] of three [blasts] each [a *tekiah*, a *teruah*, and a

ברנו עובדיה מברטנורא

כלומר בשאר ימים טובים שאומרים הלל: **ח אין מעבירין עליו את התחום**. לילך חוץ לתחום כדי להביא שופר, או לילך לשמוע התקיעות: **בדבר שהוא משום שבות**. כגון לחתכו בסכין: **בדבר שהוא משום לא תעשה**. כגון לחתכו במגירה דהויא מלאכה גמורה של חרישת עץ. ואיכא דמתני איפכא, דבר שהוא משום שבות, מגל שאין דרך לחתוך בו. דבר שהוא משום לא תעשה, סכינא דארחיה הוא: **אם רצה ליתן לתוכו יין ויתן**. ולא אמרינן מתקן מנא הוא: **אין מעבירין את התינוקות**. שהגיעו לחינוך, ואפילו בשבת, כדי לחנכן במצות, שיהיו מלומדין לתקוע ביום טוב של ראש השנה: **ומתעסקין בהם**. וליכא למגור דלמא אתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים, דהא אינו טרוד במצוה אלא מתעסק בעלמא. ולא גזרו שמא יביאנו ארבע אמות ברשות הרבים אלא בזמן שהוא חייב בתקיעת שופר, שמתוך שהוא טרוד לצאת ידי חובתו ישכח את השבת: **ט סדר תקיעות**

מקרא את ההלל: **ח שופר של ראש השנה**, אין מעבירין עליו את התחום, ואין מפקחין עליו את הגל, לא עולין באיקלן, ולא רוכבין על גבי בהמה, ולא שטין על פני המים, ואין חותכין אותו בין בדרך שהוא משום שבות, ובין בדרך שהוא משום לא תעשה אכל אם רצה לתן לתוכו מים או יין, יתן. אין מעבירין את התינוקות מלתקוע, אכל מתעסקין עמהן עד שילמדו. והמתעסק, לא יצא, והשומע מין המתעסק, לא יצא: **ט סדר תקיעות**, שלש, של שלש שלש. שעור תקיעה כשלש

tekiah]. [The word *teruah*, is mentioned in the Torah three times, twice regarding Rosh HaShanah (זכרון) and תרועה and תרועה, Leviticus 23:24 and Numbers 29:1) and once regarding the Yom Kippur of Yoveil (שופר תרועה), Leviticus 25:9) and since the word *שביעי* appears in all three verses, thereby linking, through a *gezeirah shavah*, the *teruah* of one verse to the other, we thus deduce that we must sound three *teruah* blasts. Now, since the word *shofar* is written both preceding and following the word *teruah* (Leviticus 25:9), we further deduce that each *teruah* is preceded and followed by a plain *tekiah* blast, thus each of the three sets consists of three each.] The length of the *tekiah* [portion, i.e., all six *tekiot* combined] is equal to three *teruah* [thus one *tekiah* is equal to half a *teruah*] and the length of a *teruah* is equal to three [sets of] *yabavot* [each *yebava* set having three short staccato notes, thus each *tekiah* is equal to four and a half short staccato notes]. If one blew the first *tekiah* as usual [then blew the *teruah*] and [then] prolonged the second [*tekiah*] to equal two [*tekiot*, intending it to be used not only as the conclusion of one *teruah*, but also as the introduction to the next *teruah*], it counts only as [the concluding] one. If one said [and completed] the blessings [of the *mussaf amidah*] and then obtained a shofar he sounds a *tekiah*, *teruah* and *tekiah*

רבנו עובדיה מברטנורא

שלוש. אחת למלכיות, ואחת לזכרונות, ואחת לשופרות: **של שלש שלש**. תקיעה ותרועה ותקיעה לכל אחת ואחת. לפי שנאמר שתי תרועות במקרא בראש השנה, ותרועה אחת ביום הכפורים של יובל, וילפינן שביעי שביעי לגזירה שיה ליתן את האמור של זה בזה, ותרועה האמורה ביה"כ של יובל אנו נותנים אותה לר"ה, נמצא בר"ה שלש תרועות, ושתי תרועות האמורות ב"ה נותנין אותן ליה"כ, נמצאו שלש תרועות ביה"כ, וכל תרועה, פשוטה לפנייה ופשוטה לאחרייה, דתניא, מנין שפשוטה לפנייה, תלמוד לומר (ויקרא כה) והעברת שופר תרועה, ומנין שפשוטה לאחרייה, תלמוד לומר (שם) תעבירו שופר, הרי העברה תחלה וסוף ותרועה בינתיים, ולשון העברה, פשוטה משמע, העברת קול אחד פשוט, הרי לשלש תרועות של ר"ה שש תקיעות, והרי לך שלש של שלש שלש: **שיעור תקיעה**. שיעור כל התקיעות, שהם שש תקיעות: **כשלוש תרועות**. נמצא שיעור תקיעה אחת כחצי תרועה: **שיעור תרועה כשלוש יבבות**. שלשה קולות בעלמא של כל שוקן, ויש מפרשים שכל יבבא היא שלשה כוחות של כל שוקן, נמצא שיעור תרועה תשעה כוחות של כל שוקן, והאי מסתברא: **תקע בראשונה**. פשוטה שלפני התרועה תקע כדרכה: **ומשך בשניה**. תקיעה שלאחר התרועה משך כשתים, לצאת בה ידי שתיים שהיה צריך לעשות זו אחר זו, פשוטה שלפניה דזכרונות: **אין בידו אלא אחת**. דאפסוקי תקיעה אחת לשתיים לא מפסקינן: **מי שבירך**. התפלל תפלת

three times. Just as the *hazzan* is obligated [to recite the *amidah* prayers] so too, is the individual [who knows how to read] obligated [and the

כְּשֵׁם שְׁשְׁלִיחַ צְבוּר חַיֵּב, כִּף כָּל יַחֲדִיד וְיַחֲדִיד חַיֵּב. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שְׁלִיחַ צְבוּר מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן;

hazzan does not fulfill that obligation for him]. Rabban Gamliel says: The *hazzan* fulfills the obligation for the many [congregants, regardless if they know or don't know how to read on their own. According to Rabban Gamliel, the congregants read on their own, so that the *hazzan* has a chance to review his prayer before reading it out loud. The *halachah* follows the view of the Sages during the year and the *hazzan* fulfills the obligation only of those of the congregants who don't know how to read; however, regarding Rosh HaShanah and Yom Kippur, the *halachah* follows Rabban Gamliel].

רבנו עובדיה מברטנורא

המוספים ובירך תשע ברכות: **כשם ששליח צבור חייב** בין בברכות של ראש השנה בין בתפלות של כל השנה, ואינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלה שמתפלל הוא בעצמו, כך כל יחיד ויחיד הבקי ויודע להתפלל אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו בין בראש השנה בין בשאר כל ימות השנה. ואין שליח צבור יורד לפני התיבה אלא להוציא את שאינו בקי: **שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתם**. בין בקי בין שאינו בקי, בין בברכות של ראש השנה בין בתפלות של כל השנה. ולמה צבור מתפללין בלחש, כדי להסדיר שליח צבור את תפלתו. והלכה כחכמים בברכות של כל השנה שאין שליח צבור מוציא אלא את שאינו בקי, אבל בברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים ושל יובל, שהן תשעה ברכות ארוכות ואין הכל בקיאין בהן, הלכה כרבן גמליאל, שכשם שמוציא את שאינו בקי כך מוציא את הבקי:

(1) The following things [if purchased or received from an *am ha'aretz*] must be tithed as *demai* in all areas [even beyond Chezib since these foods most certainly originated in areas recaptured by those who came up from the Babylonian exile and as such, are treated as Israel proper regarding the laws of *demai*, (see last week Sunday

א ואלו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום. הדבילה, והתמרים, והתרוכים, הארז, והכמון. הארו שבחוצה לארץ, כל המשתמש ממנו פטור: ב המקבל עליו להיות נאמן, מעשר את שהוא אוכל, ואת שהוא מוכר, ואת שהוא לוקח, ואינו מתארח אצל עם הארץ. רבי יהודה אומר, אף המתארח אצל עם הארץ נאמן. אמרו לו, על עצמו אינו

Mishnah portion, Mishnah 3)]; pressed figs, dates, carobs, rice, and cumin [and if one brought these from a distant country, since they are very similar in appearance as the ones grown in Israel, the Rabbis did not differentiate between the two]. [However,] rice from outside the land [of Israel, since it is easily distinguishable from the white rice of Israel], whoever uses it is exempt from tithing it.

(2) If a man has taken upon himself to be trustworthy [regarding tithes so that his produce should no longer be considered *demai*], he must [declare publicly his intent to] tithe whatever he eats and whatever [produce] he sells [from his own field] and whatever he buys [with the intention to resell]; and he may not be the guest of an *am ha'aretz* [and when witnesses testify that he actually has become accustomed to such behaviour, his produce is no longer considered *demai* (Tosfot Yom Tov)]. Rabbi Yehudah says: A man who is the guest of an *am ha'aretz* may still be considered trustworthy. But they said to him: If he is not trustworthy

רבנו עובדיה מברטנורא

א ואלו דברים. בכל מקום. אפילו מכזיב ולהלן אם לקחן מעם הארץ בידוע שמארץ ישראל באו דמינכרי שאין דוגמתן אלא בארץ ישראל: והאורז שבחוצה לארץ כל המשתמש ממנו פטור. אפילו בארץ ישראל, דמנכר טפי ולא אתי לאחלופי באורז של ארץ ישראל, אבל שאר דברים הנוכרים במנותין, איכא מנייהו בארץ ישראל דדמו לאותן שבחוצה לארץ, אלא דהנהו דחשיבי דדרך לנושאם מתוך חשיבותן למקומות שאין כיוצא בהן, בעי עשורי, בידוע שמארץ ישראל הן: ב להיות נאמן. על המעשרות ולא יהיו פירותיו דמאי מכאן ואילך: את שהוא לוקח. על מנת למכור, דאלו על מנת לאכול, הא תנא רישא מעשר את שהוא אוכל: ואת שהוא מוכר. מפירות קרקעותיו: על עצמו אינו נאמן. שהרי הוא אוכל דבר שאינו מתוקן כשהוא מתארח אצל עם

דמאי פרק ב DEMAI 2

regarding himself [being that he ate of *demai*], how can he be considered trustworthy regarding others?

(3) If a man has taken upon himself to become a *haver* [one who is meticulous in the observance of the laws of purity so that he does not eat

non-sacred produce while he is in an impure state and that his person, his clothes and liquids are all presumed pure], he may not sell to an *am ha'aretz* either moist or dry [produce; being that the *am ha'aretz* is presumed to be in an impure state, he thereby causes the produce to become defiled and it is prohibited to cause pure produce to become defiled in Israel]; nor may he purchase from him moist [produce; dry produce, however, is permitted since it never became susceptible to defilement]. He may not be the guest of an *am ha'aretz* [lest he defile himself there], nor may he receive as a guest an *am ha'aretz* who is wearing his own garment [since the garment of an *am ha'aretz* has *tumat midras*, which has the power to defile, in certain circumstances, even if not touched directly]. Rabbi Yehudah says; He may not also breed small cattle [since small cattle pasture in the fields of others], nor may he be addicted to making vows, or to laughter; nor

רבנו עובדיה מברטנורא

הארץ, ורבי יהודה סבר שאינו מפסיד נאמנותו בכך. ואין הלכה כרבי יהודה: **ג להיות חבר**. לענין טהרות, דהיינו פרוש, ויהיו בגדיו ומשקים שלו טהורים, ואפילו תלמיד חכם אינו נאמן לענין טהרות עד שיקבל עליו דברי חברות, אלא אם כן היה זקן ויושב בשיבה. והמקבל עליו דברי חברות צריך להרגיל עצמו שלשים יום ואחר כך יהיו בגדיו ומשקים שלו טהורים, ואין קבלת דברי חברות בפחות משלשה חברים, אלא אם כן היה המקבל תלמיד חכם שאין צריך בפני שלשה, ולא עוד אלא שאחרים מקבלים לפניו: **לח ויבש**. דאין מוסרים טהרות לעם הארץ אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל: **ואין לוקח ממונו לח**. אבל יבש לוקח ממנו שלא הוכשר לקבל טומאה כל זמן שלא בא עליו משקה, ונאמן עם הארץ לומר הפירות הללו לא הוכשרו, אבל אינו נאמן לומר הוכשרו אבל לא נטמאו: **ולא יתארח אצל עם הארץ**: שלא יטמא ויבא ויטמא טהרות: **ולא מארחו**. לעם הארץ: **אצלו בכסותו**. דכסות עם הארץ טומאתו חמורה מטומאת עם הארץ עצמו, דחיישינן שמא ישבה עליהן אשתו נדה, ובגדי עם הארץ מדרס לפרושים. אי נמי לכך אמרו לא מארחו אצלו בכסותו, דממגע עצמו יכול להזהר טפי ממגע כסותו: **אף לא יגדל בהמה דקה**. שאסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל, שלא ירעו בשדות אחרים: **ולא יהא פרוץ בנדרים**. שסופו לבא לידי חלול: **ולא יהא פרוץ בשחוק**. דשחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה: **ומשמש**. תלמידי

דמאי פרק ב

may he defile himself by the dead, instead, he must be an attendant at the house of study. But they said to him; these [requirements] do not come within the general rules [of purity].

(4) Bakers [who are *haverim*] are bound by the Sages to set apart [from *demai* produce] only enough for *terumat ma'aser* [1/100] and *hallah*

[1/48, since bakers were government-regulated in order to supply bread cheaply, there was a tiny profit margin; therefore, the Rabbis instituted that the purchaser, rather than the baker, set aside *ma'aser sheni*. However, where the purchaser is an *am ha'aretz*, the baker must set aside *ma'aser sheni* as well]. Shopkeepers [since they maintain an adequate profit margin and also sell to children who may eat their purchases immediately] may not sell *demai* [produce]. All [merchants] who supply in large quantities may sell *demai* [since they usually add additional produce to that which was ordered and don't charge for it, the Rabbis, therefore, instituted that the purchaser set aside *ma'aser sheni* instead]. These are considered merchants who supply in large quantities: wholesale provision middlemen and produce dealers.

(5) Rabbi Meir says (according to the version of Bartenura); If [a type of produce]

רבנו עובדיה מברטנורא

חכמים בבית המדרש: לא באו אלו לכלל. דאין ענינים נוגע לטהרות. ואין הלכה כרבי יהודה: **ד הנחתומים.** נחתום חבר שלקח תבואה מעם הארץ שהיא דמאי לא חייבו אותו חכמים להפריש: **אלא כדי תרומת מעשר:** שהיא אחד ממאה, אבל לא מעשר שני, מתוך ששוטרי המלך ונוגשיו חובטים אותם בכל שעה ואומרים להם מכרו בזול, לא הטרחיו עליהם חכמים במעשר שני שטרחו מרובה שצריך לאכלו בירושלים. ודוקא כשמוכר לחבר שהלוקח יפריש מעשר שני, אבל אם מוכר לעם הארץ חייב להפריש מעשר שני קודם שימכור: **החנונים.** שמוכרים מעט מעט בחנות, אינן רשאין למכור את הדמאי, הואיל והן משתכרים הרבה עליהם מוטל לתקן. אי נמי מפני שרגילין למכור לתינוקות, שלא יאכלו התינוקות דבר שאינו מתוקן: **כל המשפיעים.** שמוכרים בשפע הרבה ביחד: **במדה גסה.** לקמן מפרש כמה היא מדה גסה: **רשאין למכור את הדמאי.** דרך המוכרים הרבה ביחד להוסיף על המדה ולכן נקראו משפיעים, שעושין מדה גדושה ומוסיפים על המדות, ומשום הכי לא הטילו עליהם להפריש את הדמאי, אלא על הלוקח מהם: **הסיטונות.** הם הסוחרים הגדולים הקונים תבואה מבעלי התבואה ומוכרים אותה לחנונים במדה גסה: **ה את שדרכו**

דמאי פרק ב

which is usually measured out [for sale] in a small [quantity] happened to have been measured out in a [manner used for a] large [quantity]: The small quantity is treated as though it were a large [quantity and the seller is not required to set aside *ma'aser sheni*]; if

[produce] which is usually measured out for sale in a large [quantity] happened to have been measured out in a small [quantity]; the large [quantity] is treated as though it were a small [quantity and the seller is required to set aside *ma'aser sheni*]. What is considered a large quantity? Three *kav* for dry [produce], and [the value of] one dinar for liquid [produce]. Rabbi Yose says: When baskets of figs and baskets of grapes and boxes of vegetables are sold by mass [i.e., when they are estimated according to the volume that the box will hold they are treated as though sold wholesale and], they are exempt [from the rules of *demai*; the *halachah* does not follow Rabbi Yose].

רבנו עובדיה מברטנורא

להמורד בדקה ומדרו בגסה. גרסינן: טפילה דקה לגסה. ופטור כשהוא מוכר בגסה, ולא אמרינן כיון דרכו למוד בדקה חייב אף כשמורד בגסה: ובלח דינר. מדה שיש בה מה שהוא שוה דינר, לפי שלא היתה מדה ידועה ללח שהשער משתנה תמיד לכך שיערו בדמים: אכסרה. לא במדה, ולא במשקל, אלא לפי האומד: פטור. דהוי כמוכר בגסה. ואין הלכה כר' יוסי:

להמורד בגסה ומדרו בדקה, טפילה דקה לגסה. את שדרכו להמורד בדקה ומורד בגסה טפילה גסה לדקה. איזו היא מדה גסה. ביבש, שלשת קבין, ובלח, דינר. רבי יוסי אומר, סלי תאנים וסלי ענבים וקפות של ירק, כל זמן שהוא מוכרין אכסרה, פטור:

Mishnah Taanit, chapter 3**משנה תענית פרק ג**

(1) The order of the fasts mentioned above [for distinguished individuals, is observed], for the first [series of] rain [that did not fall. The first series of rain would usually fall on the third, the seventh, and the seventeenth of MarHeshvan. If rain still did not fall they would then institute the further thirteen aforementioned fasts (see 1:5-7 above) for the entire community]. However, if crops change [detrimentally] we blow [the shofar

and all the other stringencies of the final fasts are instituted] for them at once. So too, if rain was interrupted between the first and the next rain for forty days, we blow [the shofar and institute all the stringencies] for them at once, for this is a [sign of a vegetation] plague due to drought.

(2) If rain fell [very lightly which is beneficial and sufficient] for crops but not for trees, or [rain fell strongly which is beneficial] for trees, but not for crops, [or sufficient] for both of these, but not for water-holes, ditches, and caves [used for gathering drinking water], we sound [the shofar and institute all the stringencies] for them at once.

(3) So too, if rain had not fallen on a particular city, as it is stated: "And I caused it to rain on one city and not to rain on another city, one area was rained upon [and the area which was not rained upon, withered]" (Amos 4:7), that city fasts and blows [the shofar] and [since the sudden influx of customers to the rained-on city affected by the drought will cause food shortages in the surrounding area,]

רבנו עובדיה מברטנורא

א סדר תעניות האלו. האמורין בפרקין דלעיל, אינו אלא ברביעה ראשונה, אם עברו שלשה זמנים של רביעה של יורה, שהם שלשה במרחשון ושבעה ושבעה עשר ולא ירדו גשמים, או היו מתענים יחידים ואחר כך מתענים הצבור שלש עשרה תעניות על הסדר שאמר: **אבל**. ירדו גשמים בעתן וצמחו הזרעים ונשתנו. כמו תחת חטה יצא חוד, ותחת שעורה באשה, או שינוי אחר: **מתריעין עליהם מיד**. בתעניות ראשונות, שכל חומר האמור בתעניות האחרונות, נוהגין מיד בראשונות: בין **גשם לגשם**. בין רביעה ראשונה לשניה: **מכת בצורת**. סימן בצורת הוא: **ב ירדו לצמחים ולא לאילן**. כגון שירדו בנחת זוהי יפה לצמחים ולעשבים ואינו מועיל לאילנות: **לאילן ולא לצמחים**. שירדו בכח: **לבורות שיחין ומערות**. שמכניסין בהן מים לשתות: **ג וכל סביבותיה מתענות**.

those cities around it fast, but do not blow. Rabbi Akiva says: They blow [the shofar] but do not fast.

(4) So too, a city in which there is a plague, or a collapse of [sturdy] buildings, that city fasts and blows [the shofar] and all surrounding cities fast, but do not blow. Rabbi Akiva says: They blow [the shofar] but do not fast. What is considered a plague? In a city that could supply five hundred foot soldiers, if three men die on three consecutive days, it is considered a plague. Less than this is not considered a plague.

(5) For these we blow [the shofar] everywhere: Wind [that damages the kernels in grain], blasts [of heat, which causes the grain to pale], mildew, locust, *hasil* locusts, wild beasts, and the sword [i.e., foreign armies, even if en route to another destiny] in these situations, we blow [the shofar] as these are all likely to spread.

(6) It once happened that Elders went down from Jerusalem to their own cities [in Israel] and ordered a fast because wind-blasted grain was seen in Ashkelon [in an amount that was sufficient to fill] the size of the mouth of an oven in [the Philistine city of] Ashkelon. They also decreed a fast because of wolves that had devoured two children beyond the Jordan. Rabbi Yose says: Not because they devoured, but rather, they were seen [entering the city].

(7) For these we cry out [in prayer] on Shabbat: If a city is surrounded by [hostile]

רבנו עובדיה מברטנורא

שאותה העיר שלא ירדו בה גשמים תלך לקנות תבואה בעיר שירדו בה ויהיה רעב: **ד מפולת.** שחומותיה הבריאות נפלות. אבל רעועות אין זו מפולת: **ה בכל מקום.** ואפילו הערים הרחוקות ממנה הרבה, כדמפרש טעמא בסיפא מפני שהיא מכה מהלכת: **שדפון.** רוח שמפסיד את התבואה ומתרוקנת מן הזרע: **ירקון.** תבואה שהכסיפו פניה. ויש מפרשים ירקון חולי שהופך פני אדם כמראה ירק השדה: **ועל חיה רעה.** שנראית ביום בישוב: **ועל החרב.** חיילות העוברות ממקום למקום ואעי"פ שאינם באים להלחם עם אותם העיר: **ו לעריהן.** לארץ ישראל: **כמלא פי תנור.** שלקתה בשדפון כל כך תבואה שהיה ראוי לעשות ממנה פת למלאות [פי] התנור: **באשלקון.** בארץ פלשתים: **ועל**

מתענות ולא מתריעות. רבי עקיבא אומר, מתריעות ולא מתענות: **ד וכן עיר שיש בה דבר או מפלת, אותה העיר מתענה ומתריעת, וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות.** רבי עקיבא אומר, מתריעות ולא מתענות. איהו דבר, עיר המוציאה חמש מאות רגלי, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה, הרי זה דבר. פחות מכאן, אין זה דבר: **ה על אלו מתריעין בכל מקום, על השדפון ועל הירקון, על הארבה ועל החסיל, ועל חיה רעה ועל החרב, מתריעין עליה, מפני שהיא מכה מהלכת: ו מעשה שירדו זקנים מירושלים לעריהם, וגזרו תענית על שנראה כמלא פי תנור שדפון באשלקון. ועוד גזרו תענית על שאכלו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן. רבי יוסי אומר, לא על שאכלו אלא על שנראה: ז על אלו מתריעין בשבת, על**

gentiles, or inundated by the river, or if a ship is tossing in the sea. Rabbi Yose says: We may call upon the people [by sounding the shofar on Shabbat] for assistance, but not for a call to prayer [the *halachah* is that we may not blow the shofar on Shabbat but we may fast and call out in prayer]. Shimon HaTimni says: [One may] also [blow the shofar] on [Shabbat on] account of a plague, but the Sages did not agree with him [rather, one sounds the shofar for a plague only on a week-day]. (8) On any calamity that befalls the community [Heaven forbid], we sound [the shofar], except for an overabundance of rain [which causes

inconveniences, however, any rain which causes damage, we do sound the shofar]. It once happened that they said to Honi Hama'agel [i.e., the circle drawer, so named because of the following incident (Rashi Menahot 94b)]: Pray that it should rain. He said to them: Go and bring in the [portable clay] Pesah ovens, so that they do not dissolve [in the rain]. He then prayed but no rain fell. What did he do? He drew a circle [in the ground] and stood within it and exclaimed: Master of the Universe! Your children have turned to me because they see that I am as a member of Your household. I swear by Your great Name, that I will not move from here until You have mercy upon Your children. Rain began to drip. He said: This is not [the kind of rain] that I asked for; rather, for rain that will fill the cisterns, ditches and caves. The rain then started to come down with great force. He said: This is not [the kind of rain] that I asked for; rather, rain of benevolence, blessing, and bounty. Rain then started falling in

רבנו עובדיה מברטנורא

שאכלו זאבים. דהיא חיה רעה ומכה מהלכת היא: **על שנראה.** באו בעיר: **ז המיטרפת.** מתחבטת ומשתברת. כמו ביצה הטרופה בקערה: **לעזרה.** לקבץ את העם שיבואו לעזור ולהושיע. והלכה שאין תוקעים עליהם בשופר או בחוצרות בשבת אלא אם כן הוצרכו לתקוע לקבץ את העם, אבל מתענים חוועקים ומתחננים עליהם בשבת: **שמעון התימני.** מתמנת הדין: **אף על הדבר.** מתריעין בשבת: **ולא הודו לו חכמים.** להתריע על הדבר בשבת, אבל בחול מתריעין: **ח חוץ מרוב גשמים.** לא שירדו הרבה כל כך שמקלקלין את התבואה, אלא שכבר ירדו הרבה שאין צריכין להם עוד ודן לטורח על בני אדם: **תנורי פסחים.** של חרס הם ומיטלטלין ממקום למקום: **שלא ימוקו.** בגשמים: **עג עוגה.** השם הקבוע הנשם עגול בעיו עוגה: **גשמי בורות.** גשמים רשפי למלאה בורות: **אם**

Copyright © 2008 eMishnah.com All Rights Reserved.
Excerpted from "The Mishnah: A New Integrated Translation and Commentary"
Distributed by Israel Book Shop (732) 901-3009

a normal fashion until the Israelites were forced to go from Jerusalem to the Temple [to seek shelter from the rain]. They [then] said to him: Just as you prayed for it to rain, pray that the rain cease. He said to them: Go see if the stone of the claimers [where losers and finders would call out regarding lost objects, which was very tall] has been covered by water [i.e., go see if there is a flood, otherwise, I will not pray for the rain to cease]. Shimon ben Shatach sent to him: Were it not that you are Honi, I would place you under the ban [for being disrespectful by saying: This is not the kind of rain that I asked for], but what can I do to you, since you make yourself as a favorite child before the

Omnipresent, and He fulfills your requests, as a favorite child whose father fulfills his request. Regarding you Scripture states: “May your father and mother be glad and may she who bore you, rejoice” (Proverbs 23:25).

(9) If they had been fasting, and it began to rain before sunrise, they need not complete [the fast]. However, if it began to rain after sunrise, they must complete [the fast]. Rabbi Eliezer says: If it began to rain before noon, they need not complete the fast, but if it began to rain after noon, they must complete the fast [the *halachah* follows Rabbi Eliezer]. It once happened that the Rabbis decreed a fast in Lod and it started to rain before noon. Rabbi Tarfon said to them: Go eat and drink and make the day a festival. They went and ate and drank and made the day a Festival, in the afternoon, they recited the Great Hallel (Psalms 136) [since one does not recite the Great Hallel on an empty stomach].

רבנו עובדיה מברטנורא

נמחית. אם כולה מכוסה במים: **אבן טועים.** אבן היתה בירושלים, שכל מי שמוצא מציאה היה עומד עליה ומכריו מציאה מצאתי, ובאיך בעליה ונותנין סימניה ונותנין אותה, ואותה אבן נקראת אבן טועים. ומצאתי כתוב, שהיתה גבוהה מאד ולא היה אפשר שתתכסה בגשמים, אלא אם כן בא מבול לעולם: **לנדות.** שמנדין על כבוד הרב: **מתחטא.** מתגעגע: **ט רבי אליעזר אומר קודם חצות לא ישלימו.** והלכה כרבי אליעזר: **צאו ואכלו ושתו.** ולא אמר להן קראו הלל הגדול

וּנְדָבָה. יָרְדוּ כְּתִיקָנָן, עַד שֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִירוּשָׁלַיִם לְהָר הַבַּיִת מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. בָּאוּ וְאָמְרוּ לוֹ, כְּשֶׁמֶשׁ שֶׁהִתְפַּלְלָתָ עֲלֵיהֶם שֶׁיִּרְדוּ כִּךְ הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּלְכוּ לְהָן. אָמַר לְהָן, צָאוּ וּרְאוּ אִם נִמְחִית אֲבָן הַטּוֹעִים. שָׁלַח לוֹ שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁטָּח, אֶלְמָלֵא חוֹנֵי אֶתָּה, גּוֹרְנֵי עֲלֶיךָ נְדוּי. אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ, שֶׁאַתָּה מֵתַחַטָּא לִפְנֵי הַמִּקְוִים וְעוֹשֶׂה לְךָ רְצוֹנָךְ כִּבֵּן שֶׁהוּא מֵתַחַטָּא עַל אֲבִיו וְעוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ. וְעֲלֶיךָ הַכְּתוּב אוֹמֵר, (מְשַׁלֵּי כג) יִשְׁמַח אֲבִיךָ וְאִמְךָ וְתִגַּל יוֹלְדֶיךָ: ט הָיוּ מֵתַעֲנִין וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים קֹדֶם הַנֶּגֶץ הַחֲמֵה, לֹא יִשְׁלִימוּ. לְאַחַר הַנֶּגֶץ הַחֲמֵה, יִשְׁלִימוּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, קֹדֶם חֲצוֹת לֹא יִשְׁלִימוּ, לְאַחַר חֲצוֹת יִשְׁלִימוּ. מְעֻשָׂה שֶׁגִּזְרוּ תַעֲנִית בְּלוֹד, וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים קֹדֶם חֲצוֹת. אָמַר לָהֶם רַבִּי טַרְפוֹן, צָאוּ וְאָכְלוּ וְשָׂתוּ וְעָשׂוּ יוֹם טוֹב. וְיֵצְאוּ וְאָכְלוּ וְשָׂתוּ וְעָשׂוּ יוֹם טוֹב, וּבָאוּ בֵּין הָעַרְבַיִם וְקָרְאוּ הִלַּל הַגְּדוֹל:

Mishnah Hallah, chapter 2

משנה חלה פרק ב

(1) Produce from outside the Land [of Israel] which came into the Land, is subject to *hallah* [the verse (Numbers 15:18) states: “When you arrive in the Land which I am bringing you **there**,” implying, that **there** you are obligated, regardless, of where the produce

פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ, חייבים בחלה. יצאו מקאן לשם, רבי אליעזר מחייב, ורבי עקיבא פוטר: ב עפר חוצה לארץ שבא בספינה לארץ, חייב במעשרות ובשביעית. אמר רבי יהודה, אימתי, בזמן שהספינה גוששת. עסה שגלושה במי פרות, חייבת

comes from]. If, however, it went out from here to there [i.e., from Israel to outside Israel]: Rabbi Eliezer obligates [because the verse further states: “And it will be when you eat from the **bread of the Land**, you shall set aside a portion for the Lord” (ibid. v.19) thus there is no difference where it is eaten, as long as it is the **bread of the Land**] while, Rabbi Akiva exempts [because the word “**there**” means only if eaten there, the *halachah* follows Rabbi Akiva].

(2) If earth from outside the Land [of Israel] has come into the Land on a boat, [i.e., the boat having a hole in it was plugged up with earth originating outside the Land of Israel, since] the produce grown on such earth [draws its sustenance from the moisture and earth beneath it, it] is [therefore] subject to tithes and the laws of *shemittah*. Says Rabbi Yehudah: This applies when the boat touches [the ground]. Dough which was kneaded with fruit-juice [only] is subject to *hallah*

רבנו עובדיה מברטנורא

א פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה: דכתיב (במדבר טו) אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה שמה אתם חייבים בין בפירות הארץ בין בפירות חוצה לארץ. מכאן לשם: מאי לחו"ל. ר"א מחייב: דכתיב (שם) והיה באכלכם מלחם הארץ בין שאתם אוכלים אותו בארץ בין שאתם אוכלים אותו בחו"ל הואיל ולחם הארץ הוא חייב בחלה. ורבי עקיבא פוטר: דשמה משמע ליה מיעוטא שמה אתם חייבים ואין אתם חייבים בחוצה לארץ אע"פ שאתם אוכלים מלחם הארץ והלכה כר"ע. ב עפר חו"ל הבא בספינה לארץ: בספינה נקובה איירי ורגבי האדמה סותמין את הנקב שאין המים נכנסים בה. חייבת במעשרות: אם זרע וצמחו הזרעים בעפר שבתוך הספינה ואע"פ שמעפר חו"ל הוא הואיל והיא נקובה הזרע יונק מלחות עפרה של א"י. אמתי בזמן שהספינה גוששת: נוגעת בגושי העפר כלומר שהיא דבוקה בארץ. עיסה שגלושה במי פירות חייבת בחלה: בירושלמי מוכיח קצת שאין הלכה כסתם משנה זו ועיסה שגלושה במי פירות פטורה מחלה הלכך אין ללוש עיסה שיש בה שיעור חלה במי ביצים או במי פירות לבדם בלא תערובת מים הואיל ולא אתבריר הלכה אי חייבת בחלה או פטורה. ונאכלת בידים מסואבות: שאין אוכל מוכשר לקבל טומאה עד שיבואו עליו מים או א' משבעה משקין (וימה) שלא הוכשר לקבל טומאה אין הידים

[the *halachah* does not follow this view] and may be eaten with unwashed hands [since only the seven liquids render food susceptible to defilement and fruit-juice is not one of them (see Terumot 11:2)].

(3) A woman may sit and separate her *hallah* [and recite the appropriate blessing] while she is unclothed, since she has the ability to totally cover herself [by sitting in a certain position and closing her legs] but a man may not do so [since he cannot cover himself]. If one is [defiled and is] unable to knead his dough in purity, he should make it in separate *kavim* [less than the minimum quantity required for the liability of *hallah*], rather, than make it in a state of defilement [which would require its burning, since it, too, is referred to as *terumah* (see above 1:3)]. Rabbi Akiva says: Let him defile it, rather than make it in separate *kavim*, since just like he designates the pure, he designates the defiled, rather, he designates this one by name as *hallah* and designates this one by name as *hallah* [and thus fulfills the mitzvah], whereas [if he makes separate] *kavim* [they] have no portion in the name of *hallah* at all [the *halachah* does not follow Rabbi Akiva].

(4) If one makes his dough in separate *kavim* [less than the minimum quantity] and subsequently they touch each other [they do not combine to make up the minimum quantity and] they are exempt from *hallah*, unless they connect [by biting] into each other [so that when pulled apart they do not separate along their original lines]. Rabbi Eliezer says: So, too, if he removes them from the oven

רבנו עובדיה מברטנורא

מסואבות פוסלות אותה. ג וְחִיצָה חֲלֵתָה עֲרוּמָה: מפרשת חלה ומברכת על הפרשתה והוא שפניה של מטה טוחות בקרקע וכל ערותה מכוסה והעגבות אין בהן משום ערוה לענין ברכה אבל האיש אינו יכול לברך ערום שאי אפשר לו לכסות ערותו שכולטים הביצים והגיד. מי שאינו יכול לעשות עסתו בטהרה: כגון שהוא טמא ואין שם ארבעים סאה שיטבול בהן. יעשנה קבין: יעשה כל עיסתו קב קב כדי שלא תתחייב בחלה ויצטרך להפריש בטומאה. יעשנה בטומאה: דהכי עדיף טפי ממה שיפטור עסתו מן החלה ולא יהיה בה חלק לשם ואין הלכה כר"ע. ד קבנים: קב קב בפני עצמו. ונגעו זה בזה: אין הנגיעה מצרפתן להתחייב בחלה. עד שישוכו: שיתדבקו זה בזה כל כך שאם בא להפרידם נתלש מזו לזו. אף הרודה ונותן לסל: הרודה חלות מן התנור לאחר שנאפו ונותנם בסל.

and places it in one basket [though they don't bite into each other], the basket combines them to the minimum quantity [the *halachah* follows Rabbi Eliezer].

(5) If one separates his *hallah* while in the state of flour, it is not valid *hallah* [the verse states: “The first of your **kneadings**,” (Numbers 15:20)] and [if

he does give it,] it is as though stolen in the hands of the priest [and should be returned] and the dough itself [after having been made from the aforementioned flour] is still liable for *hallah* and if [the priest did not return it, and] the flour has the minimum quantity it is liable for *hallah* and [yet] is prohibited to non-priests [once the flour was in the hands of the priest, even if the *hallah* was not valid, it is prohibited to non-priests as a precaution, lest people mistakenly say that non-priests may eat *hallah*]; these are the words of Rabbi Yehoshua. They [the Sages] told him of an occurrence where [*hallah* was mistakenly given, and] a scholar non-priest seized it. He said to them: Indeed he damaged himself [by transgressing something which the Rabbis forbade] but he benefitted others [who can claim they relied on the scholar's action].

(6) Five quarters [of a *kav* in the new *kav* measure, which was 1.8 *kav* in the old measure (see Ediyot 1:2), one *kav* = four *log*, one *log* = six eggs, thus 1.8 x 4 x 6 = 43.2 eggs] of flour are subject to *hallah* [1.25 *kav* was the equivalent to the *omer* of manna that each person received each day in the desert]. If they and their leaven, their fine bran and their coarse bran, make up the five quarters [*kav*, since

רבנו עובדיה מברטנורא

הסל מצרפן לחלה: ואף על פי שאין נושכות והלכה כרבי אליעזר והא דמצרכי רבנן נשיכה ור' אליעזר נגיעה הני מילי לצרף שני עיסות יחד שאין בכל אחת כשיעור אבל לענין לתרום [מן] המוקף אף נגיעה לא בעי רק שיהיו סמוכים זה לזה ובשילדי פרקין דאמר רבי אליעזר נותן פחות מכביצה באמצע כדי לתרום מן המוקף אלמא בעינן נגיעה לענין מוקף טהורה וטמאה שאני מפני שהוא דבר שמקפיד על תערובתו אין הכלי מצרף. **ה אינה חלה:** דראשית עריסותיכם כתיב. **וגזל ביד כהן:** וצריך להחזירה לבעלים שאם תשאר בידו יהיה סבור שעסתו פטורה. **העסה עצמה:** שהפריש חלתה קמח חייבת בחלה. **והקמח:** שבא ליד כהן בתורת חלה. **אם יש בו כשיעור:** חמשת רביעים קמח חייבת בחלה ואסורה לזרים כל הקמח שבא ליד כהן וחומרם בעלמא הוא לפי שראו שבא ליד כהן שלא יאמרו ראינו זר אוכל חלות. **וקפשה זקן זר:** חטפה זקן זר ואכלה. **קלקל לעצמו:** דאכלה ואיענש. **ותיקן לאחרים:** שאחרים אוכלין ותולין בו ומוצאים פתח להתיר לפי שראוהו שאכל. **ו חמשת רביעים:** של קב חייבין בחלה דכתיב (במדבר טו) ראשית עריסותיכם ועסת מדבר היתה

it is common for poor people to eat bread which include coarse bran they are subject [to *hallah*]. However, if their coarse bran was removed [leaving less than the minimum quantity] and then were returned [since this would not be common practice] they are [not included in the total and are thus] exempt.

רְבָעִים, חֵיבִין. נִטְל מֵרֶסֶן מֵתוֹכָן וְחֹזֵר לְתוֹכָן, הָרִי אֵלּוּ פְטוּרִין: ז' שְׁעוֹר הַחֲלָה, אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה. הַעוֹשָׂה עִסָּה לְעֲצָמוֹ, וְהַעוֹשָׂה לְמִשְׁתֵּה בָנוּ, אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה. נִחְתָּוִם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְמִכּוֹר בְּשׁוּק, וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה לְמִכּוֹר בְּשׁוּק אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה. נִטְמָאת עִסְתָּה שׁוֹגְגַת אוֹ אֲנוּסָה, אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה. נִטְמָאת

(7) The [minimum] measure of *hallah* is one twenty-fourth [part of a dough having the minimum required $5/4 kav$, less than this amount would not be considered a gift]. [Once this amount was established for the individual it makes no difference] if one makes dough for himself or, if he makes dough for his son's banquet [a much larger quantity], it is one twenty-fourth. However, if a baker makes dough to sell in the market [which is a much greater quantity than the individual] and so, too, if a woman makes dough to sell in the market [though her dough is not as large as the baker's] it is one forty-eighth [this represents an adequate gift from the larger quantity of dough and once established for the baker, it is the standard for all dough prepared for the market]. If her dough [which was not prepared for the market] was defiled by mistake or accidentally [since defiled *hallah* is burnt, the Sages were lenient and]; one forty-eighth [was deemed sufficient], however, if it was defiled on purpose, it is one twenty-fourth

רבנו עובדיה מברטנורא

עומר לגלגלות והעומר עשירית האיפה הוא האיפה שלש סאין והסאה ששה קבין הרי י"ח קבין באיפה הקב ד' לוגין הרי ע"ב לוגין עשירית ע' ז' לוגין ועשירית שני לוגין הוא ביצה וחומש ביצה שהלוג הוא ששה ביצים כשבאו לירושלים והוסיפו שתות על המדות נמצא ו' לוגין (הם) ה' ולוג הוא חמשה ביצים שכל ששה נעשים חמשה וביצה וחומש ביצה נעשית ביצה נמצא העומר שהיה במדבר שבעה לוגים וביצה וחומש ביצה נעשה בירושלים ששה לוגין כשבאו לציפורי והוסיפו שתות על המדות של ירושלים נעשו הו' לוגין חמשה והיינו חמשת רביעים קמה ונקראו הלוגין רביעים לפי שהלוג הוא רובע הקב שהקב ד' לוגין. הן ושארין: השאר שנותנין לתוכן. וסובין: הוא הדק. מורסגין: הוא הגס כולן מצטרפין עם הקמה להשלים השיעור שכן עני אוכל פתו בעסה מעורבת עם סובין ומורסין. נטיל מורסגין מתוכן וחזר לתוכן הרי אלו פטורים: שאין דרך עיסה להחזיר מורסין לתוכה לאחר שנטל ממנה. ז' אחד מעשרים וארבעה: לפי שבעל הבית עסתו מעוטה ובפחות מאחד מעשרים וארבעה אין בו כדי מתנה והתורה אמרה תתנו שיהא בו כדי נתינה. והעושה למשתה בנו: אף על פי שעושה עסה מרובה לא פלוג העסת בעל הבית. נחתום העושה למכור בשוק: עסתו מרובה ובאחד ממ"ח יש בה כדי מתנה. וכן האשה העושה למכור: אע"פ שעסתה מעוטה לא פלוג בפת העשוי למכור.

[which must be separated for *hallah*], so that the sinner does not profit [by defiling it]. (8) Rabbi Eliezer says: It [*hallah*] may be taken from the pure for the impure [and we are not concerned lest they touch each other]. How so? If one has a pure dough and a defiled dough, he takes an

appropriate amount of *hallah* [for both doughs] from dough which had no *hallah* taken from it, and places less than the bulk of an egg [of dough which due to its size does not become defiled] in the middle [thus connecting the two doughs, and he then places the *hallah* on it and then removes it], in order that [he keeps the requirement that] he separates [*hallah*] from that which is nearby, but the Sages [are concerned lest they touch and] forbid.

רבנו עובדיה מברטנורא

נטמאת: הואיל ולשריפה עומדת א' ממ"ח. **ח נטלת מן הטהור על הטמא:** ולא היישינן שמא יגעו זה בזה. **נוטל כרי חלה:** שער חלה שצריך ליטול מן הטהור והטמא נוטל מאותה עסה הטהורה שלא הורמה חלתה. **ונותן פחות מכביצה באמצע:** בין הטמאה והטהורה דפחות מכביצה אינו מטמא ומניח החלה על אותו פחות מכביצה המחבר בין הטמאה והטהורה שאין החלה מקבלת טמאה בכך. **כדי שיטול מן המוקף:** שתהיה הטמאה מחוברת לטהורה ע"י אותו פחות מכביצה וכאילו הטמאה וטהורה עיסה א'. **וחכמים אוסרין:** ליטול מן הטהורה על הטמאה דחיישינן שמא יגע זו בזו אלא נוטל מן הטהור לעצמו ומן הטמא לעצמו והלכה כחכמים.

מזידה, אחד מעשרים וארבעה, כדי שלא יהא חוטא נשכר: ח רבי אליעזר אומר, נטלת מן הטהור על הטמא. כיצד, עסה טהורה ועסה טמאה, נוטל כדי חלה מעסה שלא הורמה חלתה ונותן פחות מכביצה באמצע, כדי שיטול מן המוקף. וחכמים אוסרין:

(1) On Yom Kippur it is prohibited to eat and drink, to wash or anoint [with oil], to wear shoes or to have marital relations [though eating or drinking is subject to karet, the Mishnah merely uses the word prohibited, for the benefit of washing, anointing, etc. These five prohibited pleasures (eating and drinking are counted as one)

א יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה. והמלך והכלה ירחצו את פניהם. והחיה תנעול את הסנדל, דברי רבי אליעזר, וחכמים אוסרין: ב האוכל ככותבת הגסה כמזה וכגרעינתה, והשותה מלא לגמיו, חיב. וכל האכלין מצטרפין לכותבת. כל המשקין מצטרפין למלא לגמיו. האוכל ושותה אין

correspond to the five times the verse mentions afflictions]. However, a king [who must always be presentable] and a bride [for the first thirty days] may wash their faces and a mother after childbirth may wear shoes [to protect her feet from the cold floor]; these are the words of Rabbi Eliezer, but the Sages prohibit [the *halachah* follows the Sages].

(2) If one eats the bulk of a large date, like it and its pit, or if he drank a mouthful [enough to fill one cheek-full which is less than a *revi'it*], he is liable [*karet*, however, smaller amounts are also prohibited. Though ordinarily eating an olive's bulk of prohibited food results in liability, since the Torah states regarding Yom Kippur: "You must afflict yourselves" (Leviticus 16:29), one consuming less than the bulk of a large date including its pit does not alleviate the affliction of fasting]. All kinds of food can combine to make up the size of the bulk of a date and all liquids combine to make up a mouthful, but food and liquid [if one ate

רבנו עובדיה מברטנורא

א יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה. אע"ג דבאכילה ובשתיה ענוש כרת, משום דבעי למתני שאר עינויין דלית בהו כרת, תנא אסור. והני חמשה עינויין כנגד חמשה עינויין הכתובים בתורה. דשבת שבתון דאמור אל הכהנים, ושבת שבתון דאחרי מות, ובעשור לחדש דבחומש הפקודים, ואך בעשור לחדש דאמור אל הכהנים, והיתה זאת לכם לחוקת עולם דאחרי מות, בכולהו כתיב תענו ועניתם. והני דמתני' נמי חמשה עינויין נינהו, דשתיה ואכילה אחת הן: המלך. צריך שיתראה נאה, דכתיב (ישעיה לג) מלך בפיזו תחזינה עיניך: והכלה. צריכה גוי כדי לחבבה על בעלה. וכל שלשים יום קרוים כלה: והחיה. יולדת: תנעול. מפני הצנה: דברי ר' אליעזר. אכולהו קאי, אמלך וכלה חיה. והלכה כר' אליעזר: ב ככותבת. תמרה גסה. והיא פחות מכביצה. ואע"ג דכל שיעורי אכילה בכזית, היינו משום דכתיב בהו אכילה, אבל הכא דלא כתיב אלא אשר לא תעונה, גמירי, דבציר מככותבת לא מיתבא דעתיה והוי מעונה. ומיהו קיימא לן דחצי שיעור אסור מן התורה, אלא שאין חייבין כתר ולא לוקין אלא על כשיעור: כמלא לוגמיו. כל שאילו יסלקנו לצד אחד יהיה אותו הצד

half a date and drank half a cheek-full] do not combine.

(3) If one ate and drank in one state of unawareness he is liable only for one sin-offering [since eating and drinking are both prohibited as breaking his fast] but if he ate and performed a prohibited labor [on Yom Kippur] in one state of unawareness since these are two separate prohibitions he is liable [two sin-offerings]. If one ate food not fit for consumption or drank liquid unfit for drinking [i.e.,] he drank brine or fish brine, he is not liable.

(4) Regarding children one does not afflict [and prevent] them [from eating] on Yom Kippur, however, one trains them [to fast a few hours, in the case of a weaker child] a year, or [in the case of a stronger child] two [years], before [they become obligated, as a bar, or bat mitzvah] so that they should become accustomed to perform mitzvot.

(5) If a woman who was pregnant smelled [food and now craves it to the degree that if she is refused it can become dangerous for her and the fetus] she is given to eat until she has recovered. A sick person [who is quiet or refuses to eat] is fed upon the advice of experts and if [he feels that he requires food] there are no experts [i.e., the opinion of the experts are of no consequence and] they feed him relying on his own feelings until he says: Enough.

רבנו עובדיה מברטנורא

בולט ונראה, נקרא מלא לוגמיו, ושיעור זה באדם בינוני הוא פחות מרביעית: **ג אינו חייב אלא חטאת אחת.** דמחוד קרא נפקי אכילה ושתיה וחד שמא הוא: **אכל ועשה מלאכה.** מתרי קראי נפקי, ותרי שמות נינהו: **ד אין מענין אותם.** אין חייבין למנוע מהן מאכל: **מחנכין אותן.** לשעות. היה רגיל לאכול בארבע שעות מאכילין אותו בחמש או בשש כפי כח הבן: **קודם לשנה.** שנה אחת קודם לפרקו. אם התינוק חולה ותש כוחו ואינו יכול לסבול: **וקודם לשתים.** או שתי שנים קודם לפרקו. אם התינוק בריא. ופרקו הוי, התינוקת בת שתיים עשרה שנה ויום אחד שאין דרכה להביא סימנים עד זמן זה ואז היא בת עונשין, ופרקו של תינוק הוי בן שלש עשרה שנה ויום אחד וקודם זה אינו בר עונשין: **ה עוברת שהריחה.** העובר מריח ריח התבשיל והיא מתאוה לו, ואם אינה אוכלת שניהם מסוכנים: **על פי בקיאי.** רופאים מומחים באומנות: **אין שם בקיאים מאכילין אותו על פי עצמו.** הכי מפרשא מתני' בגמרא, במה דברים אמורים דסומכין על דברי בקיאי. בזמן שהחולה אומר אינו צריך או שותק, אבל אמר צריך, אין שם בקיאי כלל, כלומר אין בקיאותן חשובה לכלום

מצטרפים: **ג אכל ושתה בהעלם אחד,** אינו חייב אלא חטאת אחת. **אכל ועשה מלאכה,** חייב שתי חטאות. **אכל אכלין שאינן ראויין לאכילה,** ושתה משקין שאינן ראויין לשתיה, ושתה ציר או מרס, פטור: **ד התינוקות,** אין מענין אותן ביום הכפורים, **אכל מחנכין אותם לפני שנה ולפני שנתים,** בשביל שהיו רגילין במצות: **ה עברה שהריחה,** מאכילין אותה עד שתשיב נפשה. חולה מאכילין אותו על פי בקיאי. ואם אין שם בקיאי מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר די:

(6) If one is seized with [illness due to] extreme hunger he may be fed even with prohibited foods until his appearance is restored [when it may be assumed that the danger to his life has passed]. If one was bitten by a rabid dog he may not be fed the lobe of its liver [as a folkore remedy since this is a questionable cure]. However, Rabbi Matya the son of Harash [deems it an effective cure and] permits. Rabbi

ו מי שאַחוּזוּ בלמוס, מאַכילין אותו אַפּלוּ דְּבָרִים טָמְאִים עַד שִׁיאָרוּ עֵינָיו. מִי שֶׁנִּשְׁכַּח כֶּלֶב שׁוֹטֵה, אֵין מְאָכִילִין אוֹתוֹ מִחֲצַר כָּבֵד שְׁלוֹ, וְרַבִּי מַתְיָא בֶן חֲרָשׁ מַתִּיר. וְעוֹד אָמַר רַבִּי מַתְיָא בֶן חֲרָשׁ, הַחוּשׁ בְּגִרוּנָה, מְטִילִין לוֹ סֵם בְּתוֹךְ פִּי בַשַּׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק נִפְשׁוֹת, וְכָל סֶפֶק נִפְשׁוֹת דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת: ז מִי שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפְלָת, סֶפֶק הוּא שֵׁם סֶפֶק אֵינוֹ שֵׁם, סֶפֶק חֵי סֶפֶק מַת, סֶפֶק נִכְרִי סֶפֶק יִשְׂרָאֵל, מִפְּקָחִין עָלָיו אֶת הַגָּל. מְצַאוּהוּ חֵי,

Matya the son of Harash further said: If one has a pain in his throat [according to the version of the Bartenurah, he has a pain by his teeth, i.e., his gums are infected, since the infection may spread to his palate and throat] they may [produce and] pour the medicine into his mouth on shabbat [even if they desecrate *Shabbat* through its preparation. This is true even if during this *Shabbat* there is no danger to his life. For example, if it was determined that he requires eight days of treatment, and if he starts after *Shabbat* on Sunday, he will only desecrate one *Shabbat*. We insist that he begin medication immediately, and thus desecrate this *Shabbat* as well] since there is a possibility of [a future] danger to life, and whenever there is a possibility of danger to life it supersedes [the laws of] *Shabbat*.

(7) If a pile of rubble collapsed on someone, and there is a doubt as to whether or not he is underneath, or there is a doubt whether or not he is alive, or whether he is an Israelite, or an idolater, they must clear the pile for him. If he is found

רבנו עובדיה מברטנורא

אבל מאכילין אותו על פי עצמו ואע"פ שהבקיאים אומרים אינו צריך: ו' בולמוס. חולי האוחזו מחמת רעבון ומסוכן למות. וכשמראיתו חוזרת, בידוע שנתרפא: כלב שוטה. רוח רעה שורה עליו. וסימנים שלו, פיו פתוח, ירירו נוטף, ואזניו סרוחות, וזנבו מונחת לו בין ירכותיו, ומהלך על צדי רשות הרבים, ויש אומרים אף גובה ואין קולו נשמע: אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו. ואע"פ שנהגו הרופאים ברפואה זו, אינה רפואה גמורה להתיר לו איסור בהמה טמאה על כן: ור' מתיא בן חרש מתיר. קסבר רפואה גמורה היא. ואין הלכה כר' מתיא בן חרש: החושש בשניו. שמתחיל בשר החניכים להתאכל ומשם הולך לחיך ולגרון: מטילין לו סם. שורש עשב לרפואה: לו היום, שמא ימות לשבת הבאה, וכגון דאמדוהו לשנות סם זה לתמניא יומי, ויומא קמא שבתא, מהו דתימא לעכבינהו עד לאורתא כי היכי דלא נחול עליה תרי שבתא, קמשמע לן: ז מפקחין עליו. חופרין את הגל ומחפשין אחריו. ואם בדקו עד חוטמו, בין מלמעלה למטה, בין מלמטה למעלה, ולא מצאו בו נשמה, בידוע

alive [though he may live only for a short while] they clear the rest off him [and pull him out] and if he is found dead they leave him [till after the *Shabbat*].

מִפְקָחִין עָלָיו. וְאִם מָת, יִגְיָהוּ: הַ חֲטָאת וְאִשָּׁם וְדָאֵי מִכְפָּרִין. מִיָּתָהּ יוֹם הַכְּפוּרִים מִכְפָּרִין עִם הַתְּשׁוּבָה. הַתְּשׁוּבָה מִכְפָּרֵת עַל עֲבֻרוֹת קְלוֹת עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה. וְעַל הַחֲמוּרוֹת הִיא תוֹלָה עַד שְׂבִיבֵיבֵי יוֹם הַכְּפוּרִים

(8) A [אשם] sin-offering and a [חטאת]

guilt-offering [with repentance] provide atonement for transgressions which were certainly committed [a sin-offering is brought for an unintentional transgression, which if one transgressed intentionally his punishment would be *karet*. A guilt-offering such as *asham gezeilot* is brought when one unintentionally denies under oath receipt of a deposit for safekeeping, or *asham meilot* is brought when one unintentionally misuses sanctified property]. Death and Yom Kippur [i.e., either, or (Tiferet Yisrael)] provide atonement with repentance. Repentance on its own provides atonement for lighter transgressions; [such as] for transgressions against positive commandments and negative commandments. But in the case of more severe transgressions it [repentance] suspends [punishment] until Yom Kippur comes and provides atonement. [The Gemara concludes: for the intentional transgression of a positive commandment — עשה or a negative commandment connected to a positive commandment — לאו הניתק לעשה and the unintentional transgression of a sin, which carries the penalty of lashes, repentance achieves full atonement. For the intentional transgression of a sin

רבנו עובדיה מברטנורא

שהוא מת ושוב אין מפקחין עליו דכתיב (בראשית ז) כל אשר נשמת רוח חיים באפו: **מצאווה חי מפקחין עליו**. לא נצרכא אלא שראו בו שאי אפשר שיחיה אלא חיי שעה ומיד הוא מת, קמשמע לן דמפקחין עליו בשביל אותו חיי שעה: **מת אין מפקחין עליו**. הא קא משמע לן דאפילו לדברי האומר מצילין את המת מפני הדליקה, בהא מודה דאין מפקחין. דגבי דליקה התירו לטלטל המת ולהוציאו, דאי לא שרית ליה אתי לכבויה מתוך שאדם בהול על מתו. אבל הכא אי לא שרית ליה לפקח את הגל מאי אית ליה למעבד דתהוי איסורא דאורייתא דנשרי הא מקמי הא: **ה חטאת ואשם ודאי מכפרים**. עם התשובה. ולא חש התנא להזכירה, דמסתמא כשהוא מביא חטאתו ואשמו כבר עשה תשובה, שאם לא היה מתחרט לא היה מביא קרבן: **אשם ודאי**. כגון אשם גזילות ואשם מעילות: **על עשה ועל לא תעשה הניתק לעשה**, תשובה מכפרת. אבל לא תעשה שיש בה מלקות, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר. ומסקנא דמלתא בגמרא, שאם הויד בעשה ובלאו הניתק לעשה או שגג בלא תעשה שיש בה מלקות, ועשה תשובה, אינו זו משם עד שמוחל לן לו. ואם הויד בלאו שיש בו מלקות תשובה תולה ויום הכפורים מכפר. ואם שגג בחייבי כריתות ומיתות בית דין, החטאת מכפרת עם התשובה. ואם הויד בהם, תשובה ויום הכפורים תולין, ויסורין ממרקין. והני מילי, כשלא

YOMA 8 יומא פרק ה

which carries the penalty of lashes, repentance achieves an abeyance of judgement, and Yom Kippur achieves full atonement. For those unintentional transgressions, which carry the penalty of *karet* or capital punishment if transgressed intentionally, a sin-offering and repentance achieve full atonement. For the intentional transgressions of sins carrying the penalty of *karet* or capital punishment, repentance and Yom Kippur achieve an abeyance of judgement. Full

ויכפר: ט האומר, אַחטא ואשוב, אַחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה. אַחטא ויום הכפורים מכפר, אין יום הכפורים מכפר. עברות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר. עברות שבין אדם לחברו, אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו. את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה, (ויקרא טו) מכל חטאתיכם לפניי תטהרו, עברות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר. עברות שבין אדם לחברו, אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו. אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל, לפני מי אתם

atonement is only achieved through suffering. For sins that cause desecration of the Name [— חילול השם] full atonement is only achieved when the sinner dies. During the Temple era the he-goat which was sent to Azazel achieved full atonement for all sins, regardless of their severity, with the exception of sins committed against another person. That requires seeking his forgiveness.]

(9) One who [sins and] says [twice]: I will sin and repent, I will sin and repent [since he sinned twice he does not depart from this practice easily and convinces himself that he really did not sin thus] an opportunity to repent is not given to him. [If one says:] I will sin and Yom Kippur will atone for me, Yom Kippur does not atone for him. For those transgressions that are between a person and God, Yom Kippur atones, but for those transgressions that are between man and his fellow man, Yom Kippur does not provide atonement until he pacifies his fellow man. Rabbi Elazar ben Azariah expounded: “From all your sins before the Lord, you will be purified” (Leviticus 16:30), [meaning] for sins that are between man and God, Yom Kippur provides atonement, but for sins that are between man and fellow man Yom Kippur does not provide atonement until he pacifies his fellow man. Rabbi Akiva says: Fortunate are you O Israel! Before whom

רבנו עובדיה מברטנורא

חלל את השם, כלומר שלא חטא והחטיא אחרים. אבל אם חלל את השם, אין כפרתו נגמרת עד שימות. וכל זה בזמן שאין שם שעיר המשתלח, אבל בזמן שיש שעיר המשתלח, הוא מכפר על כל העבירות קלות והמורות, חוץ מעבירות שבין אדם לחבירו שאין מתכפר לו עד שיצה את חבירו: ט אחטא ואשוב אחטא ואשוב. תרי זמני: אין מספיקין בידו וכו', שכיון שעבר עבירה ושנה בה,

שוב אינו פורש ממנה לפי שדומה עליו כהיתר:

YOMA 8 יומא פרק ה

do you purify yourselves? [And] who purifies you? Your Father in Heaven! As it is said: "I will sprinkle upon you pure water and you shall become purified" (Ezekiel 36:25), and it is further said: "The hope [מקוה] of Israel is the Lord" (Jeremiah 17:13), just as a *mikvah* purifies the defiled so too, does the Holy one Blessed is He, purify Israel.

מטהרין, ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר, (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם. ואומר, (ירמיה יז) מקוה ישראל יי, מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל:

(1) If a drop of water [which is not valid for use (see Mishnah portion of last week)] fell into the [tzlohit] flask [i.e., the vessel containing the mixture of the ashes of the red cow and the water, prepared for sprinkling], Rabbi Eliezer says: He sprinkles twice [perhaps the first sprinkle was made up of the invalid water, thus, by sprinkling twice, we are assured that at least one drop was from the valid water and there is no minimum amount required]; but the Sages say that the entire mixture is invalid [the Sages maintain *yesh beela* — every drop absorbs a proportion of the invalid water and there is a minimum amount required for sprinkling, namely, one complete drop of valid water]. If dew dropped into it [the flask], Rabbi Eliezer says: to place it out in the sun and the dew will evaporate [first, thus leaving the mixture free from any dew]. But the Sages say [the dew does not necessarily evaporate and] that [therefore] the entire mixture is invalid. If a liquid or fruit juice fell into it, all the contents must be poured out and it is also necessary to dry out the flask [before it can be used again for a valid mixture]. If ink, gum or copperas, or anything that leaves a mark, [fell into it,] the contents must be spilled out, but it is not necessary to dry the flask [had any of the substance remained, a mark would have been left in the flask].

א צלוחית שנפל לתוכה מים כל שהן, רבי אליעזר אומר, יזה שתי הזיות. ויחממים פוסלין. ירד לתוכה טל, רבי אליעזר אומר, יניחנה בחמה והטל עולה. ויחממים פוסלין. נפל לתוכה משקין ומי פרות, יערה וצריך לנגב. דיו, קומוס, וקנקנתום, וכל דבר שהוא רושם, יערה ואינו צריך לנגב. ב נפל לתוכה שקצים ורמשים ונתבקעו, או

(2) If insects or creeping things fell into it, and they [soaked there for a lengthy

רבנו עובדיה מברטנורא

א צלוחית. כלי שנותנים בו המים המקודשים לאחר שהשליך האפר לתוכו, קרוי צלוחית, והכלי שנותנים בו המים כדי לקדשן קודם שיתנו בהן האפר, קרוי שוקת: מים כל שהן. שאינן כשרים להזאה: יזה שתים. שאם מזה אחת שמא אין כאן מן הכשרים. אבל כי מזה שתים, אי אפשר דליכא בחדא מנייהו מן הכשרים והזאה אינה צריכה שיעור: והכמים פוסלים. קסברי הזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין ההזאות. והלכה כחכמים. ורמב"ם פירש, יזה שתי הזאות וישליכם חוץ לכלי וישאר השאר מי חטאת כשרים. ופליאה היא בעיני, דבפרק כל הזבחים בגמרא (דף פ) משמע כמו שפירשת: יניחנה בחמה והטל עולה. שדרך הטל לעלות כנגד החמה. וכן הוא אומר (שמות טו) ויהי בבוקר ותעל שכבת הטל. ואין הלכה כר' אליעזר: יערה. מריק מה שבתוך הכלי ואינו כשר להניח בו מי חטאת עד שינגב מן המשקים ומי פירות: יערה ואינו צריך לנגב. דאם איתא דנשאר ממנו בכלי היה רישומו ניכר: ב ונתבקעו. שנשתהו בתוך המים זמן מרובה עד שנתבקעו, או אפילו לא נתבקעו

צ א ת

time, so that they] burst open [and thus their moist innards mixed with the water] or if the color of the water changed, the contents become invalid. A *hipushit* [a type of black worm] causes invalidation, in any case [i.e., whether or not it burst], because it is like a tube [in that water passes through it, mixing with its moisture and then it exits]. Rabbi Shimon and Rabbi Eliezer ben Yaakov say; A *dirah* or a *kinah* of grain [these are tiny worms which are common in grain] causes no invalidation, because they contain no moisture [and thus, even if they burst they do not mix with the water; the *halachah* does not follow this view].

שְׁנֵשְׁתְּנוּ מֵרֵאֵיהֶם, פְּסוּלִין. חֲפוּשִׁית, בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ פּוֹסְלֵת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּשׁוֹפְרֵת. רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אֹמְרִים, הִדְרִיָּה וְהַכְּנָה שְׁבֵת־בּוֹאָה, כְּשֵׁרִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם לֶחֶה: ג שְׂתֵת מֵהֵן בְּהֵמָה אוּ חִיה, פְּסוּלִין. כָּל הָעוֹפּוֹת פּוֹסְלִין, חוּץ מִן הַיּוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מוֹצֵצֶת. כָּל הַשְּׂרָצִים אֵינֶם פּוֹסְלִין, חוּץ מִן הַחֲלָדָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַלְקֵת. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, אִף הַנְּחָשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקִיאָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, אִף הָעֶכְבֵּר: ד הַחוֹשֵׁב עַל מִי חֲטָאת לְשִׁתּוֹת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, פְּסוּל. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, כְּשִׁטָּה.

(3) If a beast or a wild animal drank from it, it becomes invalid [since it is certain that their spittle mixed with the water]. All birds [who drink from it] invalidate, with the exception of the dove since it only sucks up the water [and no moisture escapes back into the water]. All creeping things cause no invalidation, except for the weasel since it laps up the water [rather than sucking it up]. Rabban Gamliel says: The serpent also [invalidates the water, if it drank from it], since it vomits [into the water]. Rabbi Eliezer says: The mouse, as well [invalidates; the *halachah* follows Rabban Gamliel].

(4) If one intends to drink the water of the sin-offering, Rabbi Eliezer says: [Since the water must be guarded (see Parah 7:10) as water of the sin-offering, as the verse states; (Numbers 19:9) “It shall remain as a safekeeping for water of sprinkling,” by intending to drink it, he is not guarding it properly (Tiferet Yisrael) and therefore] it becomes invalid. Rabbi Yehoshua says: [Intentions

רַבֵּנוּ עוֹבְדֵיהַ מְבַרְטְנוֹרָא

אלא שנשתנו מראה המים, פסולין: חפושית. תולעת שחורה: בין כך ובין כך. בין נתבקעה בין לא נתבקעה: מפני שהיא כשופרת. של קנה חלולה והמים נכנסים מצד זה ויוצאים מצד זה ומתערב עמהם הלחות שבקרבה: דירה. תולעת שבחטין: כנה. מין תולעת נמי הגדל בתבואה: כשרים. אפילו נתבקעו ואין כן הלכה: ג שתת מהן בהמה או חיה פסולים. משום משקה שבפיהן החוזר, והמים החרוק שבפיהן מתערבים: מוצצת. ואין המשקה שבפיה חוזר למים: מלקת. לוקקת בלשונה ומתערב הרוק שבלשונה עם המים: אף הנחש מפני שהיא מקיאה. וכן הלכה. ואין הלכה כר' אליעזר: ד החושב על מי חטאת לשתות ר' אליעזר פוסל. דאפסלו להו במחשבה: כשיטה. החבית

אות צ

alone do not invalidate the water] only when [combined with some sort of action, such as when] one tips the flask [to drink from it, even if he didn't actually drink]. Rabbi Yose says: This applies only to water that had not yet been prepared [i.e., it had been drawn as water for the sin-offering, but the ash was not yet inserted], but in the case of water that had been prepared

[with the ash already having been inserted, here, even], Rabbi Eliezer says: [Intention alone does not invalidate the water, since he certainly changes his mind instantaneously and] it becomes invalid [only] when one tips the flask; and Rabbi Yehoshua says: [Only] when one actually drinks [since his spittle mixes with the water] and if it was poured directly into one's throat [so that no spittle mixed with the water], it remains valid [the *halachah* follows Rabbi Yehoshua in both cases].

(5) If the water of the sin-offering became invalid, it may not be mixed into clay since it might become a snare for others [who handle it, thereby unknowingly defiling themselves, as in Mishnah 8]. Rabbi Yehudah says: [Once it becomes absorbed into the clay] it becomes neutralized. If a cow drank the water of the sin-offering, its flesh becomes defiled [if slaughtered, during a] twenty-four hour [period afterwards]. Rabbi Yehudah says: It becomes neutralized in its bowels [the *halachah* does not follow Rabbi Yehudah in either case]

(6) Water of the sin-offering or the ashes of the sin-offering may not be carried across a river on board a ship [since it once happened that a part of a corpse was

רבנו עובדיה מברטנורא

לשותות או ליקח ממנה מים לשתות. אבל במחשבה גרידא לא פסיל: במים שאינן מקודשין. שמלאן כדי ליתן בהן את האפר ועדיין לא נתן: ר' אליעזר אומר כשיטה. והכא לא פסיל להו במחשבה. דכיון דמים קדושים הן, אמלוכי ממליך וחוזר בו ממחשבתו, הלכך לא פסיל רבי אליעזר עד שיטה: רבי יהושע אומר כשיטה. מפני משקה שבפיו שחוזר ומתערב עם המים ופסיל להו: ואם גרגר. לשון גרגרת, כלומר שלא שתה כדרך השותים אלא שפך המים בגרונו: כשר. דליכא משקה פיו בחבית. והלכה כרבי יהושע בתרוייהו: ה' שלא יעשם תקלה לאחריים. שיגעו בטיט ויטמאו במי חטאת שבו: רבי יהודה אומר בטלו בטיט. ותו לא מטמאי מאחר שגבלן. מעת לעת. אם חטטה בתוך מעת לעת של שתייה. אבל שהתה טפי מהכי, נתעבלו במעיה: רבי יהודה אומר בטלו במעיה. ואפילו חטטה בתוך מעת לעת בשרה טהור. ואין הלכה כרבי יהודה בתרוייהו: ו' מי חטאת. במקודשין איירי. אבל מים שאינן מקודשין שרי כדקתני סיפא: אפר חטאת. אפילו אפר

אות צ

found on the bottom of a boat carrying water of the sin-offering (see Hagigah 23a)], nor may one float them upon the water [being similar to carrying them on a boat], nor may one stand on the bank on one side and throw them across [the river] to the other side. One may, however, cross over [on foot even] with the water up to his neck

[carrying the water or ash in his hand, even though it may appear as though he were swimming with it]. However, one that is pure for handling the sin-offering may cross [a river even in a boat] carrying in his hands an empty vessel that is pure for handling the sin-offering or water [drawn for the purpose of the ash of the sin-offering] that has not yet been prepared [i.e., the ash was not yet inserted].

(7) If valid ashes [for sprinkling] were mixed [up] with [ordinary invalid] oven ashes, one is guided by the greater quantity regarding defiling [one who touches or carries it], but [the sin-offering water] may not be prepared with it [even if the majority was made up of valid ash]. Rabbi Eliezer says: The mixture may be prepared with the entire mix [of ashes, since there must be some amount of valid ash and Rabbi Eliezer maintains there is no minimal amount required (see Mishnah 1 above)].

(8) Sin-offering [purifying] water, [even such] that became invalid [through a change in color, for example], conveys [Rabbinically] uncleanness to one who is

רבנו עובדיה מברטנורא

עצמו בלא מים: לא יעבירם בנהר ובספינה. דגורר משום מעשה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה: ולא ישיטם על פני המים. דדמי לספינה. וכן לא יעמוד בצד זה של נהר ויזרקם לצד שני. דגם זה דמי קצת לספינה: אבל עובר הוא. ברגליו: במים. עם מי חטאת שבידו: עובר הוא הטהור לחטאת. בין בספינה בין שט על פני המים ואינו חושש. וכן נושא בידו או משיט על פני המים כלי שהוא טהור לתת בו מי חטאת כשהוא ריקם, או שיש בו מים שעדיין לא נתקדשו באפר פרה, שלא גזרו אלא על המים המקודשים ועל האפר בלבד. לא על האדם והכלים הטהורים ומים שאינן מקודשין: א אפר כשר. אפר פרה הכשר להזאה: שנתערב באפר מקלה. באפר כירה: הולכים אחר הרוב לטמא. אם רוב אפר פרה, מטמא. אם רוב אפר מקלה, ואינו מטמא: ואין מקדשין בו. ואפילו רוב אפר חטאת אין מקדשין בו, הואיל ונתערב בו אפר כירה ואפילו כל שהוא: רבי אליעזר אומר מקדשין בכלן. דסבר ר' אליעזר לא בעינן שיעורא בהזאה ואי אפשר דליתא פורתא מאפר חטאת. ואין הלכה כרבי אליעזר: א מי חטאת שנפסלו. כגון שנשתנו מראיהן שלא מזחמת עצמן וכיוצא בזה מן הדברים

אות צ

pure regarding *terumah* [via contact] with his hands or with his body [i.e., it does not defile common produce, since Biblically, only valid sin-offering water defiles the one who handles it]; and for one who is pure regarding the sin-offering, it conveys uncleanness neither [by contact] with his hands nor

בְּיָדָיו וּבְגוּפוֹ. וְאֵת הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת, לֹא בְּיָדָיו וְלֹא בְּגוּפוֹ. נִטְמָאוּ, מִטְּמָאִים אֵת הַטְּהוֹר לְתְרוּמָה בְּיָדָיו וּבְגוּפוֹ. וְאֵת הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת, בְּיָדָיו, אֲבָל לֹא בְּגוּפוֹ: ט אֶפֶר כֶּשֶׁר שֶׁנִּתְּנוּ עַל גְּבֵי הַמַּיִם שְׂאִינָן רְאוּיִין לְקֹדֶשׁ, מִטְּמָאִין אֵת הַטְּהוֹר לְתְרוּמָה, בְּיָדָיו וּבְגוּפוֹ. אֵת הַטְּהוֹר לְחֻטָּאת, לֹא בְּיָדָיו וְלֹא בְּגוּפוֹ:

[by contact] with his body [i.e., even though he becomes defiled regarding other things, he is still permitted to handle the ashes or water of the sin-offering as is the case with valid sin-offering water, that although he becomes defiled, he may continue to handle the water]. If it [the sin-offering water itself] became unclean, it conveys uncleanness to a man who is pure regarding *terumah* [via contact either] with his hands or with his body. And to the man who is pure regarding the sin-offering, it conveys uncleanness [by contact] with his hands but not [by contact] with his body [as all liquids generally defile via touching of the hands but not the body (see 8:2)].

(9) If valid ashes were placed into water that was unfit for the preparation, [the latter is the same as invalid water and] conveys uncleanness to one who is pure for *terumah* [via contact] with his hands or body, but to one who is pure regarding the sin-offering it conveys uncleanness neither [by contact] with his hands nor with his body [i.e., even though he becomes defiled regarding other things, he is still permitted to handle the ashes or water of the sin-offering, as is the case with valid sin-offering water, as well].

רבנו עובדיה מברטנורא

שפוטלים מי חטאת: מטמאים את האדם הטהור לתרומה. בין שנגע בהן בידיו בין שנגע בהן בגופו, דכמי חטאת כשרים חשיבי. וטמאה זו דרבנן היא, דמדאורייתא כיון שנפסלו פרוח מוזן טומאתן החמורה. ומשום הכי תני מטמאין את האדם הטהור לתרומה. דמשמע דוקא לתרומה אבל לא לחולין: ואת הטהור לחטאת לא בידיו. כלומר אין מטמאין הטהור לחטאת בין נגע בהן בידיו בין נגע בהן בגופו, דכמי חטאת כשרים חשיבי, ונהי דהנושא מי חטאת שיש בהן כדי הזייה או נוגע בהן, טמא לכל מילי, לחטאת מיהא טהור: נטמאו, מטמאים את הטהור לתרומה. כמי חטאת כשרים. אבל את הטהור לחטאת מטמאים אותו אם נגע בידיו, דכיון דנטמאו לא גריעי משאר אוכלים ומשקים טמאים דמטמאים את הידים, וקיימא לן דבטהרת מי חטאת מי שנטמאו ידיו נטמא גופו: ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראויים לקדש. הוי דינא כדן מי חטאת שנפסלו: מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. כדן כל שאר מי חטאת הכשרים. ואין מטמאים הטהור לחטאת, שאין מי חטאת מטמאין הנושאן והנוגע בהן אלא לשאר טומאות, לא לטהרת מי חטאת:

Mishnah Shabbat, chapter 22

משנה שבת פרק כב

(1) If a barrel [of wine or other produce] broke [on the Sabbath before he had any of his meals], one may save from it food [sufficient] for three meals [only]. The Rabbis feared that, in a panic to save what he could, he would carry into a public domain.

א תבית שנשברה, מצילין הימנה מזון שלש סעודות, ואומר לאחרים, בואו והצילו לכם, ובלבד שלא יספג. אין סוחטין את הפרות להוציא מהן משקין, ואם יצאו מעצמן, אסורין. רבי יהודה אומר, אם לאכלין, היוצא מהן מתר, ואם למשקין, היוצא מהן אסור.

Therefore, the Rabbis limited what he can save to three meals, if collected in several utensils, or with one utensil, as much as fits into it] and he [the owner] can say to others; Come and save for yourselves [three meals' worth], provided that he does not sponge it up [and then let it drip into a container. Even though he may have a sponge with a leather handle which will not squeeze the sponge, this is still considered a weekday activity and therefore prohibited]. Fruit may not be squeezed in order to extract their juice [this is prohibited under the labor category of threshing]; and even if they flowed of their own accord, they are [still] prohibited [the Rabbis prohibited this in the case of mulberries and pomegranates as a precaution, lest he come to squeeze out the juice]. Rabbi Yehudah says; If [they, i.e., all fruit including mulberries and pomegranates were intended] to be eaten [as fruit], then that which flows from them is permitted [since he wants to eat them, he will not come to squeeze out the juice, (with the exception of olives and grapes for even if he wants to eat them, one may yet come to squeeze them, since their primary purpose is for squeezing)]; but if [the mulberries and pomegranates were] for liquids [he intended to drink them], then that which flows from them is prohibited. [The Gemara explains that, in the case of fruit usually used for eating, the Rabbis also agree that juice which flowed on

רבנו עובדיה מברטנורא

א מצילין מזון שלש סעודות. ואפילו בכלים הרבה, דאילו בכלי אחד אמרן בפרק כל כתבי דכמה דבעי מציל: לכם. כל אחד מזון שלש סעודות: ובלבד שלא יספוג. שלא ישים ספוג לשאוב היין ולחזור ולהטיף, ואף על פי שיש לספוג בית אחוזה דליכא חשש סחיטה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ואפילו ליקח בידו שמן ודבש שהן עבים ונדבקים ולקנח ידו בשפת הכלי אסור, שלא יעשה כמעשה חול: אין סוחטין את הפירות. דהוי ליה מפרק, תולדה דדש: אסורין. גזירה שמא יסחוט לכתחלה: רבי יהודה אומר אם לאוכלין היו אותן פירות מכונסים: היוצא מהן מותר. דלא ניחא ליה במה שזבו וליכא למיגור בהו שמא יסחוט: ואם למשקין. היו מכונסין, דניחא ליה במאי דנפיק מנייהו: היוצא מהן אסור. גזירה שמא יסחוט. ובזיתים וענבים מודה רבי יהודה לחכמים דאף על גב דכנסן לאוכלים היוצא מהן אסור, כיון דדרכן לסחיטה קיימי, כי אתו לידי משקה יהיב

its own, is permitted. The dispute between the Rabbis and Rabbi Yehudah is only regarding mulberries and pomegranates, since sometimes they are used for their juice]. Honeycombs which are crushed [to release their honey] before the Sabbath and it [the honey] then oozed on its own [on the Sabbath, the honey] is forbidden [lest one come to crush the honeycomb on the Sabbath]; but Rabbi

חלות דבש שרסקן מערב שבת ויצאו מעצמן, אסורים. ורבי אליעזר מתיר: ב כל שבא בחמין מערב שבת, שורין אותו בחמין בשבת, וכל שלא בא בחמין מערב שבת, מדיחין אותו בחמין בשבת, חוץ מן המליח הישן (ודגים מלוהים קטנים) וקוליס האספנין, שהדחתן זו היא גמר מלאכתן: ג שובר אדם את החבית לאכל הימנה גרוגרות, ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי. ואין נוקבים מגופה של חבית, דברי רבי

Eliezar (see Tosfot Rabbi Akiva Eiger) permits it [the *halachah* follows Rabbi Eliezar and we do not fear lest someone crush it on the Sabbath].

(2) Whatever [food] was cooked in hot water before the Sabbath may be soaked [again] in hot water on the Sabbath [even in a *kli rishon* — a vessel once removed from the fire and still capable of cooking even if not directly on the fire. The reason being that we say *ain bishul ahar bishul* — there is no cooking after cooking]; but, whatever was not cooked in hot water before the Sabbath may [only] be rinsed with hot water on the Sabbath, with the exception of year-old salted [pickled] fish, small, salted fish and the *kulias* of Spain [a type of fish with a very thin skin], because their rinsing [in hot water cooks them and] completes their preparation.

(3) One may break open a cask in order to eat dried figs from it [since this is destructive], provided that he does not intend making it into a utensil [i.e., making a proper opening in the cask which is not a destructive act]; [A cask was usually covered with a clay stopper and sealed all around with wax or tar.] One may not make a hole in the stopper [rather, he must remove the entire stopper];

ברנו עובדיה מברטנורה

דעתי בהכי. ובשאר מיני פירות מודים חכמים לרבי יהודה, כיון דלאו דרכן לסחישה. לא נחלקו אלא בתותים ורמונים, דר' יהודה מדמה להו לשאר פירות וחכמים מדמו להו לזיתים וענבים. והלכה כרבי יהודה: **חלות דבש**. כשהן מרוסקין זב הדבש מעצמו מתוך השעוה ואין דרך לסחטו, הילכך ר"א מתיר. וחכמים אוסרים, גזרו אטו שאינן מרוסקין. והלכה כר"א: **ב כל שבא בחמין**. שנתבשל: **מדיחין**. הדהחתו אינה בשולו, אבל לא שורין; **חוץ מן המליח הישן**. דג מליח שעברה עליו שנה משנמלח: **וקוליס האספנין**. דג שקליפתו דקה, והדחתו בחמין הוא גמר בשולו: **ג שובר אדם את החבית**. מפני שהוא מקלקל; **ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי**. לעשות לה פה נאה: **אין נוקבין מגופה**. הדבוקה בפי חבית, אלא נוטל את כולה, דכי נקיב לה מתקן פתחא הוא:

these are the words of Rabbi Yehudah; but the Sages permit it [since one does not want dirt to fall in, it is unusual to make a mouth in a stopper on its top and therefore, this is not considered making a vessel]. However, one must not pierce it [the stopper] on its side, while if it is perforated, one may not place wax upon it, because he smooths it [over the hole to seal it and this is prohibited as a subcategory of

memaheik — smoothing skins by removing fur]; Rabbi Yehudah says; [Such] an incident came before Rabbi Yohanan ben Zakkai in Arav and he said; I fear on his account [that he may be liable] to a sin-offering [for smoothing wax over the opening].

(4) A cooked dish may be placed in a pit for it to be guarded [against spoiling in the heat, and we do not fear lest he smooths out the bottom of the pit so the pot can stand straight], and good [drinkable] water into [a pool of] stale water for it to be cooled, and cold water [may be placed] in the sun for it to be heated [and we do not fear that one may come to place a bottle of water in hot ashes]. If one's garments fell into water [while] on the road, he may walk in them without fear [lest people suspect him of washing his clothes]. When he reaches the outermost courtyard [of the city where he need not fear that his clothes will be stolen] he may spread them out in the sun [to dry], but not in view of the people [lest they

רבנו עובדיה מברטנורא

רבי יוסי מתיר. דאין דרך פתח חבית בכך. והלכה כרבי יוסי: **ולא יקבנה מצדה.** כלומר, הא דשרי רבי יוסי להיות נוקב את המגופה, לא שרי אלא למעלה בראש המגופה, דלאו אורחא למעבד פתחא התם אלא נוטל כל המגופה; אבל מצדה, זמנין דעביד ליה לנקב בצד המגופה משום פתחא, ואינו רוצה לפתחה למעלה שלא יפלו צורות או עפר ביין: **ממרח.** יש כאן משום ממחק: **בערב.** שם מקום: **חוששני לו מחטאות.** אם מירח השעוה לדבקה בדופני הכלי סביב הנקב: **ד לתוך הבור.** שאין בו מים: **שיהא שמור.** שלא יסריח מחמת החום. והא קמשמע לן דלא חישישין דלמא אתי לאשווי גומות שבקרקעית הבור כדי שיהא שוה להושיב שם הקדירה: **ואת המים היפים.** הראויים לשתייה: **ברעים.** בתוך מקוה מים רעים שאינן ראויין לשתייה. ומילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקט לה, דתנן ואת הצונגין בחמין בשביל שיחמו, מהו דתימא נגזור דלמא אתי לאטמוני ברמין, קמשמע לן: **מי שנשרו כליו.** שנפלו במים בשבת: **מהלך עמהן ואינו חושש.** שמא יחשדו אותו שכבסן: **הגיע לחצר החיצונה.** הסמוכה למבוא העיר שהוא מקום המשתמר: **שוחץ בחמה.**

suspect him of washing his clothes. However, the *halachah* does not follow this Mishnah since anything the Rabbis prohibited for the sake of appearances, is also prohibited to perform, even in private].

(5) If one bathes in the water of a pit or in the [hot] water of Tiberias and dries

himself even with ten towels, he may not carry them [home] in his hand [even where he is permitted to carry, since he may come to wring them out. The Mishnah uses the example of the waters of Tiberias since bathing in the waters of a bathhouse was prohibited by the Rabbis because the attendants would heat them on the Sabbath]. However, ten men may dry their faces, hands, and feet on one towel and carry it in their hands [each will remind the other that it is forbidden to wring out the towel].

(6) One may oil and [lightly] massage [the body]. But one may not knead [strongly] or scrape [the skin with a scraper, since these are weekday activities]. One must not go down to Pulima [according to the version of the Bartenura, an area in a valley filled with water, underneath which there is quicksand, and if one were to sink in it, he would not be able to extricate himself without the assistance of many people], nor may one induce vomiting [by ingesting an emetic, being

רבנו עובדיה מברטנורא

ליבשן: אבל לא כנגד העם. שיחדוהו שכבסן. ומשנה זו דחוויה היא, שהלכה בידינו כל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור, הלכך אסור לשטחן אפילו שלא כנגד העם: ה' ונסתפג. וקנה: אפילו בעשר אלונטיות. סדינים שמקנחין בהן, ונסתפג בהן זה אחר זה, אע"ג דלא נפשי מיא בכל חד וחד אפילו הכי לא יביאם בידו לתוך ביתו אפילו על ידי עירוב, שאין כאן איסור הוצאה אלא גזירה שמא ישכח ויטחטם בבואו: אבל עשרה בני אדם. הואיל ומרובין הם מדברי אהרדי. ואפילו חדא אלונטית לעשרה בני אדם, דהשתא נפיש בה מיא, אפילו הכי מביאין אותה בידם ולא גזרינן שמא יסחטוה, הואיל ומרובין הן: פניהם ידיהם ורגליהם. אורחא דמלתא נקט, והוא הדין לכל גופן. ואין הלכה כמשנה זו, אלא אפילו אחד מביא בידו אלונטית שנסתפג בה ולא חיישינן שמא יסחטו: ו סכין. שמן בשבת: וממשמשיין. ביד על כל הגוף להנאה: אבל לא מתעמלין. לשפשף בכה: ולא מתגרדין. במגרדת, ודומה לו (איוב ב) ויקח לו חרש להתגרד בו, משום דהוי כעובדא דחול: אין יורדין לפולימא. בקעה מלאה מים ותחתיה טיט כמו דבק, ויש בה מקומות שיטבע הרוחץ שם באתו טיט וידבק בו ואינו יכול לעלות עד שיתקבצו בני אדם ויעלוהו בקושי גדול ובדוחק. פירוש אחר, בקעה שטיט שלה מחליק והרוחץ שם נופל ובגדיו נושרים במים ואתי לידי סחיטה: אפקטויזין. להקיא. ופירושו, אפיק טוי זיין. כלומר, להוציא המזון ממקום בשולו

similar to taking medicine], nor may one straighten an infant[’s limbs, i.e., the vertebrae in the spine may not be reset, if they become dislocated] nor may one reset a broken bone [the *halachah* is that one may reset a bone on the Sabbath]. If one dislocated his hand or foot, he may not massage it violently in cold water but may bathe it in the usual way, and if it heals, it heals.

רבנו עובדיה מברטנורא

שהיא האצטומכה. אפיק, מוציא. טוי, מתבשל, צלי אש מתרגמין טוי נור. זיין, מזון. דוקא לשתות משקה שמביאו להקיא הוא שאסור בשבת, אבל להכניס אצבעו תוך פיו כדי להקיא מותר. והיכא דאית ליה צערא ואם יקיא יתרפא, מותר אפילו על ידי משקה: **ואין מעצבין את הקטן**. לתקנו ולישב עצמותיו וחוליות שדרתו, משום דמחזי כבונה. ולא אמרן אלא לאחר זמן, אבל ביום לידה שרי: **מעצבין**. לשון ידיך עצבוני ויעשוני (איוב י): **ואין מחזירין את השבר**. עצם שנשבר. ואין הלכה כמשנה זו, אלא הלכה מחזירין את השבר בשבת: **שנפרקה ידו**. שיצא העצם מן הפרק שלו: **לא יטרפם**. לשון ביצים טרופות בקערה. שמשתטף (בצונן) על מקום השבר, דמחזי דלרפואה קעביד:

(1) If sacrifices of a higher degree of sanctity are slaughtered on the top of the altar: Rabbi Yose says: [They are] as though they were slaughtered [on the ground] in the north [and hence valid]; Rabbi Yose son of Rabbi Yehudah said: From the middle of the altar northward it is regarded as [being slaughtered in] the north [and is valid]; from the middle of the altar southward, as [being slaughtered in] the south.

א קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח, רבי יוסי אומר, כאלו נשחטו בצפון. רבי יוסי בר יהודה אומר, מחצי המזבח ולצפון, בצפון. מחצי המזבח ולדרום, כדרום. המנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה, ונאכלין לפניו מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום וליילה עד חצות: ב חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית. בכל מקום היתה כשרה, אלא זה היה מקומה. ושלשה דברים היתה אותה הקרן משמשת מלמטה, ושלשה

The fistfuls of meal-offerings were taken in any part of the Temple courtyard, and they [the meal-offerings] were eaten within the hangings [of the courtyard], by male priests, prepared in any manner, on that same day and [following] night, until midnight.

(2) The sin-offering of a bird was sacrificed [literally, made. The Mishnah does not say “slaughtered,” as it was not slaughtered, but had its neck pierced] by the southwest corner. It was fit [if pierced] in any place, but this was its [designated] place [for the application of its blood]. That corner served for three things below, and three things above [below and above in relation to the (*hut hasikra*) red line

רבנו עובדיה מברטנורא

א קדשי קדשים כאילו נשחטו בצפון. דכתיב (שם כ) זבחת עליו עולותיך ואת שלמיך, כולו כשר לעולה וכולו כשר לשלמים, ואע"ג דעולה טעונה צפון ואין שלמים טעונים צפון: מחצי המזבח ולצפון בצפון. דמשמע ליה חציו לעולותיך וחציו לשלמיך. דאי סלקא דעתך כולו לעולה כשר, השתא כולו לעולה אמרת דכשר, כולו לשלמים ששחיתתן בכל מקום מבעיא. ואידך, אצטריך, סלקא דעתך אמנא עולה דרחיק לה מקום, שלא הוכשרו לה שאר הרוחות, ופעמים שהעולות מרובות וצר להם המקום. לפיכך הכשיר להם ראש המזבח, אבל שלמים דלא דחיק להו המקום לא הכשיר להם ראש המזבח, קמשמע לן. והלכא כר' יוסי: היו נקמצות בכל מקום. ואינם טעונות צפון. דלא קבע הכתוב מקום לקמיצה: לפניו מן הנקלעים לזכרי כהונה. דכתיב (במדבר יח) לכל קרבנם ולכל מנחתם, וסמך ליה בקודש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו: ליום וליילה עד חצות. דילפינן ממנחת לחמי תודה: ב חטאת העוף היתה נעשית בקרן מערבית דרומית. משום דמנחת חוטא קרויה חטאת, דכתיב במנחת חוטא (ויקרא ה) לא ישם עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא, ומשמע נמי שהחטאת קרויה מנחה, דחטאת נהפכה להיות מנחה בדלי דלות, ומנחה מצינו שטעונה הגשה בקרן מערבית דרומית דכתיב (שם ו) הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח, איזהו רוח שהוא לפני ה' ואל פני המזבח, הוי אומר זו רוח מערבית דרומית, דלפני ה' הוא מערב, לפני המזבח

אות ק

which surrounded the altar]. Below: מְלִמְעָלָה. מִלְמָטָה, חֲטָאת הָעוֹף וְהַהֲגָשׁוֹת וְשִׁירֵי הַדָּם. מִלְמְעָלָה. נִסּוֹף הַמִּיִּם וְהַיַּיִן וְעוֹלֹת הָעוֹף כְּשֶׁהֵיָא רָבָה בַּמִּזְבֵּחַ: ג כָּל הָעוֹלִים לְמִזְבֵּחַ, עוֹלֵיִן דְּרָךְ יָמִין, וּמִקִּיפִין וְיִוֵּרְדִין דְּרָךְ שְׂמָאל, חוּץ מִן הָעוֹלָה לְשִׁלְשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ, שֶׁהֵיוּ עוֹלִים וְחוֹזְרִים לְעֵקֵב:

for the [blood application of the] sin-offering of the bird, for the presenting [of meal-offerings; before their fistfuls were taken they were brought near, this corner], and for the residue of the blood [after its sprinkling on the altar, of the outer sin-offerings, were poured out at this corner, below the red line]. Above: for the pouring out of water [during the Festival of Sukkot] and wine [accompanying the twice daily *tamid* sacrifices], and for the burnt-offering of a bird when the east was too heavily occupied [its proper place was the southeast corner, but if many animal burnt-offerings were being sacrificed there, it was offered at the southwest corner, above the red line].

(3) All who ascended the altar ascended on the right [side of the ramp toward the southeast corner], then they went round [the altar, for whatever they had to do, e.g., sprinkling the blood or arranging the woodpile] and descended on the left, the southwest corner, except for these three [the pouring of the water, wine etc., which were done at the southwest corner], who ascended and descended by retracing their steps [by the left i.e., the southwest corner. This is because exposure to smoke was detrimental to the water, the wine and the birds].

רבנו עובדיה מברטנורא

הוא הדרום ששם היה הכבש, ומה מנחה טעונה הגשה בקרו מערבית דרומית, אף חטאת העוף עבודתה בקרן מערבית דרומית, והואת דמה היא עיקר עבודתה: **בכל מקום היתה כשרה.** למליקתה: **אלא זה היה מקומה.** להואתה. והכי מפרש לה בגמרא: **מלמטה.** למטה מחוט הסיקרא: **הגשות.** של מנחות קודם מקיצתן, כדכתיב (שם ב) והגישו אל המזבח: **ושירי הדם.** של חטאות החיצונות היה שופך אל יסוד דרומי. כדילפינן בפרק איזהו מקומן: **ניסוך המים.** בחג הסוכות: **והיין.** בכל יום. ששם היו השיתין ולא היה אפשר לנסך כי אם שם: **ועולת העוף כשהיא רבה במזרה.** דעיקר מקומה בקרן דרומית מזרחית, מפני שקרובה לבית הדשן לזרוק שם מוראה ונוצה, כדכתיב (ויקרא א) והשליך אותה וגו' אל מקום הדשן. וכשהיא רבה שם, יש כהנים הרבה באותה הקרן עסוקים בעולות ואין לזה מקום לעמוד בסובב, דעולת העוף נעשית למעלה, בא לו לקרן דרומית מערבית שאף היא סמוכה לבית הדשן יותר משאר שתי קרנות, שבית הדשן סמוך לכבש היה במזרחו של כבש ולדרומו של מזבח: **ג ומקיפין ויורדין דרך שמאל.** מקיפים את המזבח בשביל צרכי עבודה, כגון למתן דמי חטאות ולסידור מערכה או להפך אברים בצנורא, ויורדים במערבו של כבש שהוא שמאל העולין למזבח בעלייתן: **חוץ מן העולה לג' דברים אלו.** הנעשים בקרן מערבית דרומית, שהן ניסוך המים והיין ועולת העוף שכשהוא עולה למזבח פונה לסובב לשמאל באותה הקרן וכשגמר חזר על עקב דרך עלייתו. בניסוך המים והיין, שמא יתעשנו בעשן המזבח בעוד שהוא פונה דרך ימין ומקיף לשמאל ופיגו טעמן וריחן, ואנן בעינן תמימים יהיו לכם ונסכייהם שיהיו הנסכים

אות ק

(4) How was the sin-offering of a bird sacrifice [performed]? He pierced its head [with his thumb fingernail] at the back of its neck at the level of its throat, but did not sever [the head from the body], and he [held the slaughtered bird and] sprinkled its blood on the wall of the altar; the residue of the blood was pressed out on [to] the base [of the altar]. Only the blood belonged

ד חטאת העוף כיצד היתה נעשית. היה מולק את ראשה ממוול ערפה ואינו מבדיל, ומזה מזמה על קיר המזבח. שירי הדם, היה מתמצה על היסוד. אין למזבח אלא דמה, וכלה לכהנים: ה עולת העוף כיצד היתה נעשית, עלה בכבש ופנה לסובב, בא לו לקרן דרומית מזרחית, היה מולק את ראשה ממוול ערפה ומבדיל, וממצה את דמה על קיר המזבח. נטל את הראש, והקיף בית מליקתו

to the altar, while the whole of it belonged to the priests [to be eaten].

(5) How was the burnt-offering of a bird sacrificed? He [the priest] ascended the ramp [only the sin-offering of a bird sacrifice was performed at the base] and turned on the platform, making his way to the southeast corner. He pierced its head at the back of the neck, and severed it [by piercing both the windpipe and the gullet (see Hullin 21b)], pressing out its blood onto the wall of the altar. He would then take the head, turning the part where it was pierced to the altar [he would press it against the wall, to drain out all the blood], pour on salt, and throw

רבנו עובדיה מברטנורא

תמימים. ועולת העוף נמי שמה תתעשן ותמות: ד היה מולק את ראשה. אוחו שתי גפיה בשתי אצבעותיו ורת וקמיצה של ידו השמאלית, והעוף על גבי ידו ופניו של עוף לצד גב ידו שיהיה העורף למעלה, ומותח צוארו הגרון על רוחב של שתי אצבעותיו אצבע ואמה, ומולק בצפרנו. וזו אחת מעבודת קשות שבמקדש: ואינו מבדיל. הראש מן הגוף. אלא חותך שדרה ומפרקת רוב בשר עמו עד שמגיע לושט או לקנה ונטל סימן אחד לבדו ומולק. כדכתיב ולא יבדיל: ומזה מדרמה. אוחו בעוף ומזה. שלא היה מזה לא בכלי ולא באצבע אלא בגופו של עוף היה מתמצה. שמקרב בית מליקתו למזבח ודוחקו בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד. דבחטאת העוף כתיב (שם ה) והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח, איזהו קיר שהשיריים שלו מתמצין ליסוד, הוי אומר זה קיר התחתון, דהיינו מן החוט ולמטה. דאי קיר העליון, דהיינו מן החוטם ולמעלה, פעמים שהיה מתמצה לסובב, כגון שעושה למעלה מן הסובב, שהחוט למטה מן הסובב אמה: ה עלה בכבש. לפי שעולת העוף נעשית למעלה, דלא כתיב בעולת העוף יסוד, אלא בחטאת העוף בלבד ובבהמה איפכא, דחטאת בהמה נעשית למעלה דכתיב בה קרנות המזבח, ועולת בהמה למטה דכתיב (שם ה) אל יסוד מזבח העולה, תלה היסוד בעולה: בא לו לקרן דרומית מזרחית. לפי שהיא קרובה לבית הדרשן ששם משליך המוראה והנוצה: ממוול ערפה. מול הרואה את ערפה והוא אחורי הצואר ואע"פ שלא נאמר בעולה מול עורף, למדנו בה מול עורף מחטאת: ומבדיל. חותך שני סימנים. דמדכתיב בחטאת העוף ולא יבדיל, למדנו שבעולת העוף מבדיל: והקיף בית מליקתו

it onto the [altar] fire [of the burnt offerings, which were being burnt on the altar]. Then he would come to the body, remove the crop, the feathers [i.e., with a knife he cuts an opening around the crop, like a window and removes the crop together with the feathers on that part of the skin], along with the entrails that came out with it [with the crop, as he removed this], and throw them on to the ash depository. He split [the body along its back between the wings], but did not sever it, but if he did sever it, it is [still] valid. Then he poured on salt,

לְמוֹזְבֵּת, וּסְפָגוּ בַמִּלְחָה, וְזָרְקוּ עַל גְּבֵי הָאֲשִׁים, בָּא לֹו לְגוֹף וְהִסִּיר אֶת הַמְרָאָה וְאֶת הַנוֹצָה וְאֶת בְּנֵי מַעִים הַיּוֹצְאִים עִמָּה, וְהִשְׁלִיכֵן לְבֵית הַדָּשָׁן. שָׁסַע וְלֹא הִבְדִּיל. וְאִם הִבְדִּיל, כְּשֵׁר. וּסְפָגוּ בַמִּלְחָה, וְזָרְקוּ עַל גְּבֵי הָאֲשִׁים: וְלֹא הִסִּיר לֹא אֶת הַמְרָאָה וְלֹא אֶת הַנוֹצָה וְלֹא אֶת בְּנֵי מַעִים הַיּוֹצְאִין עִמָּה וְלֹא סָפְגוּ בַמִּלְחָה, כָּל שִׁשְׁנָה בָּהּ מֵאַחַר שִׁמְצָה אֶת דָּמָהּ, כְּשִׁרְהָ. הִבְדִּיל בְּחִטָּאת וְלֹא הִבְדִּיל בְּעוֹלָה, פְּסוּלָהּ. מִצָּה דָם הָרֵאשׁ וְלֹא מִצָּה דָם הַגּוֹף, פְּסוּלָהּ. מִצָּה דָם הַגּוֹף וְלֹא מִצָּה דָם הָרֵאשׁ, כְּשִׁרְהָ: ז' חִטָּאת הָעוֹף שֶׁמְלַקָּה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, מִצָּה דָּמָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, אוֹ לְשִׁמָּה וְשְׁלֹא לְשִׁמָּה, אוֹ שְׁלֹא לְשִׁמָּה וְלְשִׁמָּה, פְּסוּלָהּ. עוֹלֵת הָעוֹף,

and threw it onto the [altar] fire.

(6) If he did not remove the crop or the feathers or the entrails which came out with it, and he did not pour on salt, or made any other deviation after he had pressed out the blood, it is valid. If he severed the sin-offering [bird by piercing both organs of the throat] or did not sever the burnt-offering, it is not valid. If he pressed out the blood of the head, but not the blood of the body, it is not valid; the blood of the body, but not the blood of the head, it is valid.

(7) If he pierced a bird sin-offering for the sake of something else [e.g., with the intent that it should be a burnt-offering]: if he pressed out its blood for the sake of something else, or [if at the beginning of the piercing he pierced it] for its own sake and [at the end of the piercing] for the sake of something else, or [at the beginning] for the sake of something else and [at the end] for its own sake, it is not valid. A burnt-offering of a bird is valid [in such circumstances], but it does

רבנו עובדיה מברטנורא

למזבח. מקרב ודוחק בית המליקה בקיר המזבח כדי שיתמצה הדם: **וספגו במלח.** לשון שאיבה ולקיקה, כמו סופג את הארבעים, אף כאן נותן עליו מלח כדי שיהא הראש מושך ומקבל המלח. פירוש אחר, ספגו בגימ"ל כמו ספקו בק"ף, לשון ויספוק את כפיו (ממדבר כד): **מזראה.** זפק: **נוצה.** קודר בו כמין ארובה ונטול כל העור והנוצה שכנגד הזפק עם הזפק ומשליך: **שסע.** את העוף בין אגפים ולא היה מבדיל: **ו הבריל בחטאת.** שמלק שני סימנים בחטאת: **ולא הבריל בעולה.** שמלק בה סימן אחד: **פסולה.** דכל שינוי שהוא לפני עבודת הדם פסול: **ולא מיצה דם הגוף פסולה.** דעיקר דמים בגוף הוא דשכיחי: **ז חטאת העוף שמלקה שלא לשמה.** מליקה בעוף במקום שחיתה בבהמה, ומיצו בעוף במקום זריקת הדם בבהמה, והמחשבה הפוסלת בשחיטה וזריקת דם בבהמה,

not free its owner of his obligation. If a sin-offering of a bird or a burnt-offering of a bird were pierced or if its blood were pressed out [with the intention] of eating that which is normally eaten [i.e., in the case of a sin-offering] or to burn that which is normally burnt [i.e., in the case of a burnt-offering] outside the courtyard of the Temple, it is invalid, but [eating it] does not involve *karet*; [if with the intention of eating it] after the proper time, it is *pigul* and [eating it] involves *karet*, provided that the *matir* was

כְּשֶׁרָהּ, וּבִלְבָד שֶׁלֹא עָלְתָה לְבַעְלִים. אַחַד חֲטָאת הַעֹוֹף וְאַחַד עֹולֹת הַעֹוֹף שֶׁמִּלְקָן וְשֶׁמִּצָּה דִּמְיוֹן לְאִכּוֹל דָּבַר שֶׁדָּרְכוֹ לְאִכּוֹל, לְהַקְטִיר דָּבַר שֶׁדָּרְכוֹ לְהַקְטִיר, חוּץ לְמַקוֹמוֹ, פְּסוּל, וְאִין בּוֹ כְּרַת. חוּץ לְזִמְנוֹ, פְּגוּל, וְחֵיבִין עָלָיו כְּרַת, וּבִלְבָד שֶׁיִּקָּרֵב הַמַּתִּיר כְּמַצּוֹתוֹ. כִּיצַד קָרֵב הַמַּתִּיר כְּמַצּוֹתוֹ. מִלֶּק בְּשִׂתְיָקָה וּמִצָּה הַדָּם חוּץ לְזִמְנוֹ, אוֹ שֶׁמִּלֶּק חוּץ לְזִמְנוֹ וּמִצָּה הַדָּם בְּשִׂתְיָקָה, אוֹ שֶׁמִּלֶּק חוּץ לְזִמְנוֹ, אוֹ שֶׁקָּרֵב הַמַּתִּיר כְּמַצּוֹתוֹ. כִּיצַד לֹא קָרֵב הַמַּתִּיר כְּמַצּוֹתוֹ. מִלֶּק חוּץ לְמַקוֹמוֹ וּמִצָּה הַדָּם חוּץ לְזִמְנוֹ, אוֹ שֶׁמִּלֶּק חוּץ לְזִמְנוֹ וּמִצָּה הַדָּם חוּץ לְמַקוֹמוֹ, (אוֹ שֶׁמִּלֶּק חוּץ לְמַקוֹמוֹ,

offered in accordance with the regulations. How does he offer the *matir* according to regulations? If he pierced it in silence and pressed the blood [with the intent of offering it (the burnt-offering) on the altar or eating of it (the sin-offering)] after the proper time; or if he pierced it [with the intent of offering the burnt-offering or eating the sin-offering] after the proper time and pressed the blood in silence; or if he pierced it and pressed out the blood [with the intent of offering the burnt-offering or eating the sin-offering] after the proper time — in these cases he offered the *matir* according to regulations [since there were no other disqualifying defects in the service]. How does one offer the *matir* not according to regulations? If he pierced it [with the intent of eating or offering it] outside the Temple courtyard bounds and pressed out the blood [with the intent of eating or offering it] outside the bounds, or if he pierced it [with the intent of eating or offering] after the proper time [normally causing the sacrifice to become *pigul*] but pressed out the blood [with the intent of eating or offering,] outside the bounds [an additional disqualifying intent]; [the words “or if he pierced it and pressed out the blood outside the bounds;” does not appear in many versions (see

רבנו עובדיה מברטנורא

פוסלת במליקה ובמיצוי הדם בעוף. אבל קבלה והלך אין בעוף: **עולת העוף כשרה**. כדתנן בריש פרק קמא גבי בהמה, כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת: **לאכול דבר שדרכו לאכול**. חטאת העוף: **להקטיר דבר שדרכו להקטיר**. עולת העוף: **שלא לשמה**. אין מוציא עולה מידי פגול, לפי שהיא כשרה שלא לשמה. וכולה מתניתין מפורשת לעיל פרק ב':

Shinuy Nishaot of Rabbi Bezalel Ashkenazi]) or if he pierced a bird sin-offering not for its sake [i.e., with the intent of a burnt-offering] and pressed out the blood [with the intent of eating the bird] after the proper time; or if he pierced it [with the intent of eating from it] after the proper time and [then] pressed out the blood not for its sake [an additional disqualifying intent]; [the words “or if he pierced it and pressed out the blood not for its own sake;” does not appear in many versions (see Shinuy Nishaot of Rabbi Bezalel Ashkenazi)]: in these cases he did not offer the *matir* according to

הַדָּם חוּץ לְמִקְוָמוֹ), חֲטָאת הָעוֹף שֶׁמִּלְקָה שְׁלֵא לְשִׁמְהָ וּמִצְחָ דָּמָה חוּץ לְזִמְנָה, אוֹ שֶׁמִּלְקָה חוּץ לְזִמְנָה וּמִצְחָ דָּמָה שְׁלֵא לְשִׁמְהָ, אוֹ שֶׁמִּלְקָה וּמִצְחָ דָּמָה שְׁלֵא לְשִׁמְהָ, זֶה הוּא שְׁלֵא קָרַב הַמִּתְיָר כְּמִצְוֹתוֹ. לְאֲכֹל כּוֹזֵת בַּחוּץ וְכוֹזֵת לְמַחֵר, כּוֹזֵת לְמַחֵר וְכוֹזֵת בַּחוּץ, כְּחֻצֵי זֵית בַּחוּץ וְכוֹזֵת זֵית לְמַחֵר וְכוֹזֵת זֵית לְמַחֵר וְכוֹזֵת זֵית לְמַחֵר וְכוֹזֵת זֵית לְמַחֵר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה הַכֵּלֵל, אִם מִחֻשְׁבֵּת הַזֶּמֶן קֹדְמָה לְמִחֻשְׁבֵּת הַמָּקוֹם, פְּגוּל, וְחִבְיָן עָלֶיךָ כֶּרֶת. וְאִם מִחֻשְׁבֵּת הַמָּקוֹם קֹדְמָה לְמִחֻשְׁבֵּת הַזֶּמֶן, פְּגוּל, וְאִין בּוֹ כֶּרֶת. וְחֻשְׁבֵּת זֵית וְזֶה וְזֶה פְּגוּל, וְאִין בּוֹ כֶּרֶת. לְאֲכֹל כְּחֻצֵי זֵית וְלִהְיֵת כְּחֻצֵי זֵית, כְּשֶׁר, שְׂאִין אֲכִילָה וְהַקְטֵרָה מִצְטָרְפִין:

regulations [since besides the improper thought of eating it outside its time limit, the thought which ordinarily causes a sacrifice to become *pigul*, there is an additional disqualification in the sacrifice]. [If he intended] to eat [an amount] as much as the size of an olive outside the Temple bounds [and an amount] as much as the size of an olive on the following day [after its prescribed time, or an amount] as much as the size of an olive on the following day [and an amount] as much as the size of an olive outside the bounds; half as much as the size of an olive outside the bounds [and] half as much as the size of an olive on the following day; half as much as the size of an olive on the following day [and] half as much as the size of an olive outside the bounds, [the sacrifice] is not valid, and [eating it] does not involve *karet* [since there is an additional disqualification in the sacrifice]. Rabbi Yehudah said: This is the general rule: Where the [wrongful] intention of time precedes that of place, [the sacrifice] is *pigul*, and involves *karet*. But if the [wrongful] intention of place precedes that of time, it is unfit and does not involve *karet*. But the Sages maintain: In both cases [the sacrifice is] not valid and does not involve *karet*. [If one intends] to eat half as much as an olive [outside the bounds or after the proper time, and] to offer [on the altar] half as much as an olive [similarly], it is [a] valid [sacrifice], for eating and burning do not combine [the two half-olives].

תניא

אגרת הקדש פרק כ"ז

אגרת הקדש

המשיח קודם תח"מ אין בטלים) ולכן יהי גם עיקר עסק התורה גם כן בפנימיות המצות ושעמיהם הנסתרים. אבל הנגלות יהיו גלויים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם אלא לערב רב שלא יזכו למטעם מאילנא דחיי שהוא פנימיות התורה והמצוה וצריכים לעסוק [בתורה] במשנה להתיש כח הס"א הדבוק בהם (ע"י עסק התורה. בב"י ליתא) שלא תשלוט בהם להחטיאם כדכתיב והחוטא בן מאה שנה יקולל שיהיו חוטאים מערב רב וגם למעשה יהיו צריכים לפרטי הלכות אמור וטומאה יותר מישראל שלא יארע להם פסול וטומאה ואסור כי לא יאונה כו' וגם אפשר וקרוב הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית כמו אברהם אבינו ע"ה ולכן א"צ לעסוק בהם כלל. מה שאין כן בזמן בית שני היו צריכים לעסוק גם כי לא בשביל הלכה למעשה בלבד אלא שזהו עיקר עבודה להתיש כח הס"א ולהעלות ניצוצי הקדושה ע"י התורה והעבודה כמ"ש במ"א. ואחר הדברים והאמת יובן היטב בתום ביאור הר"מ דלעיל במה שאמר אילנא דטוב ורע כו' ר"ל קליפת נוגה שהוא עולם הזה העיקר כמ"ש בע"ה וד"ל :

כו מה שכתב ליושבי אה"ק תובב"א לנחמם בכפליים לתושיה על פשירת הרב הגאון המפורסם איש אלקים קדוש נ"י ע"ה ס"ה מהור"ד מנחם מענדל ג"ע.

אהובי אחי ורעי אשר כנפשי כו' ה' עליהם יחו חיים עד העולם וצאצאיהם אתם זרע אמת ברוכי

אגרת הקדש קמו

ברוכי ה' המה מעתה ועד עולם. אחד"ש כמשפט לאוהבי שמו באתי לדבר על לב נדכאים הנאנחים והנאנקים ולנחמם בכפליים לתשייה אשר שמעה אזני ותבן לה על מארז"ל דשבק חיים לכל חי כי צדיק באמונתו יחיה וביראת ה' לחיים וברשפי אש שלהבת אהבתו מחיים לכל בהן חיי רוחו [נ"א ונשמתו] כל ימי חלדו ויהי בהעלות ה' רוחו ונשמתו אליו יאסוף ויעלה בעילוי אחד עילוי עד רום המעלות שבק חיי רוחו פעולתו אשר עבד בה לפני ישראל פעולת צדיק לחיים לכל חי היא נפש כל חי הקשורה בנפשו בחבלי עבותות אהבה רבה ואהבת עולם כל תכוש לנצח אשר מי האיש החפץ חיים לדבקה בה' חיים בעבודתו תרבק נפשו והיתה צורה בצרור ההיים את ה' בחיי רוח אפינו אשר אמרנו בצלו נחיה בגנים אשר שבק לנו בכל אחד ואחד כפי בחי' התקשורתו כאמת ואהבתו אהבת אמת המהורה מקרב איש ולב עמוק כי כמים הפנים וכו' ורוח אייתי רוח ואמשיך רוח ורוחו עומדת בקרבינו ממש כי בראותו ילדיו מעשה ידיו בקרבו יקדישו שמו יתברך אשר יתגדל ויתקדש כאשר נלך בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו נס"ו. ח"ש בווה"ק דצדיקא דאתפטר אשתכח ככלהו עלמין יתיר מבחוהי דהיינו שגם בזה העולם המעשה היום לעשותם אשתכח יתיר כי המעשה (גדול) [גדל] והולך גידולי גידולין מן אור זרוע לצדיק בשדה אשר ברכו ה' המאיר לארץ וחוצות וגם אנתנו אלה פה היום כולנו חיים בדרכיו דרך הקדש יקרא לה. זאת בעבודת ה' במילי

אגרת הקדש

במילי דשמיא. ובמילי דעלמא בפירוש אתמר בווה"ק
דצדיקייא מגינין על עלמא ובמיתתהון יתיר מבחייהון
ואלמלא צלותא דצדיקייא בהוא עלמא לא אתקיים
עלמא הגעא חדא וכל הקרוב קרב אל משכן ה'
בחיו קודם לברכה:

ביאור על הג'ל :

אִיתָא בווה"ק דצדיקא דאתפטר אשתכח בכלהו
עלמין יתיר מבחיוהי כו' וצריך להבין תינח
בעולמות עליונים אשתכח יתיר בעלותו שמה אבל
בעוה"ז איך אשתכח יתיר. וי"ל ע"ד מה שקבלתי
על מאמר חז"ל דשבק חיים לכל חי כנודע שחיי
הצדיק אינם חיים בשרים כ"א חיים רוחניים שהם אמונה
ויראה ואהבה כי באמונה כתיב וצדיק באמונתו יחיה
וביראה כתיב ויראת ה' לחיים ובאהבה כתיב רודף
צדקה וחסד ימצא חיים וחסד הוא אהבה ושלשה
מדות אלו הם בכל עולם ועולם עד הום המעלות
הכל לפי ערך בחי' מעלות העולמות זע"ז בדרך
עילה ועלול כנודע. והנה בהיות הצדיק חי על פני
הארמה היו שלשה מדות אלו בתוך כלי ולבוש
שלחם בבחי' מקום גשמי שהיא בחי' נפש הקשורה
בגופו וכל תלמידיו אינם מקבלים רק הארת מדות
אלו וזיון המאיר חוץ לכלי זה ע"י דבוריו ומחשבותיו
הקדושים. ולכן ארו"ל שאין אדם עומד על דעת
רבו וכו' אבל לאתר פמירתו לפי שמתפרדים בחי'
הנפש שנשארה בקבר מבחי' הרוח שבג"ע שהן שלש
מדות הללו לפיכך יכול כל הקרוב אליו לקבל חלק
מבחי'

אגרת הקדש

קמו

מבחי' רוחו שבג"ע הואיל ואינה בתוך כלי ולא בבחי' מקום גשמי כנודע מארז"ל על יעקב אבינו ע"ה שנכנס עמו ג"ע וכ"כ בספר עשרה מאמחות שאויר ג"ע מתפשט סביב כל אדם ונרשמים באויר זה כל מחשבותיו ודבוריו הטובים בתורה ועבודת ה' (וכן להיפך ח"ו נרשמים באויר המתפשט מגיהנם סביב כל אדם) הלכך נקל מאד לתלמידיו לקבל חלקם מבחי' רוח רבם העצמות שהם אמונתו ויראתו ואהבתו אשר עבד בהם את ה' ולא זיוום בלבד המאיר חוץ לכלי לפי שבחי' רוחו העצמית מתעלה בעילוי אחר עילוי להכלל בבחי' נשמתו שבג"ע העליון שבעולמות העליונים ונודע שכל דבר שבקדושה אינו נעקר לגמרי מכל וכל ממקומו ומדרגתו הראשונה גם לאחר שנתעלה למעלה למעלה ובחי' זו הראשונה שנשארה למטה בגן עדן התחתון במקומו ומדרגתו הראשונה היא המתפשטת בתלמידיו כל אחד כפי בחי' התקשרותו וקרבתו אליו בחייו ובמותו באהבה רבה כי המשכת כל רוחניות אינה אלא ע"י אהבה רבה כמ"ש בזוה"ק דרוח דדעותא דלבא אמשך רוח מלעילא רק אם יכון לקראת אלהיו בהכנה רבה ויגיעה עצומה לקבל שלש מדות הללו כדרך שהורתו רבו וכמארז"ל יגעת ומצאת תאמין. והנה יש עוד בחי' הארה לתלמידיו רק שאינה מתלבשת בתוך מוחם ממש כראשונה רק מאירה עלידם מלמעלה והיא מעליית רוחו ונשמתו למקור חוצבו דהיינו לחקל תפודין קדישין ועי"ז נעשה שם יחד ע"י העלאת מ"ג מכל מעשיו וחורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי

חייו

אגרת הקדש

חיינו ונזרעו בחקל תפוחין קדישין אורות עליונים מאד לעומת תחתונים אשר הם תורתו ועבודתו והארת אורות עליונים אלו מאירה על כל תלמידיו שנעשו עובדי ה' על ידי תורתו ועבודתו והארה זו שעליהם מלמעלה מבנסת בלבם הרהורי תשובה ומעשים טובים וכל המעשים טובים הנולדים מהארה זו שמאירה מאורות הזרועים בשדה הנ"ל נקרא גידולי גידולין והארה זו היא בהעלם והסתר גדול כמו שמש המאיר לכוכבים מתחת לארץ כדאיתא בתיקונים על משה רבינו ע"ה שאחר פמירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לששים רבוא נשמות כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים רבוא כוכבים :

כח מה שכתב למחותנו הרב הגאון המפורסם איש אלקים קדוש ה' ג"י ע"ה פ"ה טו"ה לוי יצחק נ"ע אב"ד דק"ק בארדיטשוב לנחמו על פטירת בנו הרב החסיד מו"ה מאיר נ"ע :

למה נסמכה פ' מרים לפ' פרה לומר לך מה פרה מכפרת וכו'. וצריך להבין למה נסמכה דוקא לפרה אדומה הנעשה חוץ לשלש מתנות אלא דהטאת קריי' רחמנא [בכת"י הנוסחא הנעשה בחוץ. ומן תיבת לשלש עד תיבת רחמנא ליתא בכת"י] ולא נסמכה לפ' הטאת הנעשה בפנים על גבי המזבח כפרה ממש. אמנם נודע מוזה"ק והאר"ל סוד הקרבנות שעל גבי המזבח הן בחי' העלאת מ"ג מנפש הבהמית שבנוגה אל שרשן ומקורן הן בחי' ד' חזות שבמרכבה הנשאות את הכסא פני שור ופני נשר וכו'. ועי"ז נמשכים

